

LITOSTROJ

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA LITOSTROJ

LETO VIII.

LJUBLJANA, AVGUST—SEPTEMBER 1967

STEVILKA 8—9

OB JUBILEJU

Na drugem mestu današnje jubilejne številke našega časopisa, posvečene dvajseti obletnici našega podjetja, poročamo podrobneje o naših ekonomskih uspehih in neuspehih v teh dvajsetih letih našega obstanka. Podatki, predvsem pa diagrami, ki smo jih pripravili, govorijo dovolj zgovorno o tem, kako se je naše podjetje gospodarsko razvijalo. Kljub vsem težavam in vsem objektivnim in subjektivnim pomanjkljivostim lahko rečemo, da pomeni dosednji razvoj naše tovarne velik uspeh naše delovne skupnosti, ki se je po svoji sestavi sicer nekajkrat menjala, a ki je vendar v teh letih dobila že neko svojo posebno fiziognomijo. Že samo dejstvo, da imamo v svoji sredi nad 500 ali dobro šestino sodelavcev, ki so pri nas že nad deset let, priča o tem, da si je podjetje počasi le ustvarilo neko svojo tradicijo, ki bi jo bilo treba še bolj negovati in tako našemu razvoju še globlje vtisniti pečat neprekinjene povezanosti našega dela z delom generacije, ki je že stopila ali stopa v pokoj.

Dvajset let v življenju večjega gospodarskega podjetja, kakršno je naše, zares ne pomeni — v primerjavi s človeškim življenjem — neke posebne etape, ki bi bila vredna ne vem kakšne pozornosti. Morda bo šele naša petindvajsetletnica leta 1972 pomenila tak višji mejni kamen, ob katerem se bomo lahko bolj razpisali o naši razvojni poti in si mirneje določili našo prihodnost. Vsekakor pa velja, da je v razvoju strojne industrije na Slovenskem tudi dvajsetletnica našega podjetja dogodek, ki nas navdaja z zanosom glede na prehojeno pot in z zaupanjem glede na pot, ki je pred nami.

Res je, da je predlanskim posegla v ta razvoj gospodarska reforma, ki seveda močno prizadeva tudi nas. Pri tem se zavedamo, da premagovanje objektivnih težav, ki jih je reforma prinesla za vse naše gospodarstvo ni samo naša zadeva; prav zaradi tega menimo, da bo naše gospodarstvo te objektivne težave ob skupnih prizadevanjih vseh prizadetih znalo in moglo prebroditi. Za naše posebne, t. j. subjektivne težave pa prav tako ne dvomimo, da bo naša delovna skupnost znala in mogla najti pot, da jih sama razreši.

To naše zadnje zaupanje temelji namreč na veri in zaupanju v našega delovnega človeka, litostrojskega človeka, ki je že doslej v neštetihih kritičnih okoliščinah dokazal, da zna biti kos tudi najhujšim težavam na domačem ali zunanjem trgu.

Predvsem bi prav ob naši dvajsetletnici želeli poudariti, da v našem vsakdanjem življenju in delu navadno pozabljamo prav na ta tako pomembni človeški element. Dobro vemo, da je Litostroj v teh dvajsetih letih svojega plodnega obstanka, koristnega za vso našo družbo, ustvaril izdelke, s katerimi se upravičeno lahko ponaša. Ni treba, da tu posebej s številkami utemeljujemo to trditev, ki jo potrjuje npr. blizu tri sto izdelanih turbin, ki v skoraj sto naših hidroelektrarnah in hidrocentralah na raznih celinah po svetu proizvajajo na milijone kilovatnih ur električne energije. Prav tako bi bilo odveč opozarjati na uspešne izvedbe naših črpalk, na stotine naših dvigal (ki so še posebej ponesla v svet ime našega podjetja) in drugih naših izdelkov, ki so razen na domači trgu našli svojo pot tudi na svetovne trge.

Vse to in še drugi uspehi naše delovne skupnosti so znani in zaradi osvežitve spomina v tej naši jubilejni številki na drugih mestih tudi dokumentirani. Manj pa je v zavesti vseh nas in vse naše javnosti, da se za temi uspehi skrivajo neštete neznane delovne roke ustvarjalcev teh naših delovnih uspehov — od navadnega do na pol izučenega ali izučenega in visoko kvalificiranega delavca, predelavcev, vodij posameznih skupin, obratovodij, tehnikov in inženirjev, projektantov in konstrukterjev pa vse do naših vodilnih delavcev v upravi podjetja in članov naših samoupravnih organov. Tu se že blesti nešteto imen oseb, ki imajo nedvomne zasluge za razvoj našega podjetja in ki nas navdajajo z največjim ponosom ob misli, da smo tudi na tem področju našli v svoji sredi toliko sposobnih delavcev, ki so s svojim nenehnim in požrtvovalnim delom pomagali k domačemu in svetovnemu uspehu in ugledu našega podjetja, tako da nas ob še tako kritični primerjavi s tujino ne le ni treba biti sram, temveč se nanje lahko zmeraj tudi osebno sklicujemo kot na pionirje našega napredka in razvoja v teh letih. Da je med njimi ne le največ naših »dvajsetletnikov« (ali vsaj takšnih, ki so že nad deset let pri nas), je ne le razumljivo, temveč je hkrati dokaz, da je v naši tovarni mnogo sposobnih ljudi, ki so lahko ponosni na svoje ustvarjalno delo, pa tudi na zvestobo svojemu podjetju, saj je bilo prav med njimi doslej najmanj fluktuacije in prebegov drugam. In če se vprašamo, zakaj, lahko mirno odgovorimo, ker jih poznamo: samo zato, ker so preveč predani svojemu ustvarjanju in preveč prepričani o sposobno-

sti naših delovnih ljudi za oblikovanje izdelkov, ki so za našo proizvodnjo najbolj značilni.

Ali pa smo jim mi sami dali dovolj priznanja za to njihovo veliko ustvarjalno delo, ki je poneslo ime naše tovarne v širni svet? Res je, v življenju tovarne dvajset let ne pomeni mnogo. Za vse te naše marljive sodelavce in ustvarjalce našega napredka in vzpona pa pomeni dvajset let dobršno polovico njihovega ustvarjalnega dela sploh, to je skoraj polovica njihovega delovnega življenja. Če je jubilej tovarne, pa četudi je za zdaj še skromen, jubilej vse naše delovne skupnosti, je jubilej teh naših »dvajsetletnikov« zanje osebno nadvse pomemben in daleč presega pomen našega skupnega jubileja. Vsako podjetje, ki si z žulji svojih sodelavcev ustvarja svoj ugled doma in v svetu in s tem svojo tradicijo, svoje izročilo, ki ga lahko od generacije prenaša na generacijo, ima v takšnih kadrih najbolj zanesljivo jamstvo za nadaljnji napredek in razvoj. Prav ta dvojni pogled na pomen teh naših delavcev-ustvarjalcev v slovenskem in jugoslovanskem merilu, kakor tudi v merilu našega podjetja, nas upravičeno navdaja z večjim zaupanjem v prihodnost. Pri tem nas ne moti, kar sicer — utemeljeno ali neutemeljeno — pišemo o trenutnih težavah naše tovarne ali našega gospodarstva. Morda se vse premalo zavedamo, kakšen ogromen potencial je danes za naše gospodarstvo prav v tem našem delovnem človeku, ki mu sredi vsakdanjih skrbi in izpolnjevanja delovnih načrtov, kakršne terja od nas dinamika našega gospodarskega razvoja, posvečamo vse premalo pozornosti. Najboljši dokaz za našo trditev, da je ta naš človek — na splošno — sposoben ustvarjalec, katerega delo se lahko kosa z delom marsikaterega tujega delavca, so priznanja, ki jih naši delovni sili daje tuji svet... Po našem trdnem prepričanju pa vsekakor ni prav, če dopuščamo, da nas ti sposobni sodelavci zapuščajo, večasih celo samo zato, ker pozabljamo, da so tudi oni predvsem ljudje, ki jim vsakdanje odgovorno delo ni le pehanje za zaslužkom, temveč si pogosto bolj žele le nekaj tihega, skromnega priznanja.

Da, med nami je — ne da bi se tega niti zavedali — mnogo pravih junakov dela, ki pa so zaradi svoje skromnosti (in naše brezbriznosti!) povečini neznani. Naj jim ob našem jubileju velja vsaj ta skupna misel nas vseh in naša skupna zahvala, saj smo predvsem z njihovo pomočjo in z njihovo sposobnostjo dosegli vse to, o čemer nam nazorno govore diagrami našega razvoja in vzpona. In ob njih se z upravičenim zaupanjem mirno oziramo tudi v našo prihodnost.

Pogled naprej

Dvajset let obstanka naše tovarne nam nehote vsiljuje misel o ocenjevanju kakovosti dosedanjega poslovanja, upravičenosti obstanka in glede na velike spremembe, ki so jih podjetja doživela v tej dobi, tudi najbolj pereče vprašanje: kakšne so možnosti za nadaljnji obstanek in razvoj podjetja? Temeljni pogoji za uspešen obstanek podjetja so predvsem: tržišče, kvalitetni proizvodi, racionalna proizvodnja, cene, roki in finančna sredstva za proizvodnjo in plasiranje izdelkov na trgu.

Naš proizvodni program nam je v dveh desetletjih že prinesel ugled in zavirljive reference doma in v tujini, predvsem na področju vodnih strojev (turbin in črpalk), prav tako tudi na področju transporta (dvigal in v zadnjih letih tudi vilicarjev). Popolnoma pravilno je, da se je tovarna v teh letih v posebnih enotah specializirala za proizvodnjo teh izdelkov in da je — ob upoštevanju potreb tržišča in razpoložljivih strojnih in delovnih kapacitet — širila svojo proizvodnjo tudi s tem, da je uvedla vanjo še dva izdelka: dieselske motorje in opremo za cementarne, v zadnjem času pa še hidravlične stiskalnice. Tako je z vso potrebno prožnostjo sledila zakonitostim našega domačega trga. Kakršna koli drugačna poslovna politika bi se lahko pokazala za neprimerno in bi — posebno v zadnjih letih — dovedla do nepremostljivih težav za podjetje.

Povsem naravno je, da se je podjetje v večji meri usmerilo na domači trg, saj je ta najbližji in je zato tudi njegova obdelava mnogo cenejša kakor akvizicija na tujih tržiščih. Razen tega so potrebe domačega trga dovolj velike in bi jih z našimi proizvodnimi kapacitetami lahko pokrivali z vsemi izdelki našega programa. Običajne oscilacije domačega trga so se normalno lahko parirale z intenzivnim plasiranjem na tujih tržiščih, za kar pa je seve potrebno nepretrgano obdelovanje, potrebna so zadostna finančna sredstva in razen vseh konkurenčnih dejavnikov tudi ustrezni finančni poslovni meddržavni sporazumi.

Vsekakor pa si moramo za plasiranje tipskih in individualnih izdelkov našega podjetja preskrbeti — tako za domači kakor za tuji trg — dovolj finančnih sredstev za kreditiranje, in to delno iz svojih fondov, delno pa prek finančnih ustanov. Z naše strani je hkrati potrebno storiti vse, da se proizvodnja izdelkov poceni (ne da bi pri tem zanemarili kakovost), da bi tako pri trenutnih kapacitetah in povečanem proizvodnem načrtu občutneje povečali fonde podjetja in dohodka zaposlenih.

Čeprav je reforma uvedla strogo nadzorstvo nad investicijami, je obseg investicij pri nas še zmeraj takšen, da bi bilo mogoče v precejšnji meri, če že ne popolnoma, pokrivati razpoložljive domače kapacitete in tako obdržati število zaposlenih v podjetju ter zagotoviti njim in njihovim družinam dostojen kruh. Ker se investicije — kljub omejenim domačim finančnim sredstvom — izvajajo dalje, se pri investitorjih vse močneje in močneje pojavlja težnja po »varovanju« dinarskih sredstev za takšna dela in dobave, ki se jih iz tujine ne da dobiti v kreditni obliki (npr. gradbena dela itd.), vtem ko si zmeraj bolj prizadevajo, uvažati predvsem opremo (stroje in naprave), ki jo inozemski dobavitelji prav radi nudijo na kredit. Pri tem zahajamo čisto v anomalije, ko na nekem domačem objektu »zmanjka« dinarjev prav za opremo, ki jo izdeluje strojna industrija, čeprav pomeni to le 10—12% vrednosti celotnega objekta. To povzroča seve veliko upadanje naročil v strojni industriji in grozi s pomanjkanjem dela v bližnji prihodnosti.

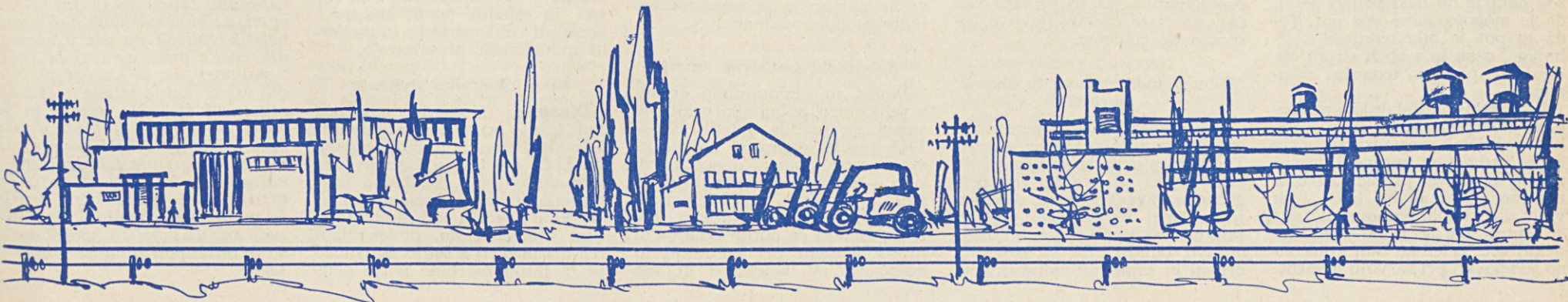
Res je, da so si nekatera podjetja v strojni industriji pripravila velike zaloge nekurantnih izdelkov, ki jim sedaj vežejo kapital vendar nas to še ne sme zavesti v napačne sklepe, da imajo vsa podjetja strojne industrije tako velike zaloge ali toliko vezanega kapitala. Litostroj ima npr. minimalne zaloge (približno 7,5% svojega bruto prometa), pa ga takšna politika nabavljanja opreme iz inozemstva (na kredit) kljub temu prizadeva, tako da mu grozi pomanjkanje dela — z vsemi neljubimi ukrepi, ki bi temu sledili. Ker potrebujemo za plasiranje izdelkov strojne industrije finančna sredstva za kreditiranje kupcev in proizvodnje, je treba neogibno povečati obratna sredstva takšnih proizvajalcev, pa četudi do višine njihovega enoletnega prometa. Takoj bo treba spet poiskati možnosti za kreditiranje našega izvoza, ki je zadnji dve leti močno stagniral zaradi pomanjkanja kreditov, hkrati pa dodeliti sredstva proizvajalcem za kreditiranje domačih kupcev opreme in proizvodnje strojne industrije. Le tako bi lahko zadržali proizvodnjo v strojni industriji na potrebni višini, zasedli vse kapacitete in preskrbeli dovolj dela v tej veji gospodarstva za vse, ki so v njej zaposleni in ki so vse do danes pomagali s svojimi napor in osebnim prizadevanjem graditi našo socialistično domovino.

Sami si zelo prizadevamo, da bi dobili nova naročila. Precej utemeljeni so naši upi, da bomo dobili pomembna naročila za nove hidroelektrarne. Še posebej pa želimo ohraniti svoj realno pridobljeni ugled na tujih trgih, pri čemer jih skrbno preučujemo. V tem našem prizadevanju so skriti naši upi v uspeh in boljšo prihodnost.

Inž. Živojin Čuček, komercialni direktor

Druga naša misel in naša zahvala veljata ob tem jubileju vsem prizadevnim delavcem v organih samoupravljanja, ki so — prav tako nesebično in z žrtvovanjem neštetihih prostih ur — upravljali

naše skupne zadeve. Skozi šolo našega samoupravljanja je šla do zdaj že več kot tretjina našega kolektiva. Tudi med njimi je zraslo in se v vsakdanjem odgovor- (Nadaljevanje na 2. strani)

Od prvih do nadaljnjih korakov v našem samoupravljanju

POMENEK ZA »OKROGLO MIZO« Z ZASTOPNIKI NAŠIH SAMOUPRAVNIH ORGANOV O TEM, KAKO JE SAMOUPRAVLJANJE PRI NAS STEKLO, O NEKDANJIH IN SEDANJIH PERECHIH PROBLEMIH IN O NAŠIH POGLEDIH NAPREJ ZA »PRAVI METER« NAŠE TOVARNE

Uredniški odbor našega časopisa je ob sklepu, da izdamo ob dvajsetletnici našega podjetja jubilejno številko, naprosil zastopnike samoupravnih organov in politično družbenih organizacij v tovarni, da bi se ob tej priložnosti sročeno pogovorili za »okroglo mizo« o njihovih pogledih na:

- razvoj Litostroja v teh dvajsetih letih in še posebej od prvih začetkov samoupravljanja dalje;
- glavne današnje probleme Litostroja in vpliv samoupravljanja na njihovo reševanje;
- nadaljnji razvoj Litostroja in prispevek, ki ga lahko k temu dajo naši samoupravni organi.

Zaradi odsotnosti se vsi vabljeni tovariši pogovora niso mogli udeležiti. Sodelovali so: prvi voljeni predsednik delavskega sveta v našem podjetju Ivo Pavšelj (pred njim je začasno — do prvih rednih volitev — vodil delavski svet Franc Černivec), sedanji predsednik DSP Franc Jevnikar, bivši predsednik upravnega odbora inženir Viktor Nolimal in sedanji predsednik UOP inž. Franc Gregorič. Ljubezno se je povabilu odzval tudi sekretar ZK Litostroja inž. Zvonimir Wolfand. Mladino je zastopal Jože Baumkircher. Pogovor je vodil naš glavni urednik, zabeležila pa sta ga Vladimir Kovač in Janez Prijatelj.

Preden povzamemo glavne misli pogovora, želimo podati še nekaj informativnih podatkov o prvih začetkih samoupravljanja v našem podjetju. Ob vsakem jubileju našega podjetja praznujemo namreč tudi za tri leta krajšo obletnico samoupravljanja pri nas, letos torej že sedemnajsto obletnico. Na spominski plošči, ki je bila vzdana pri livarni sive litine, kjer so bile tudi prve seje novih samoupravnih organov, je kot datum prevzema tovarne v upravljanje po delovni skupnosti našega podjetja oznamovan 2. september 1950.

Prvi začasni predstavniški organ delavskega samoupravljanja s 63 člani pa je bil v resnici izvoljen že 26. januarja 1950. Za predsednika tega začasnega organa je bil tedaj izvoljen Franc Černivec in za njegovega namestnika Stane Jeločnik. Izvoljen je bil tudi 11-članski upravni odbor. Prvi delavski svet je bil izvoljen le formalno in še ni imel jasno določenih pravic in dolžnosti. Imel pa je nalogo, da pripravi vse potrebno za nove volitve samoupravnih organov. Tako je bil potem izvoljen nov delavski svet

in za njegovega predsednika Ivan Pavšelj (ki je 2. septembra 1950 simbolično prevzel v svoje roke ključ podjetja), za predsednika UO pa Stane Jeločnik.

Tedaj so se dejansko začeli prvi koraki na poti našega samoupravljanja. Ko smo se za »okroglo mizo« spomnili teh dogodkov, smo z zanimanjem prisluhnili pripovedovanju prvega redno izvoljenega predsednika DS, ki je svoj pogled — po zastavljenih vprašanjih — uprl najprej nazaj, primerjal nato tedanje stanje in »ozračje« upravljanja z današnjim in današnjimi perečimi problemi podjetja, hkrati pa se pogumno ozrl tudi naprej, in to z vero in zaupanjem v našo delovno skupnost v celoti in v vsakega posameznega delavca v njej. Če je bila na začetku te naše samoupravne poti povezanost naših tedanjih samoupravljalcev — v neprimerno manjšem kolektivu — neprimerno večja kakor je danes, pa so zato z leti naraščale izkušnje, naraščala je strokovnost in krog izvoljenih samoupravljalcev se je zmeraj bolj širil.

njihove pristojnosti, še posebej pa vprašanje odgovornosti kot izraz visoke stopnje demokratizacije družbe. Znatno mero kritike je po mnenju predstavnikov samoupravnih organov treba npriti strokovnim službam v podjetju. Ne samo, da se često odgovornost skriva za samoupravnimi organi. Strokovne službe bi morale delovati bolj samostojno, samoupravnim organom pa posredovati rešitve problemov, ki jih čestokrat morajo reševati samoupravni organi sami.

Negativni pojavi se danes kažejo v težnjah obratov ali posameznih skupin, da z vplivom na zasedbo samoupravnega organa za določeno mandatno obdobje omogočijo sebi v prid določeno vodenje samoupravne politike.

Samoupravljanje je še zmeraj šola, to pa zato, ker se nivo odločanja in razpravljanja dviga. Samoupravljanje je preživelo prvo obliko in v izmenjavanju kadrov je občutili zmeraj večjo kontinuiteto (nepretrganost). Kljub temu pa je morda prekratka mandatna doba članov posameznih organov vzrok, da vsak novo izvoljeni organ spet na novo začrtuje svojo pot. Za spodbudno delovanje upravljalcev je pogoj dobro poznati ljudi, somišljenike in resnične privržence samoupravljanja, hkrati pa je treba dobro poznati tudi podjetje.

Spremenjene razmere — spremenjeni odnosi

Samoupravljanje zahteva celega človeka. Navsezadnje zoperstavlja življenje tudi tej zahtevi celo vrsto pogojev. Spremenjene življenjske razmere z možnostjo vsakdanje rekreacije, obilje potrošnih dobrin in možnosti pridobitve teh dobrin z dodatnim virom zaslužka povzročajo, da ljudje zunaj delovnega časa manj razmišljajo o problemih samoupravljanja. Člani samoupravnih organov niso zato dovolj pripravljeni na razprave in so odločitve pogosto rezultat trenutne osebne presoje.

Upravni odbor je kot izvršilni organ osrednjega delavskega sveta doživel najbolj kvaliteten vzpon. Ta organ, ki pripravlja gradivo za delavski svet po svojih komisijah, najbolj občuti pomembnost temeljite priprave gradiva. Iz tega izhajajo tudi dobri odnosi med samoupravnimi organi. Zlasti pa je pomembno to, da vlada med člani upravnega odbora na razpravah popolna sproščenost. Skoraj povsem izključeno je zagovarjanje individualnih odklonov.

Pobudniki pozitivne smeri

Danes so samoupravni organi v veliki meri pobudniki pozitivne smeri. Če je bila v letih 1946—1947 parola, napraviti objekt za vsako ceno, pomeni danes to parolo — ekonomska cena, ki jo je treba postaviti na svetovnem trgu sredi hude konkurence. Samoupravniki se čutijo odgovorni in soudeleženi pri kreiranju in odločanju. V kolektivu ni več

PREDSEDNIKI DS IN UO OD 1950 DO 1967

26. januarja 1950 je bil za predsednika začasnega predstavniškega organa v podjetju izvoljen Franc Černivec. Na prvih naslednjih rednih volitvah je bil izvoljen za predsednika DSP Ivan Pavšelj, za predsednika UO pa Stane Jeločnik.

V naslednjih mandatnih obdobjih pa so se predsedniki samoupravnih organov v podjetju takole razvrstili:

1952—53: DSP Albin Vipotnik, UO Jakob Pogačar, 1953—54: DSP Albin Vipotnik, UO Stane Koprivnik, 1954—56: DSP Jože Jager, UO Stane Koprivnik, 1956—57: DSP Martin Finc, UO Mirko Debeljak, 1957—58: DSP Martin Finc, UO Mirko Debeljak, 1958—60: DSP Stane Peterca, UO Franc Poteko, 1960—62: DSP Milan Vidmar, UO Ivan Jesenšek, 1962—64: DSP Marjan Kompolšek, UO inž. Marko Celarc, 1964—66: DSP Marjan Kompolšek, UO inž. Viktor Nolimal, 1966: DSP Franc Jevnikar, UO inž. Franc Gregorič.

slišati, da so »oni« odločili to in to, temveč zmeraj bolj pogosto: »mi« smo se odločili za to in to.

Po prvem letu samoupravljanja v našem kolektivu so zaživele zbori delovnih ljudi. Na teh zborih so obravnavali konkretne proizvodne probleme, kar je pripomoglo k temu, da so delavci občutili odvisnost utripa in uspeha tovarne od svojega osebnega dela in prispevka.

Zbori proizvajalcev

Danes takih zborov ni več. Pomembna oživitve teh zborov bi pripomogla k izboljššanemu vzdušju med člani kolektiva in pravilnemu informiranju. Človek bi začel čutiti, da ni le »mezdni delavec«, temveč soupravljalec. Organizacija takšnih zborov bi morala biti stvar strokovnih organov, probleme pa bi morali obravnavati na poljuden način. Morda je vzrok, da so takšni zbori in informativni sestanki zamrli, v begu pred odgovornostjo tistih, ki bi morali posredovati informacije o stanju — z vsemi uspehi in neuspehi.

Če gledamo skozi prizmo današnjega stanja v Litostroju, moramo ugotoviti prizadevanje, da bi premerili, kakšni smo, kolikšni smo, kaj zmoremo. Očitno je, da ne vemo prav natančno, kakšno merilo naj uporabimo, kakšen naj bo naš »skupni meter«. Pri tem je osnovno vprašanje — če gledamo z vidika proizvajalca — vskladitev starega in novega. Tipična za nas je namreč prisotnost dveh generacij, starih, ki se oklepajo obrtniških delovnih navad, in mladih, novih kadrov s koncepti velikoserijske in moderne industrijske proizvodnje.

Nova dinamika življenja

Dinamika življenja povzroča tudi težnjo po spremembi načina dela družbeno političnih organizacij. Če sta bila v času uvedbe samoupravljanja sindikalna organizacija in zveza komunistov tista, ki sta bedela nad samoupravnim mehanizmom, danes člani teh organizacij s svojo aktivnostjo in jasno načrtano potjo delu-

jejo znotraj samoupravnih teles in organov. Ne le formalna prisotnost, temveč vsebinsko bogatenje je glavna naloga vseh, ki so člani družbeno političnih organizacij.

Samoupravljanje je k uspehom Litostroja prispevalo velik delež. Ta delež bo v prihodnje še večji. Če v prvem obdobju življenja samoupravnega mehanizma ni bilo (iz razumljivih razlogov) nekaterih problemov, pa čakajo samoupravnike danes z obravnavanjem sodobnih oblik gospodarjenja mnoge težje naloge.

SKLEPNA MISEL: Potrebno je okrepiti vlogo samoupravljanja v našem podjetju in poskrbeti za to, da se bodo strokovne službe čimbolj aktivno vključile v delo samoupravnih organov. Tako bomo najlažje našli tisti »pravi meter« za nadaljnji napredek naše tovarne.

Ob jubileju

(Nadaljevanje s 1. strani)

nem delu izoblikovalo in utrdilo lepo število tistih, na katere lahko z vsem zaupanjem opiramo nadaljnji razvoj našega podjetja, da se bomo ob nadaljnjih jubilejih še z večjim zadovoljstvom ozirali nazaj na že prehojeno pot.

Naša zadnja misel in zahvala pa veljata vsem članom naše delovne skupnosti, ki so — vsak po svoje in vsak na svojem delovnem mestu — prav tako doprinesli svoj delež k našim skupnim uspehom. Želimo pa ob tej priložnosti, da bi zgledi vseh naših najboljših vplivali na vse v znamenju enake prizadevnosti in požrtvovalnosti, da bi skupaj prebrodili vse trenutne težave in si tako zagotovili še večje uspehe in še lepšo prihodnost! Naj nas ob našem jubileju še bolj poveže misel, ki jo potrjuje teh dvajset let našega dela in uspehov, da je Litostroj naši socialistični družbi še zmeraj potreben in da je v nas tudi dovolj moči in sposobnosti, da to misel potrdimo z novimi dejanji!

Prva šola samoupravljanja

Pogled na prva leta rasti Litostroja pokaže, kako se je gradila osnova, kako je delal kolektiv, kako je bil sposoben vzeti v svoje roke ključ tovarne. V času, ko se je tovarna še gradila, ko so delavci — skupaj s svojimi šefi — s krampi in lopatami šli na prostovoljno delo, je bilo resnično čutiti kolektiv. Človek se je zavedal, da je nekaj naredil, da je družbi nekaj dal, ker je bilo to takrat, ko je bila vsa dežela porušena, potrebno. Človek je bil soustvarjalec in je to tudi čutil.

Z večanjem kolektiva je enotnost ostala. Spontanost, ki je pripeljala do samoupravljanja, je bila vidna skozi aktivnost družbeno političnih organizacij in ne nazadnje v prostovoljnem delu na objektih, zlasti še pod parolo, da naj gradi mladina.

Osnovo članstva prvih izvoljenih organov samoupravljanja so predstavljali delavci, ki so bili najboljše na delovnih mestih, pionirji obratov, strokovnjaki, skratka ljudje, ki so bili z vsem srcem predani utripu tovarne.

Na dan predaje ključev samoupravnim organom se vsi še niso popolnoma zavedali, kaj samoupravljanje prinaša. Tov. Leskošek nam je ob neki priložnosti dejal, da je mogoča samo ena pot. Toda ta pot je bila tedaj še neizhojena, ozka in z obeh strani obdana s plotovi tedanje zakonodaje.

V začetku je delavski svet deloval kot podaljšana roka družbenopolitičnih organizacij in je bedel nad delom uprave. Upravni odbor je reševal problematiko le načelno. Velik je bil tedaj tudi vpliv direktorja. Samoupravljalci so čutili, da je njihova naloga nekaj več. Želeli so bolj konkretno sodelovati pri razvoju tovarne.

Pokazala se je potreba po samoupravnih organih v posameznih obratih. Tudi obisk tov. Tita je spodbudil formiranje obratnih delavskih svetov. Obratni delavski sveti so zaživeali kljub temu, da so se pojavili nekateri odkloni in negativni pojavi. Nekateri so videli samo interes svoje enote in so pozabili na to, da pomeni tovarna celota. Ozko gledanje se je kazalo v tem, da je bilo znotraj enote vedno vse v redu, napake pa so se iskale drugje. Vsak začetek je pač težak.

Samoupravljanje pomeni danes tudi v našem kolektivu sestavni del življenja in dela v tovarni. Lahko bi v primerjavi z desetletjem nazaj govorili o kvalitativnem skoku. V čem se kaže ta sprememba? Od uveljavitve samoupravljanja do danes je šla skozi šolo samoupravljanja skoraj tretjina sedanje števila članov kolektiva. Čeprav so nekateri že zapustili kolektiv, pomeni to število velik doprinos k razvoju Litostroja in njegove posebne podobe, njegovega »jaza«, kakor tudi družbe kot celote. Tako lahko ugotovimo na eni strani velik napredek v razvoju znanja in zavesti somoupravljalcev, na drugi pa možnosti za poglobitev v problematiko, ki jo prinaša naš čas, zlasti še čas uveljavitve gospodarske reforme.

Odnosi med upravo in samoupravo

Tudi danes imajo samoupravni organi pred seboj težke naloge. Tudi danes prihaja do negativnih pojavov, ki so kvalitativno drugačne narave kot pred desetletjem. Danes se posebno poudarjajo odnosi med upravo in samoupravo, odnosi med strokovnimi organi in samoupravnimi organi,

Več Delovne Volje BOLJŠI ODNOSI in počutja naše dvajsetletnike 1947-1967

Kje so že časi, ko se je začelo! Zdi se nam davno, daleč, kot da bi od tedaj minilo že sto let. Koliko veselih in razburljivih trenutkov je že bilo v tem času, presenečenj in razočaranj, uspehov in porazov, pa sestankov, sej, predlogov, sindikalnih izletov, prepričkov in pobratenj, vsakovrstnih problemov in rešitev. Kako dolga in kako kratka hkrati je lahko človeku doba 20 let!

Prvi sodelavci so bili enostavno »prevzeti«, podedovani. Potem so prihajali sem z dekreti ali sami. Mlado podjetje jih je prevzemalo, prevzelo, sprejelo vase. Z veseljem in zaupanjem. Ljudje z vseh strani, stroji in orodje z vseh strani. In iz tega konglomerata je začel nastajati nov kolektiv. Iz stotin »jaz«, »ti«, »on« se je oblikoval nov pojem »mi«. **Mi Litostrojci.** Formirale so jih težave, oblikovali so jih uspehi. »To smo naredili mi«. Kolektiv je začel dobivati svojo fiziognomijo, svoj obraz.

Podjetje je tedaj res uživalo materialno podporo družbe (seveda »na vračanje«) in še danes mnogi mislijo, da živimo od »dotacij«, kot recimo muzej ali kak nogometni klub. Denar služi pametnemu človeku za reprodukcijo, za razširitev proizvodnih kapacitet, neumnemu pa za degeneracijo.

Kljub hitri rasti se niso pojavili rahitični znaki. Delo je prinašalo težave, težave so navrgle iskanje, iskanja rešitve in rešitve strokovno dozorelost. Litostrojski delavci so si ustvarili ugled solidne kvalitete — in če je potem kdo šel v drugo podjetje, je bilo že delo v Litostroju zanj zadostno priporočilo. In kje vse danes po Sloveniji, Jugoslaviji in v tujini ne delajo naši ljudje, ki so si v dobri meri pridobili strokovne izkušnje in prijeme ravno pri nas!

Zanimalo nas je, kako se danes počuti teh naših 130 sodelavcev, ki so v podjetju že 20 let. Ali imajo še nezlomljeno pionirsko voljo, ali pa so morda postali že utrjeni heroji?

Kako gledajo na današnje razmere, ali se počutijo soodgovorne za uspehe in neuspehe? Idealno bi bilo, da bi se človek čim prej »postaral« glede izkušenj, zrelosti, izobrazbe, da bi pa hkrati tem dlje ostal mlad po srcu, po veri v boljše perspektive. Star v delu, mlad v duši.

Da bi dobili nekoliko zanesljivejši vpogled v mišljenje in razpoloženje naših 20-letnikov, smo jih naprosili, naj anonimno odgovore na nekaj vprašanj. Poletni čas je za take anketne akcije precej neprimeren. Mnogo ljudi je na dopustih, nekaj jih je službeno odsotnih, nekaj na bolniški in trije niso hoteli odgovoriti. Kljub temu pa smo nabrali čez polovico možnih odgovorov, kar že zadošča za ustvarjanje vtisa in končno se to šteje res že lahko šteje kot dovolj reprezentativen vzorec.

Priznam tudi, da mi od vsega začetka ni šlo samo za gole statistične podatke, ampak sem želel ob tej priložnosti slišati še za kake bolj osebne in sproščene izjave. Nekaj takih pripomb bom navedel: seveda so zapisane bolj prosto po spominu.

— Včasih smo bili vsi prijatelji, delali drug za drugega, danes smo raztepeni. Vsak komaj čaka, da pohiti domov in še kaj po strani zasluži.

— Vsi za enega, eden za vse, to je minilo; pa ne samo v naši tovarni. Danes velja bolj: eden čez vse, vsi čez enega.

— Takrat smo se pehali za delom, danes za denarjem.

— Le kako naj bom še danes tako borben kot nekoč? Nekajkrat jih dobiš po glavi, potem se spametuješ. Razen tega smo danes vsi dvajset let več stari in nujno manj mladostni.

— Za človeka se premalo brigamo. Če, recimo, med nami kdo

umre, obesimo črno zastavo, toda nihče v tovarni ne ve, za koga visi. Ali ne bi bilo prav, da bi pri vratarju videli napisano vsaj ime in priimek, pa še nekaj besed zraven? Še bolj bi bilo, če bi bila zraven tudi slika.

— Če sem 20 let v isti tovarni, ne pomeni, da sem zvest, ampak le, da sem najbrž neumen, ker si nisem prebral kam na boljše.

Nekdo pa je dobesedno zapisal:

»Premalo se upošteva človek in njegov odnos do dela. Niso vsi strokovnjaki, ki imajo spričevalo. Delavec ni zadosti upoštevan. Vsi smo odgovorni, v resnici pa nobeden. Dolgoletno delo je premalo cenjeno. Smo bolj za peto kolo. Dvajsetletnik.«

ODGOVORI V %

	da	deloma	ne
— hodiš rad na delo?	96	3	1
— te upoštevajo kot delavca?	73	20	7
— te upoštevajo kot človeka?	60	30	10
— se tovarna zadosti pobriga zate?	25	42	33
— imaš v podjetju možnosti za razvoj, napredovanje?	31	32	37
— imaš zunaj službe zadosti razvedrila?	37	34	29
— se ti zdi življenjski standard višji kot nekoč?	35	31	34
— se počutiš še vedno enako angažiran, borben, brezkompromisen kot pred leti?	51	17	32
— imaš občutek, da se s starejšimi sodelavci ravna enako pozorno kot s kasnejše došlimi?	33	25	42
— imaš danes kot delavec več pravic?	54	9	37
— se počutiš soodgovoren za tisto, kar smo naredili, in za tisto, česar nismo?	64	23	23
— si lahko zadosti vplival na napredek obrata, tovarne, po uradni, službeni liniji?	39	36	25
— si lahko zadosti vplival na napredek po samoupravnih linijah?	17	38	45
— je danes storilnost večja kot nekoč?	37	17	46
— ali ti podjetje danes več nudi?	14	28	58
— ali mi podjetje več dajejo?	52	26	22
— ali ima na splošno naše podjetje le še perspektive kot nekoč?	16	22	62

Vrag ni tako črn, sneg ni več bel

Rezultate vsake ankete je treba jemati na znanje z določeno rezervo, saj nekateri odgovarjajo z manjšim čutom odgovornosti, nekateri naravnost površno, ta se zmoti pri vpisovanju, oni ne razume, posebno nezanesljivi pa so skrajno pozitivni in ekstremno negativni odgovori. No, kljub tem pridržkom pa smo z našo anketo dobili precej zanimivo sliko. V celoti ni niti tako pesimistična, kot bi se kdo bal, niti tako optimistična, kot bi kdo pričakoval. Vrag ni črn, sneg ni bel.

Vprašanja so vsebinsko zasnovana tako, da smo na prvih devet želeli dobiti odgovore o našem dvajsetletniku kot človeku, na naslednja štiri o njem kot upravljalcu in na zadnja štiri o človeku-proizvajalcu.

Najbolj razveseljiv je podatek, da skoraj vsi radi prihajajo na delo, da jim to torej nudi določeno zadovoljstvo, kar se mi zdi absolutno zanesljiva baza za vse rešitve. Trije od štirih imajo tudi občutek, da jih upoštevajo kot delavca, da torej doživljajo strokovno priznanje. To je na videz visoka številka, vendar vzbujajo nekoliko začudenja, ko vidimo, da navsezadnje vsak četrti delavec kljub dvajsetletnemu delu v tovarni še zmeraj dvomi o vrednosti svojega strokovnega prispevka. Komaj 60 % jih je izjavilo, da so upoštevani kot ljudje. Ta številka dobi bolj črno barvo, če jo primerjamo z odgovori na vprašanje, ali se tovarna zadosti briga zanje. Le ena četrtina je namreč takega mnenja. Vprašujemo se: zakaj premalo, v čem se to čuti, kako naj bi se bolj pobrigala, kaj

Slišijo se tudi pikre pripombe. »Tako malo denarja imate za proslavo, da ni vredno besede.«

Ni vse zlato, kar se sveti, in ni vse dimnik, kar je črno. Pesimistične izjave, ki smo jih slišali in zapisali, so sicer izraz nekoliko zagrenjenega razpoloženja, razočaranja, moralne utrujenosti, vendar pa ne smemo prezreti, da so skoraj vsi ti dvajsetletniki še danes naši najbolj predani sodelavci. Človek sicer kritizira, zabavlja, vendar pa je v srcu še vedno globoko prepričan Litostrojan.

Prav od enega izmed takšnih sem, na primer, slišal tudi tole:

»Ali ni sramota, da naš človek pripoveduje tujim ljudem, celo našim komitentom, o naših slabostih. Čim bolj nas opravlja, tem bolj podira tudi tisto vejo, na kateri sam sedi. In končno: saj od naše tovarne dobiva plačo, ki sicer ni velika, kruha pa je le. O teh stvareh bi se bilo treba enkrat bolj temeljito pogovoriti.«

Najmanj in največ pa pove naš Ciril, ko ga vprašam, kako gre in mi vedno odgovori: »Ni za pohvaliti, pa še popravlja se!«

življenjski standard v primerjavi s prvimi leti po vojni. Za spoznanje več glasov je vendar dobil današnji standard. Angažiranost, borbenost, brezkompromisnost so tipične kvalitete mladega, prodornega delavca. Čim starejši si po letih in po stažu v isti tovarni, tem bolj izgublja ostrino, napadalnost in se umikaš v varno zavetje konformizma, kompromisov, popuščanja, zmigovanja in dviganja rok v zrak. Zato je razveseljivo in presenetljivo, da jih je polovica na to vprašanje odgovorila pozitivno. Ali se lahko po-

polnoma zanesemo? Toda komaj tretjina jih meni, da se z njimi enako pozorno ravna kot s tistimi, ki so kasneje prišli v tovarno. Spet se vprašujemo: ali res, zakaj, kako?

Druga skupina vprašanj se naša na upravljanje in samoupravljanje. Dobra polovica jih meni, da imajo danes več pravic kot nekoč. Občutek soodgovornosti se je znašel pri dveh tretjinah, kar je prejemalo kot preveč, saj naši dvajsetletniki navsezadnje le niso samo sopotniki, am-

(Nadaljevanje na 10. strani)

Naši najstarejši sodelavci

Od prvih desetletnikov pred desetimi leti imamo zdaj ob 20. obletnici podjetja že 132 dvajsetletnikov. Hkrati z njimi se nam je letos nabralo še 124 novih desetletnikov in 120 petnajstletnikov, a vmes jih je še nekaj sto takih, ki so pri nas že več kot deset ali petnajst let, vendar še ne dvajset let. Tako spada že najmanj četrtina naših sodelavcev med »stare« kadre, pa čeprav je večina po letih še mlada ali srednjih let.

To pot objavljamo seznam naših najstarejših sodelavcev — naših dvajsetletnikov:

Direkcija:
Malči Braz, administrator, Jože Kušar, šef službe, Hilda Otič, tajnica.

EAS:
Bojan Brenčič, kontrolor.

Sekretariat:
Božena Božič, tajnica, Anton Dodig, skupinovodja, Karl Korošec, sekretar, Jože Ličen, vratar, Sonja Mravljja, referent.

KS:
Franc Bon, vratar, Milan Milanič, hišnik.

FRS:
Simona Drešar, vodja oddelka, Slavka Brinovec, knjigov. sam., Boris Klemenc, vodja oddelka, Zinka Kožuh, knjigov. sam., Marija Mihevc, vodja oddelka, Ivan Premrl, pravnik, Marija Tominec, knjigov. obr., Anton Bezek, vodja oddelka.

PPB:
Rado Avbelj, vodja oddelka, Mihael Fuss, skupinovod., Slavka Lampič, komercialist, Alojz Mencelj, projektant, Stane Ropotar, vodja oddelka, Bojan Rozman, projektant, Ludvik Šarf, projektant gl., Leopold inž. Solc, projektant-šef, Milka Zupanič, administrator.

CTB:
Anton inž. Levstek, šef službe, Ivan Savor, tehn. varnost, Arhur inž. Šimeček, svetovalec.

SK:
Adrijan inž. Kumar, šef službe, Ivan Meserko, kontrolor, Janez Predikaka, kontrolor, Anton Smolej, analitik, Ivan Štrcelj, kontrolor.

MB:
Janez Babnik, skladiščnik, Marija Mulej, korespondent, Ivan Pirc, komerc. sam., Milan Špolar, direkt. enote, Franc Vrenk, komerc. sam., Vesna Zajc, tajnica, Ladislav Zigon, rezalec str.

PTO:
Ivan Božič, dispečer gl., Ivan Zigmund, dispečer gl.

TPD:
Ciril Jerin, tehnolog gl., inž. Jože Kožuh, šef službe, Zinka Škulj, referent, Jože Šteblaj, tehnolog sam.

PEMO-TB:
Milan Hercigonja, referent, Karl Robič, kontrolor, Janez Jerman, tehnolog samostojni.

PEMO modelna mizarna:
Marija Arh, pleskar, Jože Cuderman, delovodja, Miroslav Jager, mizar modelni, Franciška Kozlevčar, snažilka, Leopold Petrin, mizar, modelni, Franc Zabkar, skladiščnik.

PEMO — siva litina:
Franc Černivec, delovodja gl., Franc Černjavič, delovodja, Martin Finc, delovodja, Stani-

slav Klavžar, jedrar, Andrej Končan, talilec, Valentin Leskovec, varilec obl., Franc Mučič, jedrar, Filip Novak, žerjav., Marjan Spende, kontrolor, Jože Tovornik, jedrar, Vincenc Vampelj, pripr. peska.

PE-MO — jeklolivarna:
Ludvik Debeljak, skupinovodja, Ivan Kozmus, delovodja, Ivana Novak, železokr., Alojz Sere, žerjavov., Jože Zorec, žerjavov.

PE-PK:
Zdenka Bivic, kalkulant, Martin Einhauser, šef PE, Milan Malečkar, varilec obl., Avgust Martini, vodja obrata, Ivan Prosen, tehn. sam., Bogomir Vrhovec, delovodja.

PE-FI — montaža:
Pavel Čadež, monter, Anton Čarman, nadzornik gl., Lovro Eržen, monter, Rudolf Finžgar, delovod. gl., Stane Grundner, delovodja, Katarina Lavrič, žerjav., Marija Predikaka, evidenčnik, Franc Sedej, nadzornik gl., Anton Simčič, nadzornik, Jože Strele, ključav. str., Stanislav Svetelj, delovodja, Boris Tertnik, vodja obrata, Jože Vukšinič, delovodja.

PE-VO:
Olga Dmitrijeva, administrator, Mihael Janežič, delovodja, Janez Presetnik, konstr. gl., Franc Kranjc, delovodja, Jože Kristan, ključav. str., Ladislav Kutnar, strugar, Drago Nagode, skupinovodja, Anton Peroč, električar, Zvonimir Tepina, vodja obrata, Arnold Terčič, pol. tehn. plin., Andrej Žorž, pol. tehn. plin., Danijel Leber, šofer, Alojz Šprohar, delav. transp., Valentin Štrban, skupinovodja, Franc Sušteršič, šofer, Vinko Pirc, šofer.

ICL:
Dominik Komel, uč. prakt. pouka, Pavel Perko, ravnatelj IC, Davorin Vičič, tajnik.

DUR:
Črtomira Troha, blagajnik.

Obratna ambulanta:
Karolina Obšetar, bolničarka.

PE-FI — mehanska obdelava:
Ivan Bokal, delovodja, Stanislav Cedilnik, delovodja, Ivan Černoša, vrtal.-režk., Ivan Čuk, ključav. str., Janez Dimnik, vrtal.-režk., Miro Dornik, strugar, Jakob Grahek, delovodja, Edvard Kralj, ključavn. str., Alojz Madjar, žerjav., Dušan Potočnik, vodja obrata, Adalbert Resman, vrtal.-režk., Martin Seničar, nadzornik, Jože Staudacher, vrtalec, Filip Rant, delovodja gl.

PE-FI-TB:
Anton Kovačič, konstr. gl., Rafael Rihar, konstrukter, Janez Samotorčan, konstr. sam.

Vodstvo PE-FI:
Častislav Jerin, knjigovodja.

Ob jubileju šole

Pred enaindvajsetimi leti je bil ustanovljen Litostroj, leto dni zatem je začel s proizvodnjo. To je bilo 2. septembra 1947. Ta datum je postal kasneje dan praznovanja obletnice. Letos slavimo že dvajseto obletnico tega pomembnega dne.

Vzporedno s pričetkom proizvodnje je vodstvo tovarne pričelo misliti tudi na proizvodni kader. Da si zagotovi stalni vsakoletni priliv novih, mladih moči, je Litostroj ustanovil v letu 1947 Industrijsko kovinarsko šolo (IKS). Letošnje leto je obenem z jubilejem Litostroja tudi dvajseta obletnica ustanovitve Poklicne šole Litostroj, kot se danes ta šola uradno imenuje.

Razumljivo je, da takoj prvo leto ni bilo mogoče pričeti s poukom, ker praktično ni bilo na voljo ničesar. Ni bilo niti osebja, niti učencev in tudi ne zgradb, orodja in strojev. Leto dni so trajale priprave in leta 1948 so že prišli prvi učenci. V Gunceljah je zgradba, ki danes služi za družinska stanovanja litostrojcev. Tu so našli prvi učenci svojo šolo in dom. Bilo jih je malo, par desetlin. Z adaptacijo prostorov so razširili zmogljivosti doma in učilnic. Praktičnega pouka je bila malo, in še to le v popoldanskih urah v bližnjih okoliških podjetjih in kasneje v Litostroju. Nihče ni poznal metode pouka v delavnicah, vse se je porajalo sproti. Toda kljub vsem težavam in pomanjkljivostim se je ustanovljena šola razvijala in rasla iz leta v leto. Prihajale so nove učne moči, gradilo se je novo poslopje šole in delavnic.

PRELOMNO LETO

Leto 1949 pomeni veliko prelomnico v delu. Dogotovljena je bila zgradba, ki je danes, po skoraj dvajsetih letih, še vedno prava lepota. To leto smo se preselili v novo poslopje. Veselje in entuziazem, ki ga je v nas takrat vnesla nova, moderna šolska zgradba, sta nas gnala, da smo se lotili najvažnejših objektov, ki so šele nastajali, to je šolskih delavnic. Marsikatera ura praktičnega pouka in mnogo prostih ur naših takratnih učencev je bilo vloženo v dograditev delavniških prostorov. V tistih dneh je bila lopata pogostejša v rokah učencev kot pila ali kladivo, pogostejša so delali učenci s samokolnicami kot na stružnici in žulji na njihovih rokah so tudi bili bolj pogosti kot danes. Končno so bile tudi delavnice dograjene. Pričeli smo z njihovim opremljanjem. Prve stroje smo dobili iz reparacij. Nekateri izmed teh strojev soje in delajo še danes, dasi so knjigovodsko že najmanj trikrat umrli. Delavnice opremljamo še danes in jih bomo še naprej.

Kljub vsem prizadevanjem pa je dom učencev še vedno ostal v Gunceljah. Preselitev v nove šolske prostore je bil zares velik praznik, lastne delavnice prav tako, toda krajevna ločenost šole in internata nam je navrgla novih in težkih problemov.

Poleg vsega tega je bila v prostorih delavnice dolgo vrsto let menza in celo kino. Posebno slednji nam je povzročil s svojo, med delavniške prostore zagazano lokacijo precej težav. Čeprav je za vsako posamezno ustanovo ali posameznika velik trenutek takrat, ko se vseli v novo lastno hišo ali stanovanje, je brez dvoma veliko doživetje takrat, ko se znebijo neljubega gosta. In to je za nas kino tudi bil.

NOV INTERNAT

Leta 1961 smo dobili tudi nov internat. Iz Guncelj se je pred leti preselil dom učencev v sosednje barake in omenjeno leto v novo lastno zgradbo. Tudi to je bil pomemben mejnik v življenju naše šole. Mnogo problemov je s tem odpadlo. Neizpolnjena želja je ostala skozi dolga leta obljubljena telovadnica. Ni bilo nikoli dovolj denarja; mislili smo že, da jo bomo imeli, pa se nam je zadnji hip izmuznila. In gospodarska reforma ji je zadala zadnji udarec. Pod kakšnimi pogoji so naši učenci skrbeli za svoje zdravje, si lahko zamislimo, če se spomnimo na dež, sneg in burjo, katerim so bili izpostavljeni. Kljub temu smo bili

s strani merodajnih forumov pohvaljeni za iznajdljivost in upornost pri izvajanju pouka telesne vzgoje. Letos, ko obhajamo dvajsetletnico podjetja in šole, smo dobili dve veliki asfaltirani ploskvi, na katerih bomo lahko izvajali pouk vedno, tudi jeseni in pozimi. Skromen nadomestek telovadnice, katerega smo pa od srca veseli. Leto so minevala, vsako leto je bilo narejenega kaj novega. Uredili smo delavnice. Uvedli pri pouku nove metode dela, izdelali ali nabavili učila itd. Se prav posebno smo se angažirali v sodelovanju z raznimi ustanovami pri izdelavi profilov za posamezne poklice, pri izdelavi programov in učnih načrtov. S svojim sodelovanjem smo šli tudi ven. Napisali smo skripta za vse predmete.

Vzporedno s tem delom je teklo delo tudi na drugih področjih. V obdobju, ko je podjetju primanjkovalo delovne sile, so bile pred šolo postavljene take naloge pri usposabljanju strokovnih kadrov, da jih v tedanji organizacijski obliki ne bi zmogla. Na eni strani je bila postavljena zahteva po stalnem dotoku šolanih kvalificiranih delavcev, po drugi strani pa po hitrem reševanju pomanjkljive kvalifikacijske strukture že zaposlenih. Prvo zahteva daljše obdobje dela in vzgoje ter se ne more ozirati na trenutne potrebe in situacijo v proizvodnji. Vzgoja strokovnih kadrov z rednim šolanjem je stvar dolgoročnejšega planiranja proizvodnje in njenih zahtev. Drugo, to je hitrejšo prilagajanje že obstoječega in tudi novega kadra, pa ne more potekati tako dolgo kot traja redno šolanje.

REDNO ŠOLANJE IN IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

V zvezi s tem je bilo kot na dlani, da sta potrebni za izvedbo takih nalog dve stvari, in sicer redno šolanje ter izobraževanje odraslih — zaposlenih. Stremeč za tem, je bil organiziran izobraževalni center. Dosedanja Industrijska šola se je preimenovala v **Poklicno šolo** ter postala **samostojen oddelek Izobraževalnega centra Litostroj**.

Danes ima Izobraževalni center pet oddelkov, in sicer:

1. Poklicno šolo
2. Delavnice za pouk stroke
3. Oddelek za zaposlene (večerna šola)
4. Oddelek za izredno izobraževanje
5. Dom za učence Poklicne šole

S tem, da je bila izvedena opisana organizacijska oblika Izobraževalnega centra, je bila dana možnost, da so se naloge, ki so bile postavljene pred nas, pričele reševati bolj načrtno in temeljiteje. Vsak oddelek se je samostojno, vendar ob največji koordinaciji posvetil namenjenim mu nalogam.

Od začetka delovanja naše ustanove pa do danes je obiskovalo posamezne vrste šolanja oz. izobraževanja veliko število mladine in odraslih. V ilustracijo naj služi naslednji pregled:

Število absolventov po poklicih v letih 1949—1967

Strojni ključavničarji	506
Konstr. ključavničarji	38
Strugarji	334
Livarji	121
Obratni električarji	52
Modelni mizarji	83
Skupaj	1.134

Solske delavnice

a) Priučevanje:

V letu 1966 — 21 absolventov, od tega 8 ključavničarjev, 12 strugarjev, 1 livar;

v letu 1967 — 5 absolventov — strugarjev.

b) Tehnični pouk (gimnazija):

v letu 1964 — 130 praktikantov, v letu 1965 — 130 praktikantov.

Oddelek za zaposlene

a) Tehniška srednja šola:

Ustanovljena v letu 1960.

Število absolventov:

1962-63 — 18 absolventov
1963-64 — 17 absolventov,
1964-65 — ni bilo absolventov, ker je bila šola podaljšana za eno leto,
1965-66 — 9 absolventov,
1966-67 — 10 absolventov.

Skupaj: 54 absolventov.

b) Strojna fakulteta:

V letu 1966 je zaključilo šolanje na fakulteti 13 slušateljev.

c) Poklicna šola za zaposlene:

Ustanovljena leta 1966.

1960-61 — 20 absolventov,
1961-62 — 11 absolventov,
1962-63 — 9 absolventov,
1963-64 — 13 absolventov,
1964-65 — 14 absolventov,
1965-66 — ni bilo vpisa,
1966-67 — ni bilo vpisa,

Skupaj — 67 absolventov

d) Višja kadrovska šola:

Pričela je s poukom 1967. leta — obiskuje jo 16 slušateljev.

Oddelek za izredno izobraževanje
Oddelek je bil ustanovljen leta 1962.

a) Tečaji

Jezikovni tečaji —
leto 1962 — nemški jezik — 28 slušateljev
angleški jezik — 20 slušateljev
leto 1963 — angleški jezik — 63 slušateljev
leto 1964 — angleški jezik — francoski jezik — nemški jezik — ruski jezik — 162 slušateljev
leto 1965 — angleški jezik — nemški jezik — 84 slušateljev
leto 1966-67 — nemški jezik — angleški jezik — italijanski jezik — 127 slušateljev.
Skupno 473 slušateljev.

Strokovni tečaji:

leto 1962 — tečaj za žerjavovodje — 13 slušateljev
tečaj za strojnike črpalnih postaj — 18 slušateljev
tečaj za premikače po ind. tirih — 6 slušateljev
leto 1963 — tečaj za uporabo teodolita — 18 slušateljev
tečaj za priučene obdelovalce — 39 slušateljev
tečaj za civilno zaščito — 52 slušateljev

leto 1963-64 — osn. kov. program za novodošle — 40 slušateljev
tečaj za žerjavovodje — 20 slušateljev
civilna zaščita - saniteta — 32 slušateljev

za premikače — 10 slušateljev
za tehnologe — 40 slušateljev
leto 1965 — tečaj za varilce — 22 slušateljev
civilna zaščita—gasilski — 29 slušateljev

čistilci ulitkov — 19 slušateljev
žerjavovodje — 22 slušateljev
leto 1966-67 — žerjavovodje — 15 slušateljev
vozniški viličarjev — 123 slušateljev

obločni varilci — 13 slušateljev
remontni ključavničarji — 14 slušateljev
Skupaj — 545 slušateljev

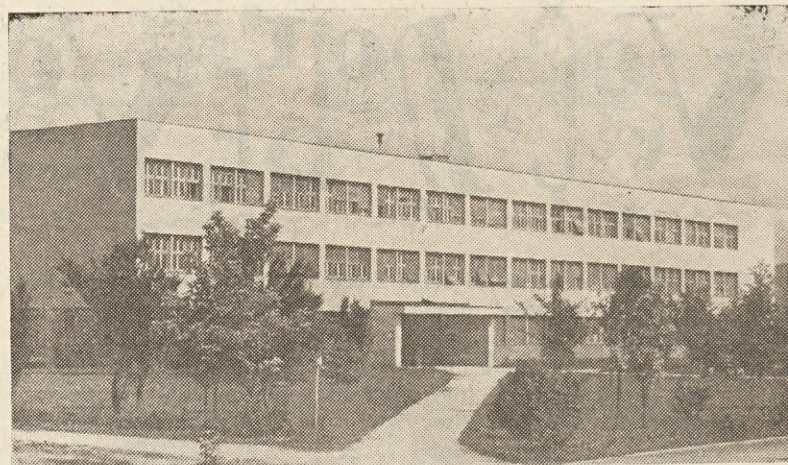
b) Seminarji:

1962 — seminar za uvajanje metode statistične kontrole kvalitete — 18 slušateljev.

1964 — seminar HTV za vodstveni in vodilni kader — 145 slušateljev.

1965 — seminar o strojni opremitvi za HE — 23 slušateljev.

uvajalni seminar za novodošle — 99 slušateljev.

HTV za žerjavovodje, voznike viličarjev in avtokar — 98 slušateljev.
HTV za vodstvo in vodil. kader v obratu Trebnje — 28 slušateljev.
seminar za komisije pri CDS — 41 slušateljev.

seminar za premikače — 6 slušateljev.
seminar o hidr. sistemih na obdelovalnih strojih — 50 slušateljev.
1966 — seminar za strojnike črpal — 108 slušateljev.
HTV v Žičnici — 140 slušateljev.
Skupaj 756 slušateljev.

c) Študenti:

Med študente so vštete tudi šolnine in skrajšani delovni čas.

Leto	103 študenti
1962-63	103 študenti
1963-64	97 študentov
1964-65	81 študentov
1965-66	86 študentov
1966-67	85 študentov
Skupaj	452 študentov

d) Praktikanti:

Leto	obvezna praksa	specializacija iz popoln. in raznih podj. in tujih držav
1962	132	17
1963	167	51
1964	189	73
1965	71	17
1966	63	27
1967	55	8
Skupaj	677	193

VZGOJA MLADINE

Pri vsem tem pa seveda nismo pozabili na našo osnovno dolžnost, na vzgojo mladine v Poklicni šoli. Ker si je tekom let ta šola pridobila tudi zunaj Litostroja ugled in priznanje, je postala na željo Zavoda za strokovno šolstvo eksperimentalna šola. Namen take šole je v praksi preizkušati nove učne načrte, sodelovati pri sestavljanju teh načrtov in uvajanju novih metod pouka.

Posebno pereč je bil (pravzaprav je še vedno in verjetno bo še precej časa) pouk poklica v šolskih delavnicah. Za teoretični del pouka smo podedovali dovolj pedagoških izkušenj iz preteklih dob. Pri tem pouku je bilo potrebno le nenehno izboljševati že obstoječo tehnologijo poučevanja. Pri praktičnem pouku pa pravzaprav ni nihče niti prav vedel, kje začeti, predvsem pa ne, kako poučevati. Kako združiti ročno delo, ki je nekaj dinamičnega, s klasičnim pojmovanjem poučevanja; kako učiti. Kaj kmalu smo spoznali, da poučevanje poklica samo z vajami in predmeti, ki so samim sebi namen, nima dovolj velike vrednosti, kajti vsak učenec se mora učiti tako, da je njegova vaja ali izdelok tudi tehnično in komercialno uporaben. Po drugi strani pa nismo smeli preiti na čisto proizvodnjo ter s tem zanemariti načrtno vzgojo in pouk po načelih, ki jih taka vzgoja zahteva. Polemika okrog tega v strokovnem šolstvu še vedno traja in je verjetno ne bo nikoli konec, kajti

čim bi se nehala, bi takoj prevladala ena izmed prej navedenih tendenc. To pa ne bi bilo prav, ker le v pravilnem razmerju obeh faktorjev vidimo uspešno strokovno vzgojo.

POPLAČANA PRIZADEVNOST

V teh dvajsetih letih je zapustilo Poklicno šolo mnogo absolventov, veliko je število slušateljev v ostalih oddelkih. Opisane razmere v začetku in število učencev oziroma slušateljev, ki so v teh letih šli skozi oddelke naše ustanove, pričajo o prizadevanjih šolskega kolektiva, katerim naj bodo te vrstice skromno priznanje.

Prizadevnost kolektiva je bil le eden izmed dveh faktorjev, ki so prinesli naši ustanovi ugled in upoštevanje. Drugi važen faktor je bilo razumevanje pristojnih v tovarni, ki so kljub nasprotnim tendencam spoznali, da bo izhod iz težav le v dobrem in kvalitetnem kadru.

Od naših absolventov se danes zahteva ne samo solidno strokovno znanje, temveč tudi primerna splošna razgledanost. Ta je predvsem potrebna vsem delavcem, kajti iz njihovih vrst se volijo samoupravni organi. Že dolgo je, kar smo spoznali, da ne smemo vzgajati izključno delavca-strokovnjaka, temveč da moramo predvsem vzgajati v učencih delavca, ki bo strokovno in tudi kot človek ustrezal današnjim pogojem in zahtevam.

Mnogokrat smo že dobili priznanje za naš trud, toda najdražje priznanje nam je bilo dano, ko se je privatni lastnik tovarne tekstilnih strojev g. Johann Zimmer iz Celovca osebno obrnil na naš center ter zaprosil za pomoč pri organiziranju njegove lastne strokovne šole. Zaradi omejenega prostora naj omenim samo to, da omenjena firma šteje samo 350 zaposlenih. Vsako leto bo sprejel okoli 30 novih učencev. Kljub temu, da je privatnik, se mu tako šolanje izplača. Baje je tak njegov rentabilnostni račun. Premisleka vredno!

Ob zaključku teh vrstic smatram za potrebno, da ponovno poudarim izredno skrb tovarne za obstoj in razvoj šole. Rezultat pravilno urejenih odnosov med podjetjem in šolo je omogočil uspešen razvoj na vzgojnem področju. Upam, da bo tak medsebojni odnos obstajal tudi v bodoče.

Pavel Perko

PREGOVORI RAZNIH NARODOV

Lačen pes se ne boji palice.

(Turški)

Hiša brez moškega je kot dan brez sonca.

(Turški)

Blebetač ne čaka vprašanj.

(Ruski)

Prijateljstvo povečuje radost, a zmanjšuje žalost.

(Angleški)

Kdor je zabredel v greh, bo utožil v žalosti.

(Angleški)

DVAJSET LET V DIAGRAMIH

Ob prikazu dosedanje proizvodnje in poslovanja

V povojnem gospodarskem razvoju naše domovine so bile Litostroju jasno določene naloge sodelovanja pri izgradnji industrije, posebno elektroenergetskih objektov. Prejete proizvodne naloge je podjetje v preteklih dvajsetih letih z uspehom izpolnilo, o čemer pričajo številni objekti po vsej Jugoslaviji in v inozemstvu: hidrocentrale, črpalne postaje, cementarne in drugi industrijski objekti z našo opremo — tja do dieselskih motorjev in talnih transportnih sredstev.

Ne samo na tehničnem torišču, tudi na gospodarskem polju je bilo naše podjetje nadvse uspešno — kljub vsem težavam, ki jih prinašajo problemi uvajanja in financiranja proizvodnje. Takih težav in problemov je bilo v izobilju.

Sredstva, vložena v izgradnjo in za redno obratovanje podjetja, so bila že dosedaj v obliki družbenih dajatev bogato poplačana, ne da bi se pri tem sklicevali na socialna vprašanja, ki jih je Litostroj reševal ali jih rešuje za 3000 do 4000 aktivnih sodelavcev.

V gradnjo tovarniških objektov, za stroje, druga sredstva za delo in ostalo opremo je bilo po nabavnih ali revaloriziranih cenah skupaj vloženi v 20 letih Ndin 153'245.208,46. V tem znesku so tudi že sredstva iz lastne akumulacije, porabljena za nabavo

strojev in za druga investicijska vlaganja v vrednosti nad Ndin 20'000.000.

Z navedenim revaloriziranim finančnim angažmanom je Litostroj do konca 1966. leta ustvaril nerevaloriziranih novih vrednosti t. j. blagovne proizvodnje v skupnem znesku 1,324,322.660 Ndin ali 132,432,266.000 Sdin.

Iz doseženega celotnega dohodka je skupnost prejela v obliki raznih družbenih dajatev — prispevek iz dohodka, davek na promet proizvodov, obresti na osnovna in na obratna sredstva itd. svoj delež v povprečju 20,4%, t. j. Sdin 26,900,478.000 ali Ndin 269,004.780. Zavod za socialno zavarovanje je prejel 4,7% ali 62,554.630 Ndin. Delovnemu kolektivu je pripadlo za neto osebnih dohodkov 12,2% ali 161,667.620 novih din. Skladi podjetja, t. j. rezervni sklad in sklad skupne porabe so bili doseženi s 3,2% ali 41,895.440 Ndin.

Na materialne izdatke in režijo odpade 59,5% skupnega dohodka. Nesorazmerje med obdavčitvijo dohodka in lastno participacijo je očitno. S svojo visoko akumulacijo si je skupnost več kot dvakrat povrnila že revalorizirano vrednost svoje naložbe v osnovna sredstva Litostroja. Potrebna obratna sredstva je podjetje reševalo izključno le z bančnimi krediti. Prenizka lastna

akumulacija pomeni nerešljiv finančni problem obratnih sredstev za neštete gospodarske organizacije, brez izjeme pa za vsa podjetja strojne industrije. Dolgotrajni cikel proizvodnje v tej panogi zahteva nadpovprečno več obratnih sredstev pri podpovprečno nizki akumulativnosti kot v drugi proizvodnji. Izdelke strojne industrije označuje solidna kvaliteta in solidne cene, ki ne dopuščajo visokih dobičkov, tega pa zakonodaja s svojimi enotnimi gospodarskimi t. j. davčnimi instrumenti ne upošteva. Tak položaj izziva v našem gospodarstvu nesorazmerja in nesoglasja. Na povprečje osoglašeni gospodarski instrumenti ne delujejo dosledno pravično, ker so nekatere panoge bolj privilegirane od drugih. Zato podjetja iz teh panog razpolagajo z visokimi skladi in visokimi sredstvi za osebne dohodke, npr. trgovina, ki si na račun proizvajalcev ustvarja visoke dobičke.

Zaradi nizke akumulativnosti so na žalost tudi osebni dohodki v strojni industriji nesorazmerno nizki, kar izziva beg visokokvalificiranih kadrov, posebno v trgovska podjetja in razne »impeke«. Odhod takih kadrov povzroča proizvodnji občutno škodo, motnje in kasnitve v finalizaciji. Proizvodnja potrebuje najboljše strokovnjake in delavce in jih mora primerno nagraditi. Dosledno bi tudi naša »gospodarska politi-

ka in zakonodaja morali biti temu ustrezno usmerjeni. Nič manj občutljiv problem je nujna potreba po obnovitvi in zamenjavi iztrošenega in tehnično zastarelega strojnega parka. Velik del instaliranih strojev izvira iz reparacijskih dobav; ti stroji so že bili amortizirani, še preden so dospeli v Litostroj. Vsi drugi stroji, z redkimi izjemami, obratujejo v Litostroju tudi že dvajset let. Finančnih sredstev za uspešno rešitev problema obnove strojnega parka ni. Vrsto let so bila akumulirana namenska sredstva amortizacijskega sklada blokirana in nazadnje odvedena v proračun, v drugi fazi pa spremenjena v posojilo za začetni sklad obratnih sredstev.

Najkočljivejši je slej kot prej nerešen problem obratnih sredstev. Škodljive vplive nezadostnih obratnih sredstev na proizvodnjo in na uspeh poslovanja bi bilo odveč naštevati na tem mestu, poudariti pa je, da pomanjkanje obratnih sredstev iz meseca v mesec ogroža izplačilo zasluženih osebnih dohodkov. Nerazumljivo je, da skupnost v svojem interesu (zaradi tako visokega doprinosa iz družbenih dajatev) ni imela posluha za objektivne težave in finančne potrebe podjetja.

Ozko povezana z nadaljnjim razvojem podjetja sta tudi vzgoja kadrov in stanovanjska izgradnja. Bodoči kadri podjetja se

šolajo v lastni industrijski šoli. Šola ima med drugimi oddelki triletni pouk, kjer se strokovno vzgaja povprečno 300 učencev.

Za svoje delavce je podjetje od svojega obstoja sezidalo 22 stanovanjskih blokov s povprečno 45 stanovanji, 3 samske domove, delavsko restavracijo; podprlo je združno stanovanjsko gradnjo 7 litostrojskih stanovanjskih zadrug in gradnjo 2 počitniških domov (v Fiesi in na Soriški planini).

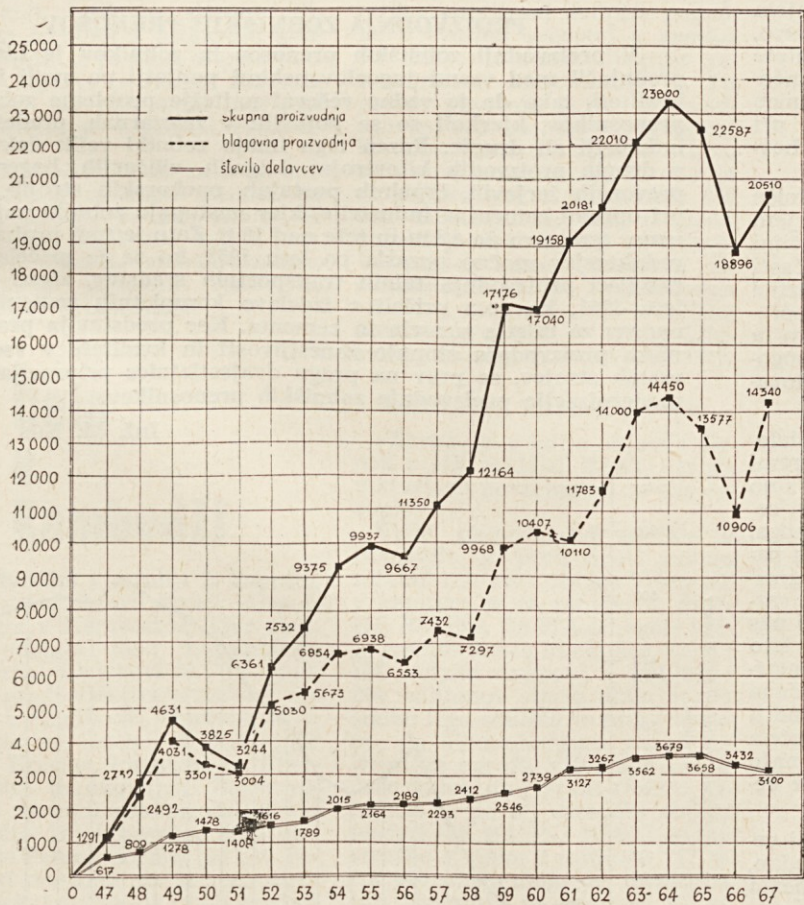
Vse investicije v korist družbenega standarda je podjetje financiralo iz svojih namenskih sredstev.

Litostroj je sicer še mlado podjetje, saj pomeni 20 let takega industrijskega giganta šele prvo razvojno fazo. V tej kratki dobi pa je delovni kolektiv dosegel že kar zavidne uspehe. Seveda je bila pot do uspeha trda in je bilo treba prebroditi mnogo ovir in težav. Ni dvoma, da bo delovni kolektiv tudi sedanje težave, ki jih je prinesla gospodarska reforma, uspešno premagal in da se bo nazadnje le našla rešitev za obnovo strojnega parka in obratna sredstva, pa tudi za primerno nagrajevanje.

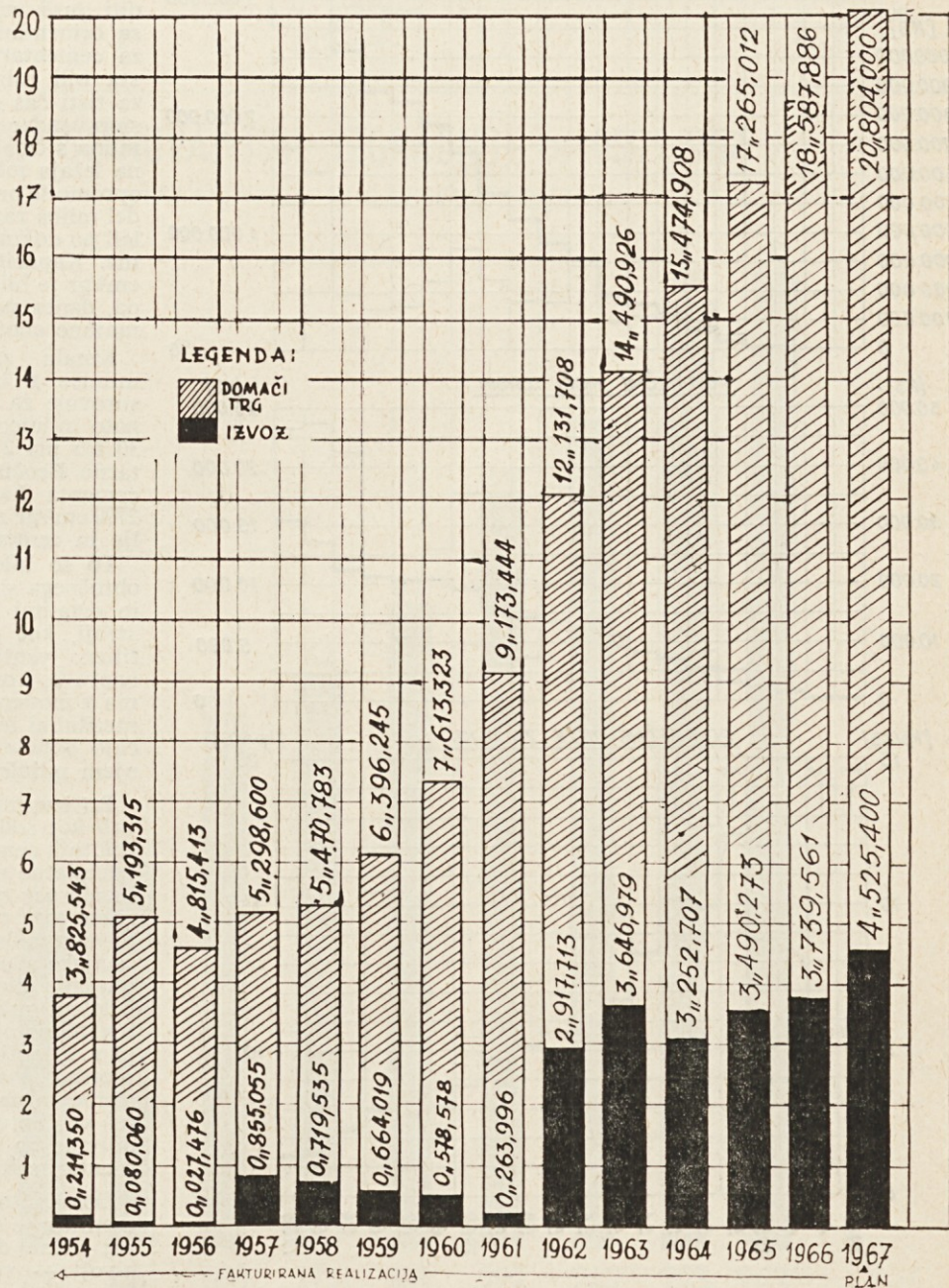
To naše upanje temelji na dosedanjih uspehih, ki jih zgovorno potrjujejo objavljeni diagrami.

H. V.

Porast skupne in blagovne proizvodnje v tonah in število delavcev

Blagovna proizvodnja 1954 - 1966

Dvajset let v diagramih

Razvoj naše turbinske proizvodnje

Diagramski prikazi statističnih podatkov so vedno nazornejši kot same številke. Z njihovo pomočjo lahko z enim samim pogledom objavemo gibanje različnih vrednosti v daljšem časovnem obdobju. Prav to vrednost imamo v mislih, ko objavljamo diagrame, ki ponazorjujejo za čas od ustanovitve Litostroja do konca 1966 naslednje zanimive podatke o naši turbinski proizvodnji:

1. Število izdelanih turbin.
2. Skupno moč turbin v KS.
3. Povprečno moč turbin v KS.
4. Povprečno težo strojne opreme v kp za 1 KS.

Vsak diagram daje te podatke:

- »LETNO«, tj. posamezno po letih, s tanjšimi črtami in lestvicami številčnih vrednosti na levi strani;
- »SKUPNO«, to je za vse obdobje od 1947 do konca vsakega leta, z debelimi črtami in lestvicami številčnih vrednosti na desni.

Število turbin

Prvi diagram kaže, da je bilo najskromnejše po številu turbin leto 1948, ko imamo zabeleženo dobavo ene same turbine. Tega leta je v diagramu odmev globo-

ke gospodarske spremembe: drobno privatno gospodarstvo je odmrlo in na njegovo mesto so stopila močna državna podjetja. Male turbine, ki jih je dotlej izdelovala podružnica Litostroja v

Škofji Loki za privatno gospodarsko iniciativo, niso bile več potrebne, pač pa smo potrebovali nove in velike hidroelektrarne, ki naj bi proizvajale energijo za industrializacijo in elektrifikacijo države. Tega leta je Litostroj zbral v svojih obratih v Ljubljani potrebno strokovno delovno silo in začel s proizvodnjo turbin za prve večje hidroelektrarne, opremljene izključno z domačimi stroji in napravami. Iz tega časa so znana imena HE Vlasinica, Savica, Rijeka Musovića in Zrnovci. Peltonove turbine zanje so vključene v diagramu pod letom 1949.

Moči turbin

Kar zadeva skupno moč letno izdelanih turbin, priča drugi diagram, da smo zrasli iz tako skromnih začetkov, da jih diagramsko niti ni mogoče prika-

zati. Leta 1947 izdelane turbine so imele skupno samo 186 KS, naslednje leto 86 KS, leta 1949 in 1950 pa približno 9350 KS, l. 1951 pa že 56.600 KS. Potem smo vsako leto dali energetskemu gospodarstvu več konjskih moči vse do leta 1960, ko smo dosegli letno že 289.000 KS. V letih 1961 do 1964 kaže diagram »dolino«. Ta ima svoj vzrok v uveljavljanju naše turbinske proizvodnje na zunanjih trgih, kjer smo takorekoč pričeli lahko samo znova, tj. z manjšimi enotami.

Povprečne moči

Tretji diagram s povprečnimi močmi je prav tako zelo zgovoren. Tanka črta priča, da povprečna moč letno izdelanih turbin narašča vse do leta 1960, ko sledi padec. Temu je krivo uveljavljanje v inozemstvu, kot smo

pojasnili že prej. Leta 1964 kaže diagram visok skok navzgor in leta 1965 doseganje rekorda s skoraj 47.500 KS po turbini. Zaslugo za tako visoko letno povprečno moč imajo turbine za HE Bajino Bašto.

Teže za 1 KS

Najzanimivejši je pač zadnji diagram, ki s tanko črto podaja povprečne teže letno izdelanih turbin, izračunane glede na 1 KS. Da je bilo v letih 1947 in 1948 potrebnih kar 90,9 oz. 48,8 kilopondov strojne opreme za eno samo KS, dokazuje negospodarnost malih turbin, ki smo jih takrat izdelovali. Črta nato v splošnem pada, kar potrjuje okolnost, da smo v obdobju obeh petletk in kasneje izbirati za realizacijo vedno bolj gospodarne projekte hidroelektrarn, tj. objekte z manjšim številom močnejših turbin.

Naši izdelki za cementno industrijo

Cement je kot osnovna surovina v gradbeništvu nepogrešljiv pri vseh gradnjah, zlasti pri gradnji modernih energetskih in stanovanjskih objektov. Intenzivna povojna gradbena dejavnost je postavila pred naše cementarne tolikšne zahteve po cementu, da jim z obstoječimi stroji niso bile kos. Nujno se je bilo treba lotiti razširitve obstoječih in gradnje novih cementarn. Tu pa je bila dana priložnost Litostroju, da sodeluje pri gradnji strojev, ki so po velikosti in vrsti ustrezali litostrojskemu proizvodnemu programu. Od prvih dobav rezervnih delov do dobave kompletnih objektov mlinic je poteklo vsega

Po letu 1955 smo začeli graditi prvi mlinici cementa: eno za cementarno Anhovo in drugo za cementarno Trbovlje. Čeprav sta bili mlinici manjši, vendar za tisti čas normalnih kapacitet, smo vendar uvozili plašč cevnega mlina s čelnima stenama in glavna ležaja mlina, ker smo takšno opremo še premalo poznali. Ostali del mlina razen pogona smo izdelali po dokumentaciji zunanje firme. Kapaciteta 22 t/h pri 2700 cm²/gr je bila za tisti čas normalna, danes pa spada že med zelo majhne enote.

Kmalu zatem smo izdelali mlinice z istočasnim sušenjem surovine za cementarno Anhovo, nato mlinico cementa kapacitete 30 t/h pri 2700 cm²/gr za cementarno Beočin in končno mlinico cementa kapacitete 40 t/h pri 2700 cm²/gr za cementarno Trbovlje in cementarno Beočin.

To so bile kompletne mlinice obtočnega sistema s separatorjem in ostalimi mlinu pripadajočimi stroji, kot so elevator, vrečasti filter, ventilatorji, transportne naprave, kompletna elektrooprema z moderno stikalno omaro in merilnimi instrumenti, ki omogočajo popoln pregled nad delovanjem mlinice.

Pri izvoznih poslih smo sodelovali kot sodobavitelji pri opremi celotnih cementarn. Dobavili smo kompletne mlinice surovin in cementa ter eno mlinico premoga, razen tega pa tudi opremo za parkirnico, skladiščne in homogenizacijske silose in naprave za razblatenje gline s cevovodi. Pri nas izdelani mlini že poldrugo leto brezhibno obratujejo v cementarni v Etiopiji; kmalu bo končana montaža naše opreme v Indiji (cementarna Cherrapunji), začela pa se je tudi že montaža naše opreme na gradbišču bodoče cementarne Rabak v Sudanu.

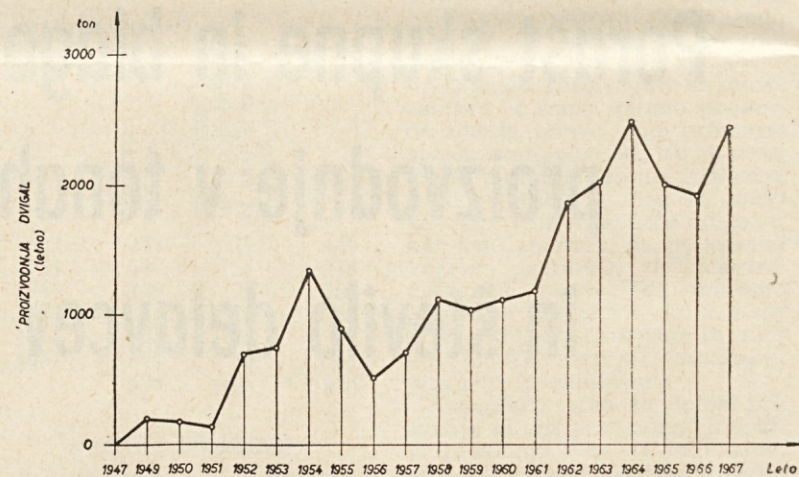
Delež Litostroja pri opremi cementarn je s tem le skopo podan, saj delne dobave — posamezni stroji — sploh niso omenjene, ker za ta članek niso zanimive.

Proizvodnja dvigal

Proizvodnja dvigal se je pričela v Litostroju že od samega začetka, ko je pričel izdelovati dvigala najprej za svoje potrebe, nato pa tudi za druga podjetja, ki so hitro rasla v tedanji dobi industrijske izgradnje. Po letu 1954 je opaziti nazadovanje obsega proizvodnje dvigal, kar je bilo posledica tedanjega omejevanja investicijske dejavnosti. Prav v tem času pa je Litostroj začel z izdelavo težkih dvigal za inozemske trge, kar mu je omogočilo stalno povečevati to vrsto proizvodnje, dokler ni v letu 1964 dosegel višek v tej panogi.

Delež proizvodnje za izvoz na področju dvigal je bil izredno visok, saj je obsegal med 55—65 % celotne proizvodnje dvigal. Na pragu svoje dvajsetletnice bo Litostroj dosegel ponovno svojo najvišjo točko v tej proizvodnji.

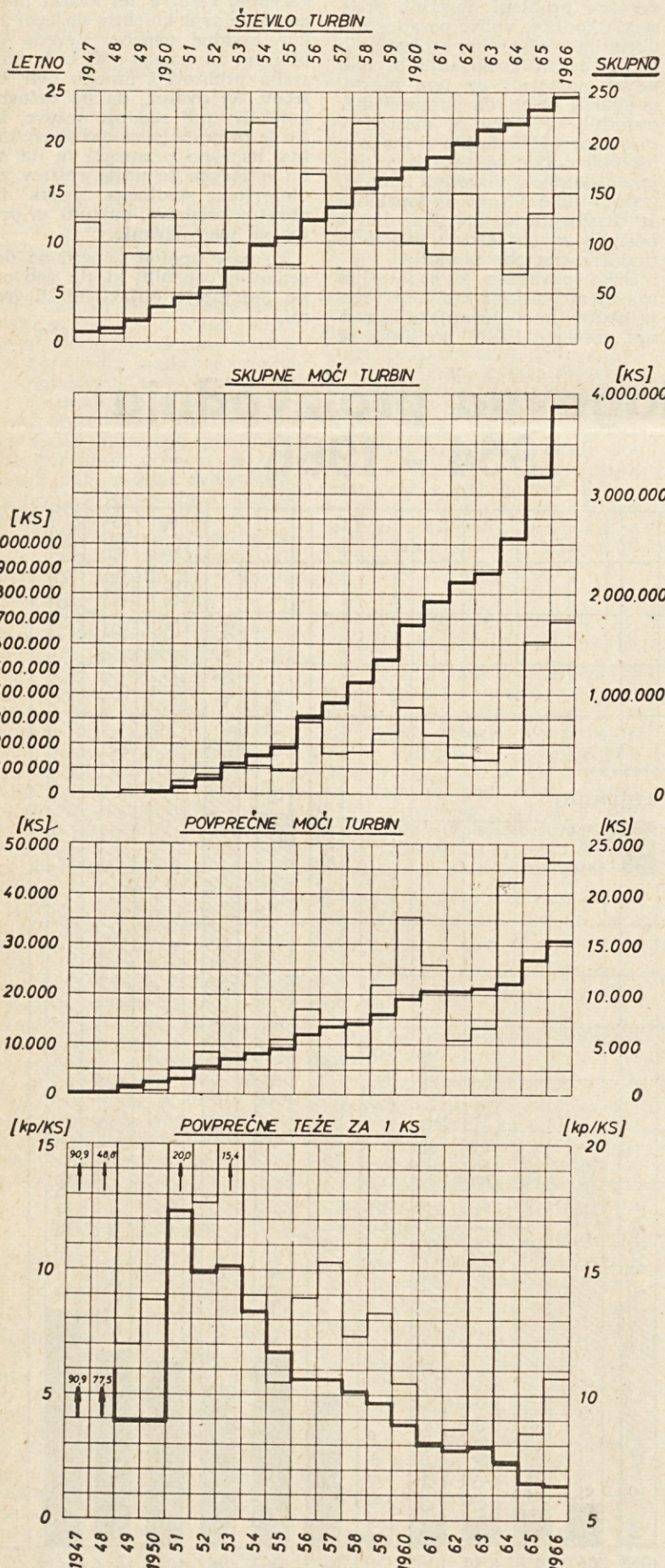
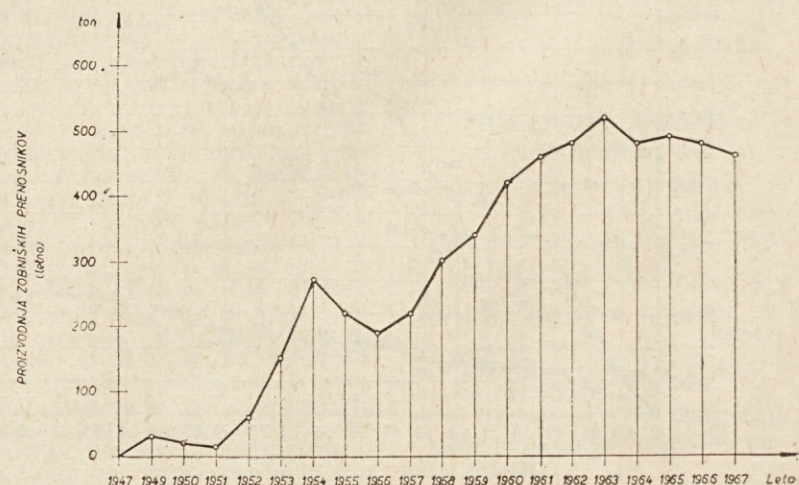
Inž. M. Kos

PROIZVODNJA ZOBNIŠKIH PRENOSOV

V proizvodnji zobniških prenosov in zobnikov je Litostroj prednjačil med vsemi jugoslovanskimi podjetji po svoji izredni kvaliteti, tako da je vedno reševal najtežje probleme zobniških prenosnikov, kjerkoli so se pojavili: v železarnah, predelovalni industriji ali drugje. Razen tega imajo zobniki velik delež tudi v drugih proizvodih Litostroja: dvigalih, vilicarjih, bagerjih in prevoznih žerjavih, črpalnih postajah, opekarskih strojih, zlasti pri opremi cementne industrije, kjer nastopajo zobniki največjih izmer (premera do 4,8 m in teže nad 18 t). Zato je tudi proizvodnja reductorjev močno porasla po letu 1958, ko se je pričela hitro razvijati proizvodnja talnih transportnih sredstev, zlasti pa po letu 1961, ko smo pričeli z izdelavo kompletnih cementarskih naprav za mletje surovin in cementa. Ker predstavlja prav zobniška proizvodnja stopnjo zanesljivosti in kvalitete v vseh teh vrstah strojev, se prav na pragu dvajsetletnice pripravljamo za modernizacijo proizvodnje zobniških prenosnikov.

Inž. M. Kos

Dvajset let v diagramih

Proizvodnja črpalk

Črpalke in pripadajoča oprema predstavljajo za Litostroj pomembne proizvode, ki ne ostajajo skriti v okviru celotne proizvodnje Litostroja. Po velikosti se sicer črpalke ne morejo meriti s svojimi sorodniki — turbinami, vendar veliko število črpalk to odtehta.

Medtem ko so turbine zelo podvržene državnemu načrtovanju in splošni investicijski politiki, velja to za črpalke le v manjši meri. Črpalka je proizvod za široko potrošnjo, potreben skoraj povsod, kjer je potrebna voda. Ker ga razen tega — v vedno večjem obsegu — zahteva tudi industrija, lahko trdimo, da zahtev po črpalkah ne bo nikoli zmanjkalo. Kljub temu, da smo proizvodnjo črpalk skoraj nenehno povečevali, kljub temu, da imamo v Jugoslaviji še tri pomembne izdelovalce črpalk, znaša letni uvoz črpalk v Jugoslavijo še vedno ca. 50 %.

Našo proizvodnjo črpalk grafično prikazujemo s štirimi diagrami. Vsi diagrami kažejo s tanjšimi črtami podatke za vsako leto; kumulativni rezultati so podani z debelejšimi črtami. Podatke navajamo od leta 1953 naprej; takrat je začela črpalna oprema zavzemati pomembnejši obseg v naši proizvodnji.

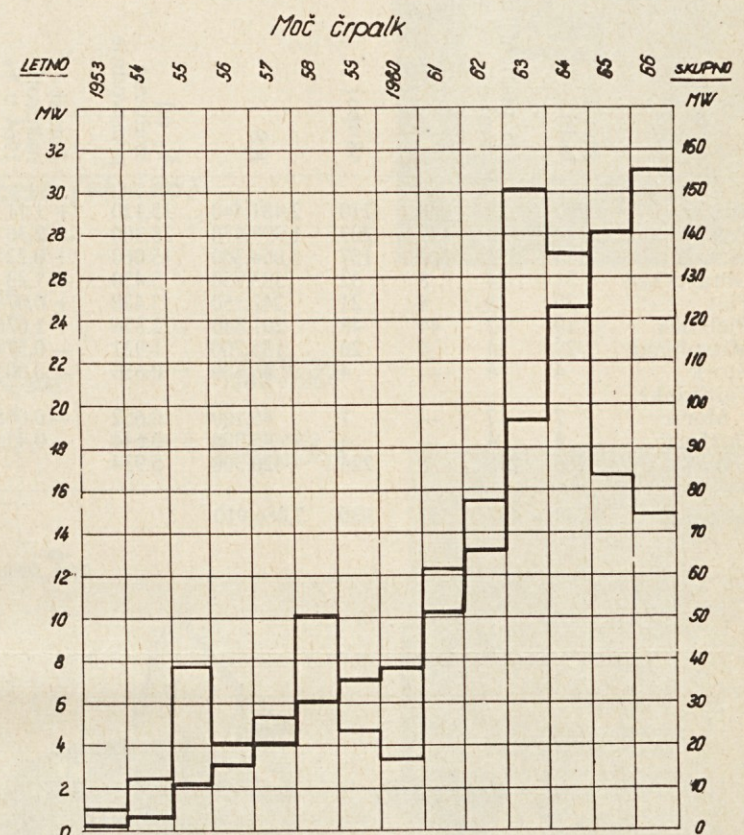
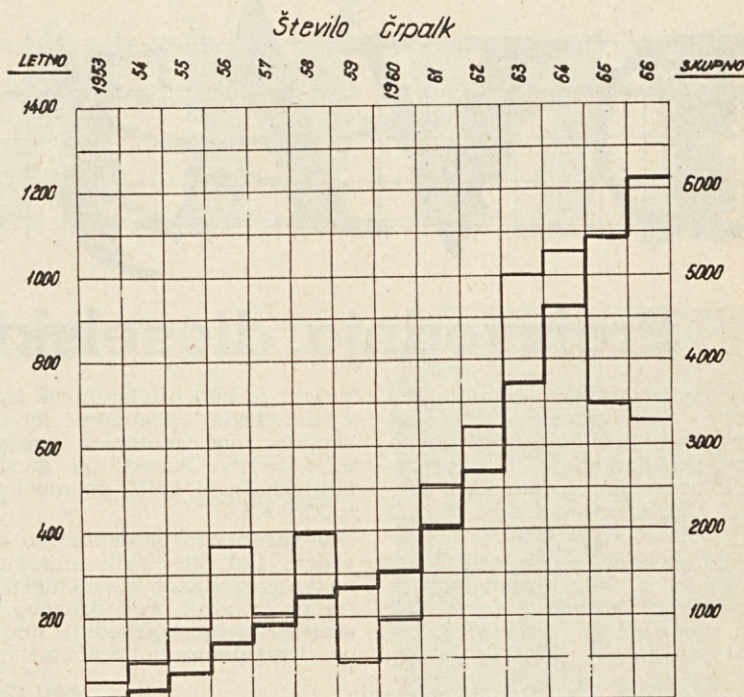
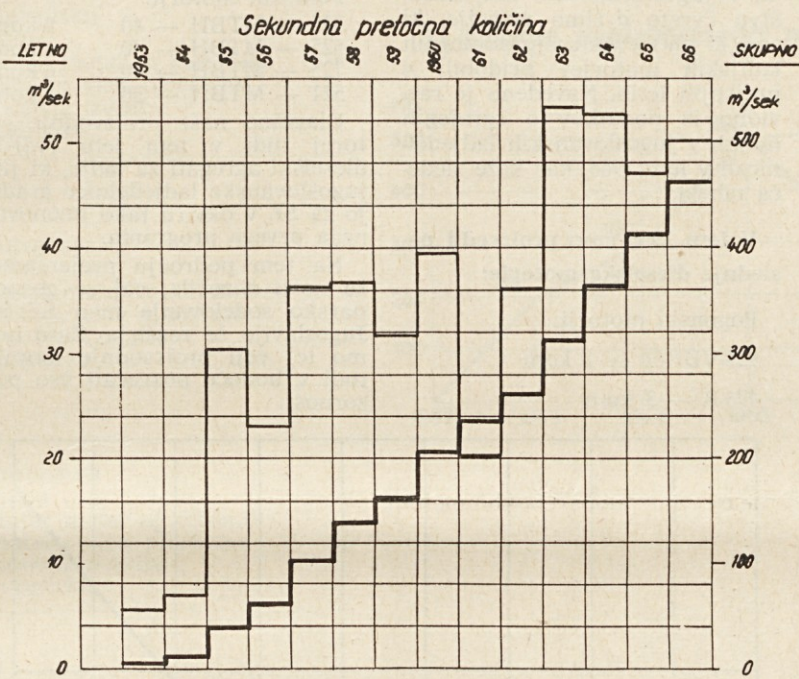
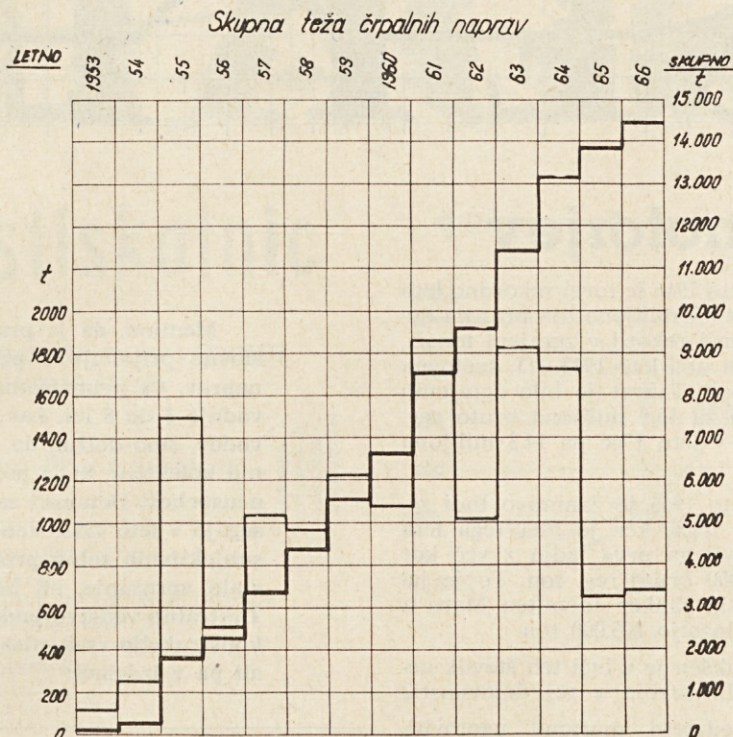
Diagram številka 1 prikazuje dobavljeno težo opreme za črpalne postaje v tonah. Podatki so vzeti do vključno leta 1961 iz arhiva našega IBM, od leta 1962 pa iz pogodb. Velik skok proizvodnje v letu 1955 si tolmačimo z izdelavo drobnejše armature v velikih serijah, ki smo jo pozneje opustili. V zadnjih dveh letih opažamo znatno znižanje tonaže. To gre deloma na račun zmanjšanja investicij, deloma na račun opreme, ki jo lahko kupci dobijo drugod ceneje. Od leta 1962 naprej prikazani podatki niso časovno popolnoma realni, ker so podani glede na dobavne roke iz pogodb. Ker smo nekatera leta imeli rebalanse plana, bi dejansko bili vrhovi v letih 1961, 1963 in 1964 nižji, nasprotno pa udori v letih 1962, 1965 in 1966 višji.

Na diagramu številka 2 podajamo število izdelanih črpalk v posameznih letih in skupno. Diagram številka 3 prikazuje količino vode, ki jo morejo prečrpati naše črpalke v vsaki sekundi, diagram številka 4 pa moči, ki so instalirane z našimi črpalkami.

Prikazani rezultati niso skromni. Vendar moramo gledati, da jih v bodoče še izboljšamo. K temu nas vodi ena sama pot: načrtni razvoj, standardizacija, skrajšanje dobavnih rokov in pocenitev proizvodnje.

Dela v Kambodži

»Privredni vjestnik« iz Zagreba je v juniju objavil članek »Uspešna dela v Kambodži«, kjer članek omenja dela zagrebškega podjetja »Dalekovod«. To podjetje gradi elektroenergetske objekte v Kambodži. Opremo za te objekte so izdelali v podjetjih: Rade Končar, Litostroj in Energoinvest. Strokovnjaki Dalekovoda so zgradili celoten daljnovod z močjo 110 kilovoltov Kirirom-Phnom Penh v dolžini 120 km. Poudariti moramo, da se naši strokovnjaki trudijo, da bi ob gradnji teh objektov prenašali svoje znanje tudi na kamboške delavce.

REKONSTRUKCIJA TOVARNE CEMENTA NA KOSMETU

Med tovarno cementa »Šar« v General Jankoviću (Kosmet) in našim podjetjem je bila podpisana pogodba o popolni rekonstrukciji te stare cementarne s predajo objekta pod ključ. Litostroj se je kot nosilec posla v tej zadevi obvezal, da bo v dvajsetih mesecih od podpisa pogodbe s svojimi sredstvi v znesku 3,5 milijarde starih dinarjev rekonstruiral cementarno, ki bo potem povečala svojo proizvodnjo za več kot 100 %. Litostroj bo dobavil celotno opremo rekonstruirane cementarne, ki obsega rotacijsko peč s kapaciteto 450 ton klinkerja na dan z vsemi pripadajočimi objekti za mletje in prevoz blaga. Sredstva za rekonstrukcijo bo cementarna »Šar« — ob jamstvu investicijske banke v Prištini — vrnila Litostroju v drugi polovici leta 1969.

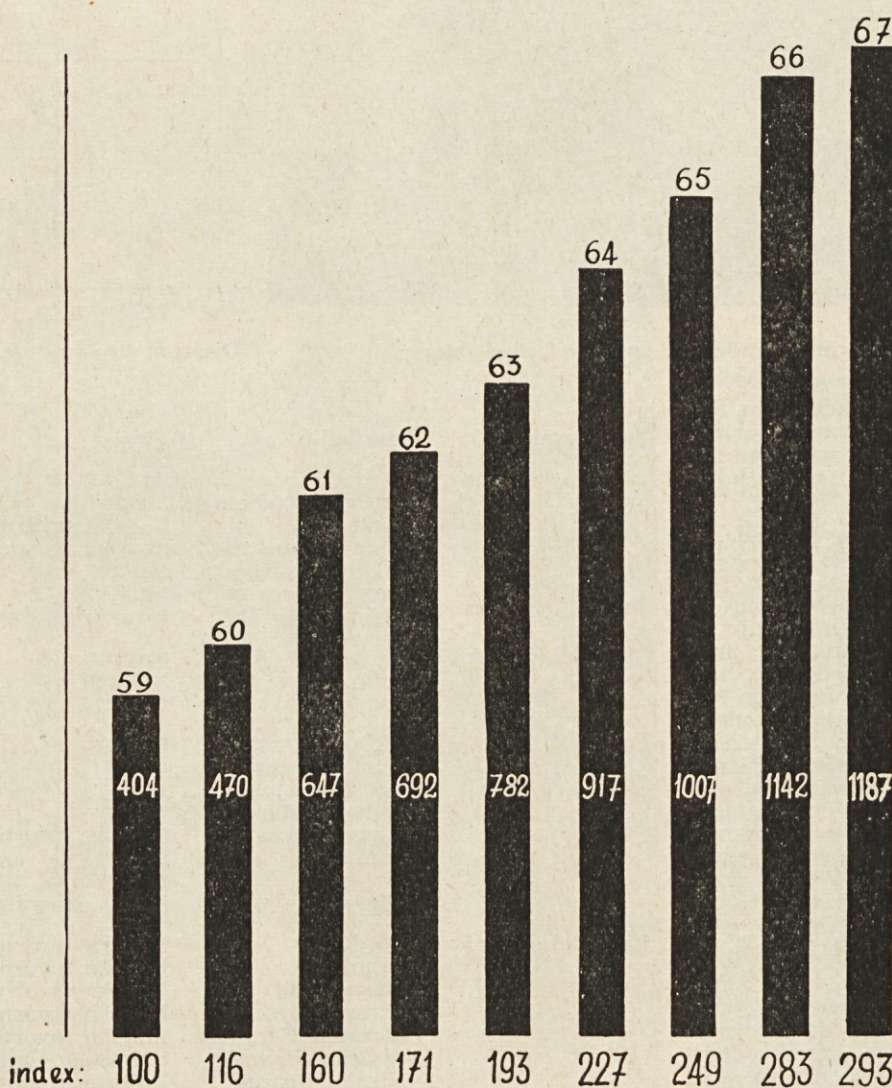
OKOLI HE BAJINE BASTE

»Borba« je v juliju objavila članek o HE BAJINI BASTI, ki ga v kratkem povzemamo za naš časopis:

Višje gospodarsko sodišče v Beogradu je pred dnevi odbilo tožbeni zahtevek občine Višegrad, v katerem je ta zahtevala, da ji HE BAJINA BASTA omogoči večjo zaščito mesta in okolice, kar bi HE veljalo najmanj 4 milijarde 244 milijonov starih dinarjev. Iz sodbe tega sodišča je tudi razvidno, da akumulacijsko jezero na Drini ne ogroža Višegrada niti v času največjih poplav. Občina Višegrad je po tej razsodbi dolžna plačati HE BAJINI BASTI sodne stroške v višini 2 milijona 717 tisoč 600 starih dinarjev, seveda pa jim preostaja še možnost, da se pritožijo na Vrhovno gospodarsko sodišče v Beogradu.

RAZVOJ STANOVANJSKE IZGRADNJE od 1959-1967

STANOVANJA IN GARSONJERE

DVAJSET LET

Proizvodnja dieselskih motorjev

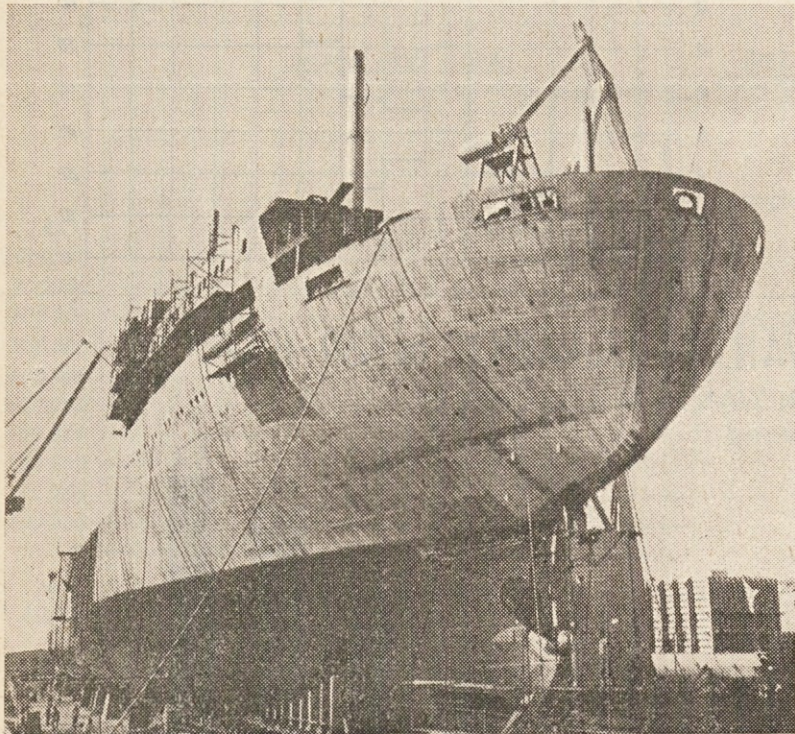
Iz januarske številke revije The Motor Ship povzemamo nekaj zanimivih številčnih podatkov o zgrajenih ladjah in vanje vgrajenih motorjih za leto 1966. Pregled zajema samo ladje, katerih nosilnost je večja od 2000 t.

Ladjedelnice so zgradile 789 ladij, ki so bile opremljene z dieselskimi motorji. Skupna moč teh motorjev je 7.066.910 KS. Porast napram letu 1965 je znaten.

Takrat je bilo izdelanih 698 ladij z dieselskim pogonom ter je skupna moč motorjev znašala 6.213.550 KS. Porast po številu ladij znaša 91 ladij, po moči pa 853.360 KS.

V spodnji razpredelnici so navedeni tipi dieselskih motorjev, na katere odpade glavni delež v tej proizvodnji. Pod označbo tipov je zajeta proizvodnja matične firme in vseh licencionarjev.

Tip	Število izdelanih motorjev				KS	% od svetovne proizvodnje	Porast nasproti 1964 v %
	Število ladij	pri matični firmi	pri licencionarjih	skupaj			
Sulzer	200	22	188	210	2.481.440	35.120	+ 1,11
B & W	184	44	159	203	1.999.470	28.300	— 2,36
M. A. N.	134	55	102	157	1.064.360	15.060	+ 0,22
Götaverken	31	24	8	32	383.750	5.430	— 1,33
Fiat	20	13	8	21	242.150	3.428	+ 0,078
Pielstick	19	2	44	46	201.840	2.856	+ 1,676
Mitsubishi	20	14	6	20	135.700	1.921	— 0,529
Stork	4	4	—	4	46.300	0.655	— 0,005
Fairbanks	—	—	—	—	—	—	—
Morse	7	7	—	7	46.100	0.652	— 0,088
Doxford	4	4	—	4	45.500	0.644	— 0,456
Ostali	166	218	8	226	420.300	5.934	—
Skupaj	789	407	523	930	7.066.910		

Ladja med gradnjo v splitski ladjedelnici

Prvo mesto pripada firmi Sulzer in njenim licencionarjem. B & W je potisnjen na drugo mesto, kar se mu je zgodilo tudi v letu 1965.

Ostre konkurence, ki vlada na tem področju, se B & W dobro zaveda. V naših časopisih smo zasledili novico, da bo B & W v Kopenhagenu opustil gradnjo novih ladij. B & W poseduje namreč tudi velike ladjedelnice. Smisel tega ukrepa je vsekakor tudi v tem, da se pojačajo in koncentrirajo napor na polju dieselskih motorjev; ladjedelništvo, kjer je konkurenca še ostrejša, pa opusti. Od tega si določene posredne koristi lahko obeta tudi Litostroj. V dosedanjem poslovnem sodelovanju s firmo B & W smo ravnali zaradi premajhne koncentriranosti te firme na problematiko dieselskih motorjev zadevali na nekatere težave.

Naslednji diagram nam kaže svetovno situacijo na področju ladjedelništva in sicer nosilnost splavljenih ladij po letih od 1957 do 1966.

Leto 1966 je torej rekordno leto ter z 0,4 milijona ton presega dosedanj rekord v zgrajeni tonaži, ki ga ima leto 1943. (II. svetovna vojna!) Takrat je bilo zgrajenih ladij za 13,9 milijona bruto reg. ton, v letu 1966 pa 14,3 milijona ton.

Leto 1966 je zanimivo tudi zaradi tega, ker je bila tega leta splavljena prva ladja z več kot 100.000 bruto reg. ton. To je japonski tanker Idemitsu Maru z nosilnostjo 205.000 ton.

Kakšen je v luči teh števil delež Litostroja v tej dejavnosti?

Predvsem moramo ugotoviti, da v jugoslovanskem ladjedelništvu čvrsto držimo pozicije, ki smo si jih na področju pomožnih ladijskih motorjev pridobili v prejšnjih letih. Navedeno je razvidno iz podatkov o zgrajenih ladjah v jugoslovanskih ladjedelnicih v letu 1966, kar kaže sledeča tabela:

V letu 1966 smo proizvedli naslednje dieselske motorje:

- Pogonski motorji:
- 928-VBF-50 — 1 kom
- 496-R — 3 kom

Pomožni motorji:

- 325 — MTBH — 40 6 kom
- 525 — MTBH — 40 6 kom
- 725 — MTBH — 40 6 kom
- 521 — MTBH — 30 3 kom

Glavnino naše proizvodnje so torej tudi v tem letu tvorili dieselski agregati za ladje, ki jih jugoslovanske ladjedelnice gradijo za SZ v okviru tako imenovanega prvega programa.

Na tem področju prejemamo še nova naročila, saj se gospodarsko sodelovanje med SZ in Jugoslavijo še razširja. Zato bomo tej veji proizvodnje morali tudi v bodoče posvečati vso pozornost.

Proizvodnja

Menimo, da je prav, če seznanimo naš kolektiv in poslovne prijatelje s proizvodnjo hidravličnih stiskalnic in naprav. Če primerjamo, da je čas za uvajanje nove proizvodnje 3 do 5 let, kar je odvisno od kompliciranosti proizvodov, smo dolžni, da po 4 letih podamo obračun dela vsemu kolektivu, ki je posredno prav tako nosilec uspehov ali neuspehov. Dejanski začetki izdelave hidravličnih stiskalnic segajo v leto 1958. Vendar je zaradi objektivnih, kakor tudi subjektivnih težav prišlo tako daleč, da je v letu 1962 nastalo vprašanje, ali bomo sploh še izdelovali te naprave. Takratno vodstvo podjetja je sklenilo zadovoljiti PE-SN z rekonstrukcijo vseh stiskalnic, ki so bile bodisi pri naročnikih ali pa v izdelavi.

Tako se je začelo delo v PE-SN. Na eni strani rekonstrukcija do 60 % na obstoječih stiskalnicah na drugi pa razvijanje popolnoma novega sistema gradnje hidravličnih stiskalnic, to pa zato, ker je bil prav v letih od 1956 do 1963 dosežen v svetovnem merilu velik premik v gradnji takšnih strojev. Predvsem je prišlo do uvajanja avtomatike. Ta napredek smo morali dohiteti, če smo hoteli tehnično sodelovati z ostalim svetom. Tega pa nismo mogli izvesti na starih, čeprav predelanih stiskalnicah.

Zato smo samostojno razvili popolnoma nov sistem, brez licenc in vzornikov.

CASOVNO POTEKANJE PRIPRAVE IN PROIZVODNJE

Z nekaj diagrami bomo prikazali dinamiko proizvodnje, pripravo dokumentacije in sam proces proizvodnje.

Številke v diagramu so zaradi boljše predstave zaokrožene. Podatki nazorno kažejo, da je bil vložek večji od realizacije, kar se odraža v nedovršeni proizvodnji. Čeprav ta ni zaskrbljujoče velika, nas mora vendarle siliti k večji finalizaciji, to je k hitrejšemu obračanju obratnih sredstev.

Stiskalnice litostrojske proizvodnje že obratujejo po vseh republikah SFRJ. Razpredelnica na 9. strani kaže asortiman, silo stiskanja, področje uporabe in republiko.

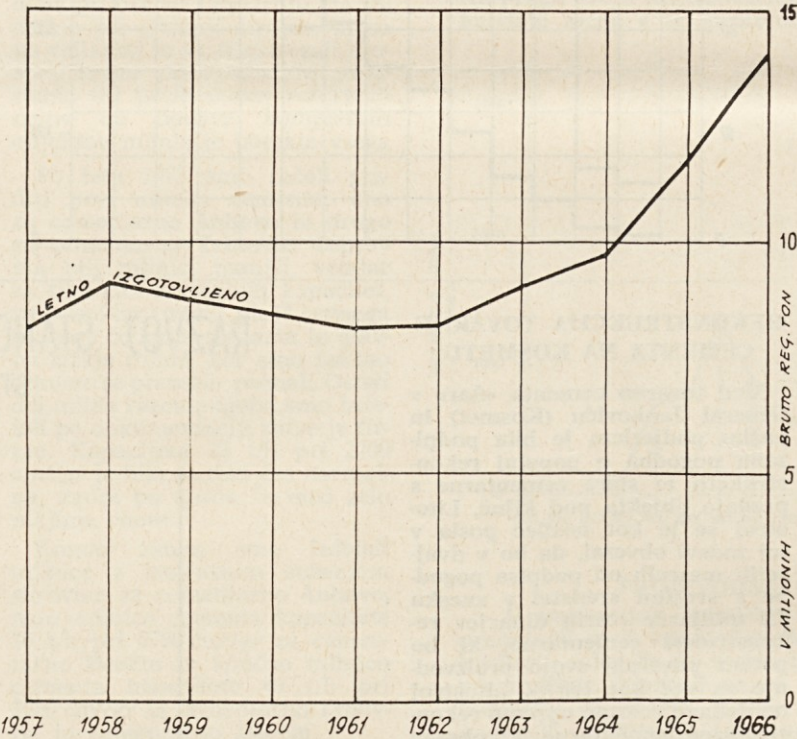

Diagram proizvodnje dieselskih motorjev v milijonih bruto reg. ton

Ladjedelnica	Ime ladje	Tip	Lastnik	Nosilnost ton	Glavni motorji	Pomožni motorji
Ladjedel. »3. maj«	General Skodunovic	tanker	USSR	20.800	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W
	Trsat	linijska tovorna	Jugosl. Lin. Plovidba	10.500	Stork	
	Vishva Kaushal	tovorna za premog	Shipping. Corp. of India	13.400	3. maj-Sulzer	
	Nikolaj Podvojski	tanker	USSR	20.800	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W
	General Bocarov	tanker	USSR	20.800	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W
Ladjedel. Mosor	Vishva Tilak	tovorna za premog	Shipping. Corp. of India	13.400	3. maj-Sulzer	
	Bol	tovorna	Jadranska Slobod. Plovidba	3.000	Uljanik-B & W	
	Solin	tovorna	Jadranska Slobod. Plovidba	3.000	Uljanik-B & W	
Ladjedel. Split	Podravina	tanker	Jugoslov. Tankerska Plovidba	5.700	Hitachi-B & W	
	Oleko Dundich	tanker	USSR	20.800	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W
	Petr Alekseev	tanker	USSR	20.800	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W
	Marsal Birjuzov	tanker	USSR	20.800	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W
	General Zdanov	tanker	USSR	20.800	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W
	Bagh-E-Dacca	linijska tovorna	Pakistan Shipping Line	12.860	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W
	Banija	tovorna za razsut tovor			Cegielski-Sulzer	
Ladjedel. Uljanik	Alka	linijska tovorna	Atlantska Plovidba	20.800	Fiat	
			Jadranska Slobod. Plovidba	8.000	Sulzer	
	Kordofan	linijska tovorna	Sudan Shipping Line	4.950	Uljanik-B & W	
	Kranjčević	linijska tovorna	Jugolinija	7.500	Stork	
	Musa Djalil	linijska tovorna	USSR	12.000	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W
	Demyan Bedny	linijska tovorna	USSR	12.000	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W
	Alexandr Gersten	linijska tovorna	USSR	12.000	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W
	Visarion Belinsky	linijska tovorna	USSR	12.000	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W
	Nikolai Ogarev	linijska tovorna	USSR	12.000	Uljanik-B & W	Litostroj-B & W

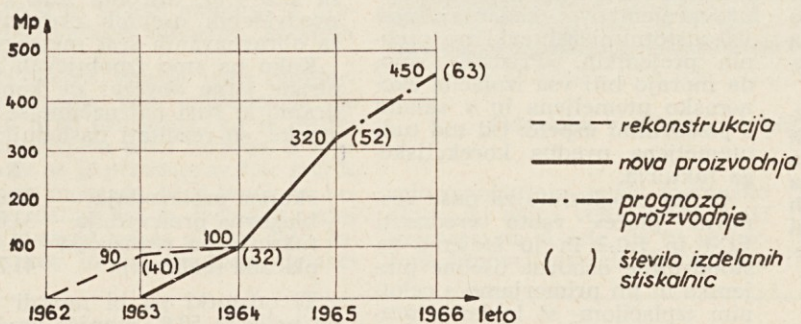
VIA GRAM

hidravličnih stiskalnic

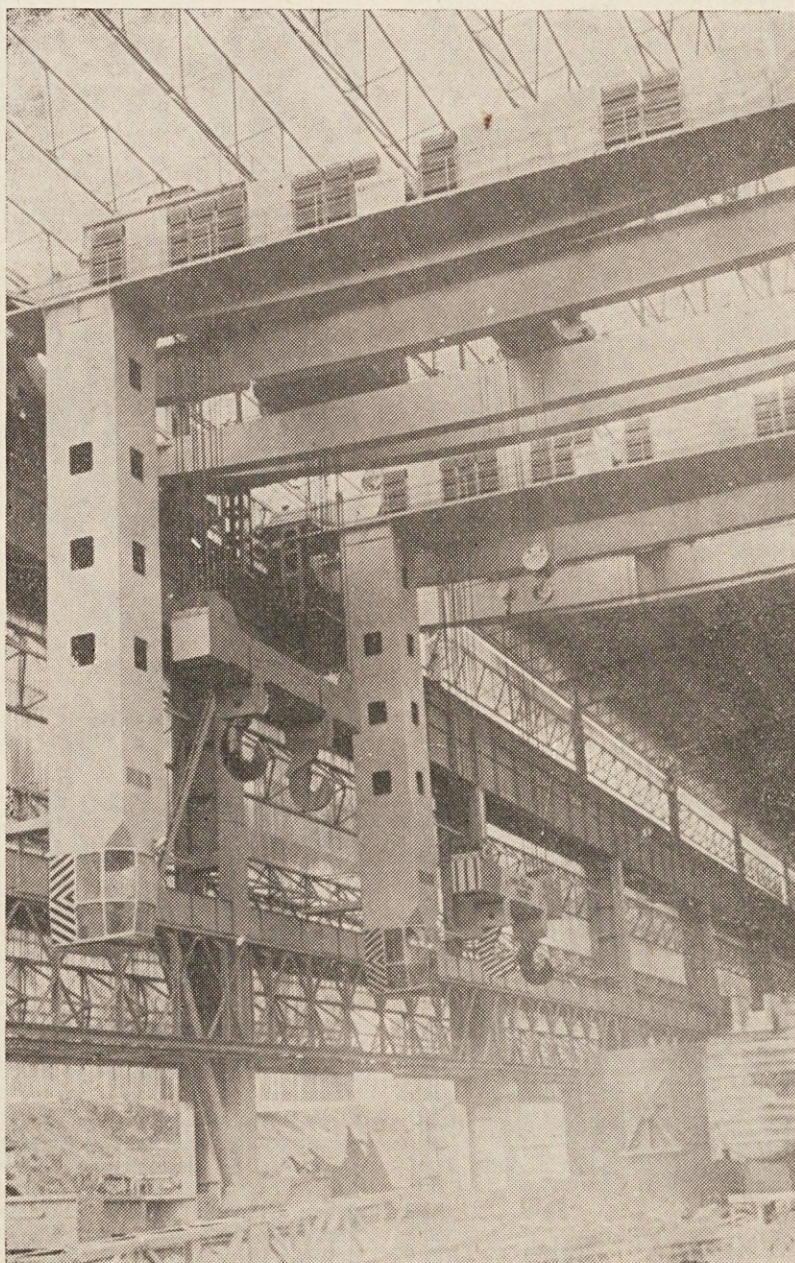
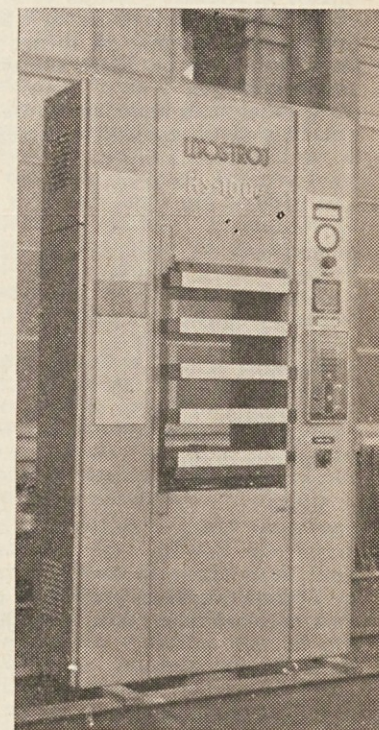
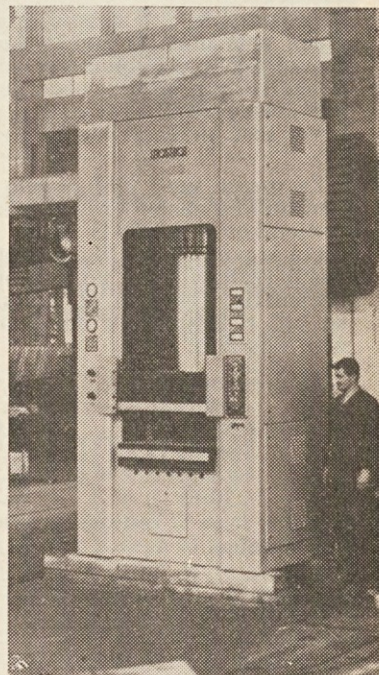
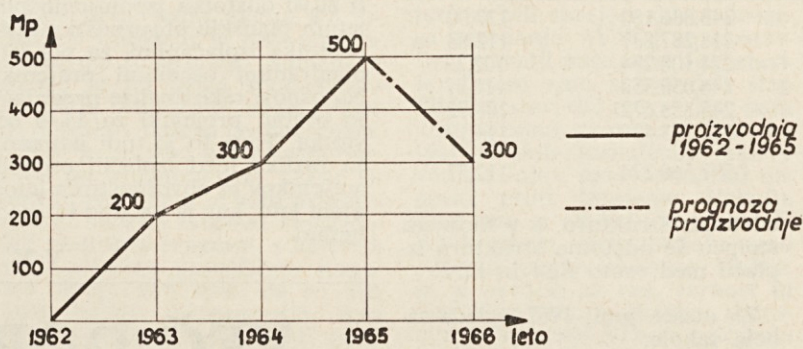
PREGLED LITOSTROJSKIH STISKALNIC, DOBAVLJENIH POSAMEZNIM REPUBLIKAM SFRJ

	Štev. kosov	Skupni pritisk (Mp)	Preoblikovalni material	Oprema obstoječih stiskalnic s hidravliki
Srbija	6	960	Duroplasti	
	7	1125	Guma	
	5	620	Sinter metal in keramika	
	3	2400	Globoki vlek pločevine	
	12	920	Posebne izvedbe	
	33	5925	Paketirke	
Hrvatska	18	2915	Duroplasti	
	48	9600	Guma	
	4	1660	Sinter metal in keramika	1
	3	580	Globoki vlek pločevine	
	3	1776	Posebne izvedbe	
	5	370	Paketirke	
	81	16901		
Bosna in Hercegovina	12	960	Duroplasti	
			Guma	
	1	160	Sinter metal in keramika	
	2	650	Globoki vlek pločevine	
	1	80	Posebne izvedbe	
	16	1850	Paketirke	
Makedonija	3	600	Duroplasti	
			Guma	
	3	420	Sinter metal in keramika	
			Globoki vlek pločevine	
	2	150	Posebne izvedbe	
	8	1170	Paketirke	
Slovenija	7	880	Duroplasti	2
	3	1200	Guma	
			Sinter metal in keramika	
	4	670	Globoki vlek pločevine	1
	5	5530	Posebne izvedbe	1
	14	1020	Paketirke	
	32	9300		
Črna gora			Duroplasti	
			Guma	
			Sinter metal in keramika	
	1	160	Globoki vlek pločevine	
	1	100	Posebne izvedbe	
	1	70	Paketirke	
	3	330		
Skupaj:	174	35.476		5

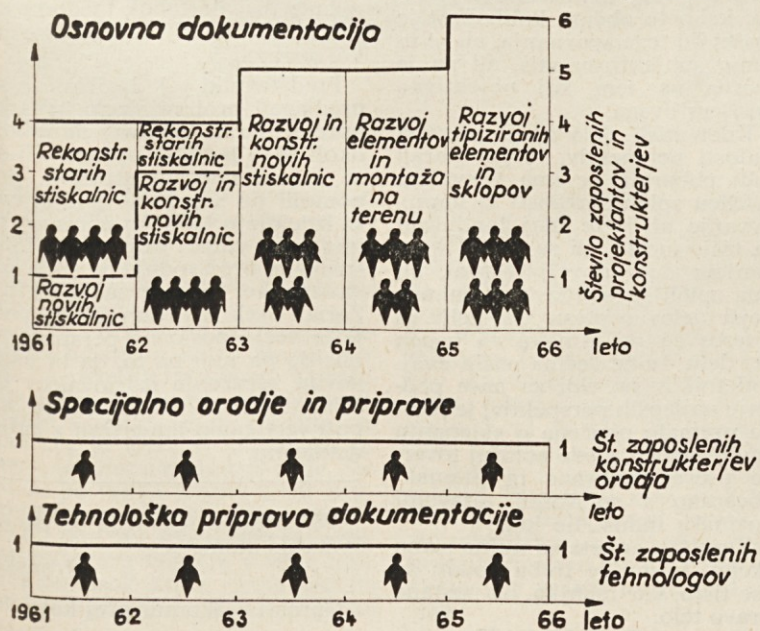
1.) Diagram gibanja proizvodnje (realizacije)

3.) Gibanje proizvodnega procesa (vložka)

2.) Gantogram dokumentacije za pripravo proizvodnje

0 osebnih prejemkih za junij 1967

Prvih šest mesecev letošnjega leta je za nami. Za to dobo podjetja natančneje pregledajo svoje poslovanje ter nato sklepajo, držec se pravila: dobro pohvaliti, slabo grajati — poti, načine in ukrepe, ki so vodili k uspehom, je treba še dalje utrjevati, slabosti pa odločno odstranjevati! Prav gotovo bomo tudi mi to našo samoupravljalstvo dolžnost dobro opravili ter s še večjo vnemo zakorakali v drugo polovico poslovnega leta.

Zato bomo tudi v tem članku poleg značilnih postavk v zvezi z junijskimi osebnimi prejemki navedli še nekatere podatke o izplačilu osebnih prejemkov za prvih šest mesecev letošnjega leta.

Za mesec junij 1967 je bilo izplačanih na naslov bruto osebnih prejemkov 439.200.343 Sdin. Ta vsota je pomenila le 92,2 odstotka naših »zahtevkov« po osebnih prejemkih. Oglejmo si, kolikšni so bili ti odstotki v obravnavanem obdobju:

1967 — januar	87,4
februar	83,1
marec	77,0
april	86,9
maj	82,5
junij	92,2
povprečje	84,85

V enem izmed prejšnjih člankov smo obširneje pisali o tem, kako je razumeti izplačila osebnih prejemkov, kadar so pod 100-odstotnimi zahtevki po osebnih prejemkih. »Priznali« smo, da morajo biti vsa izplačila ekonomska utemeljena in v skladu s poslovnimi uspehi. Od tod tudi utemeljena uvedba korekcijskega faktorja.

Če pa proglasimo za naše »osnovne plače« vsoto vrednosti EČ-1 in EČ-2 in jo štejemo za stoo odstotno osnovno osebo prejemke in jih primerjamo s celotnim izplačilom, si lahko napravimo tabelarični pregled za prvo polovico leta 1967; in spet bomo videli, da naši osnovni osebni dohodki nikoli niso bili pod 100 %.

S pomočjo take primerjave dobimo naslednji pregled (vse izraženo v starih dinarjih):

1967	Skupno neto izplačilo	Vrednost EČ-1 in EČ-2	%
januar	308.715.771	243.886.180	127,00
februar	272.492.496	248.287.837	112,83
marec	280.482.814	274.108.794	102,33
april	288.668.228	248.050.352	116,37
maj	267.292.062	245.853.672	108,72
junij	282.465.536	247.373.439	114,19
skupaj	1.700.116.907	1.507.560.274	112,77

In kam je šel ta denar? Najprej si to oglejmo za mesec junij 1967, nato pa še za obravnavano obdobje.

V tabelah so navedene vrste izplačil v čistih zneskih z ustreznostjo

odstotno strukturo, a v zadnjem stolpcu še odstotna struktura izplačil med vsoto EČ-1 in EČ-2.

Za mesec junij 1967 izgleda takole:

	Sdin	%	%
EČ-1	123.729.797	43,80	—
EČ-2	123.643.642	43,77	—
Redni dopust	18.759.863	6,64	31,99
Preseg norm	17.150.743	6,07	29,25
Težavnost	6.939.784	2,46	11,83
Stalnost	6.787.460	2,40	11,58
Nadure (50 %)	4.630.430	1,64	7,90
Povračila	1.562.371	0,55	2,66
Nočni dodatek	1.540.915	0,54	2,62
Izredni dopust	719.956	0,26	1,23
Avtokontrola	544.000	0,20	0,94
VP-44	— 23.543.425	— 8,33	—
	282.465.536	100,00	100,00

Zbirna tabela za prvih šest mesecev letošnjega leta, prirejena

tako kot pri dosedanjih mesečnih pregledih, pa izgleda takole:

	Sdin	%	%
EČ-1	758.198.701	44,60	—
EČ-2	749.361.574	44,08	—
Preseg norm	135.175.985	7,95	26,98
Redni dopust	74.760.628	4,40	14,92
Državni prazniki	45.909.880	2,70	9,16
VP-43 (progresija)	44.498.684	2,62	8,88
Težavnost	44.228.437	2,60	8,82
Stalnost	40.597.070	2,40	8,10
VP-42 (80 %)	40.505.839	2,38	8,08
Nadure (50 %)	33.173.294	1,95	6,62
VP-42 (100 %)	14.306.559	0,85	2,85
Povračila	12.774.472	0,75	2,55
Nočni dodatek	8.188.769	0,48	1,63
Izredni dopust	4.430.329	0,26	0,88
Avtokontrola	2.664.000	0,16	0,53
VP-44	— 303.002.756	— 17,82	—
VP-45	— 6.224.617	— 0,36	—
	1.699.546.848	100,00	100,00
	(1.700.116.907)		

Primerjava junijskih izplačil osebnih prejemkov v preteklem

letu in letos, izražena v starih dinarjih pa je naslednja:

	1966	1967	%
bruto osebni prejemki	406.925.755	439.200.343	107,93
številu zaposlenih	3393	3135	92,39
povprečni neto mesečni prejemki na zaposlenega	76.309	90.100	118,07

V gornjem pregledu je izraz »zaposlen« uporabljen za tisto število zaposlenih, ki so navedeni na izplačilnih seznamih obravnavanih izplačil.

Oglejmo si še iste podatke za prvih šest mesecev letošnjega leta v primerjavi s prvimi šestimi meseci lanskega leta:

	I.—VI. 1966	I.—VI. 1967	%
bruto osebni prejemki	2.387.692.866	2.639.242.488	110,54
povprečno število zaposlenih na mesec	3485	3219	92,36
povprečni neto mesečni prejemek na zaposlenega	72.206	88.032	121,92

Toda ko navajamo te podatke, se obenem opravičujemo, če kak podatek ni do dinarja enak podatkom v uradnih poslovnih dokumentih.

Kot že omenjeno, je bilo v prvih šestih mesecih letošnjega leta izplačanih 2 milij. 639.242.488 Sdin bruto osebnih prejemkov, kar znaša 46,30 % od predvidenih za celo leto v finančnem načrtu za leto 1967, oziroma 92,60 % od predvidenih osebnih prejemkov za obravnavanih šest mesecev.

Kako pa smo izpolnjevali planirane letne obveze? Če kontroliramo le štiri najznačilnejše postavke, so rezultati naslednji:

skupna proizvodnja	38,08
blagovna proizvodnja	33,04
fakturirana realizacija	49,44
plačana realizacija	41,22

Ti odstotki pa bi morali biti ob polletju 50 %, manjše vrednosti pomenijo slabši rezultat! Če se zadovoljimo le s kontrolo navedenih štirih postavk in jih smatramo kot enakovredne, lahko dalje poenostavljeno ugotovimo, da smo v prvi polovici leta izpolnili celoletne obveznosti s 40,45 %, oziroma polletne obveznosti z 80,90 %.

Tudi tokrat moramo primerjati 80,90 odstotka izpolnjenih polletnih planskih obveznosti z 92,60 odstotka izplačanih, za pol leta planiranimi osebnimi prejemki. Na osnovi take analize prednjačijo osebni prejemki za 14,46 odstotka. Toda to je tudi najmanjša razlika med izplačili osebnih prejemkov in obveznostmi v letošnjem letu, kar je ugodno in spodbudno.

V.N.

Sklepi samoupravnih organov

SKLEPI UO

Na 7. redni seji, ki je bila dne 7. julija 1967, je UO sprejel te sklepe:

1. Direktor FRS je seznanil UOP, da fakturirana realizacija omogoča maksimalno izplačilo osebnega dohodka za mesec junij v višini 440 milijonov Sdin bruto-bruto. UOP je na osnovi tega sklenil, da se za osebne dohodke v mesecu juliju izplača maksimalno 440 milijonov Sdin bruto-bruto.

2. UOP predlaga DSP, da sprejme poročilo komisij za pregled pravilnika za izdelavo tehnične dokumentacije tako, kot ga je posredoval delavskemu svetu UOP v celoti, in v zvezi s tem spremeni svoj sklep 2. redne seje z dne 6. 7. 1967, tč. 2, ker so kontrolne komisije, ki delujejo v sklopu STDP, že zadolžene, da do 15. 9. 1967 izvrše pregled upravičencev in revizijo pravilnika, ki bo ponovno predložen v potrditev DSP.

3. UOP priporoča DS PE/S, da sklicujejo seje svojih delavskih svetov tako, da bodo kar najmanj odtegovali delavce iz proizvodnje.

4. Na podlagi ugotovitev in strokovnega mnenja HTV službe se glede na sklep 2. redne seje UOP z dne 25. in 26. 5. 1967 odpravlja nočna dežurna služba v OA in se prva pomoč v nočnem času organizira na način, kot je predviden v 6. členu pogodbe z OA.

SKLEPI UOP

Na 8. redni seji 21. 7. 1967 je UOP sprejel te sklepe:

1. UOP je sprejel predlog propagandne službe o razdelitvi sredstev, odobrenih za izvedbo

programa ob proslavi 20. obletnice obstoja podjetja in naročil propagandni službi, da nabavi za 20-letnike primerna spominska darila.

2. UOP predlaga DSP, da sprejme investicijski program, ki obravnava I. etapo izgradnje hladilnih naprav in recirkulacije hladilne vode pri kisikarni, kompresorski postaji in elektro pečeh jeklolivarne.

3. UOP je vzel na znanje predvideni plan finalne proizvodnje za mesec avgust v višini 906—950 ton, vendar smatra, da sam še ne zagotavlja možnosti za uspešno realizacijo celotnega letnega plana. Zato naroča vodstvu proizvodnje, da poišče posebne možnosti in sprejme ukrepe za zagotovitev večje (ustrežnejše) finalizacije.

— Istočasno naroča, da se mesečni operativni plani proizvodnje za II. polletje pripravijo skupaj z vodstvom komercialne službe, pri čemer naj se izvrši in preveri najustrežnejša koordinacija pogodbenih in proizvodnih rokov ter se tako pripravljen plan predloži UOP do 10. 8. 1967.

— Vodstvo proizvodnje naj do 1. 8. 1967 pripravi predlog plana za mesec avgust, do 3. 8. 1967 pa poroči o izpolnitvi plana proizvodnje za mesec julij.

4. Delovni skupnosti se posreduje v razpravo predlog pravilnika o varstvu pri delu. DS PE/S se naroča, da v roku 15 dni dostavi svoje pripombe ali dopolnilne predloge k pravilniku.

5. UOP je ugodil vlogam:

a) PPB za odobritev nagrade za poenostavljeno izvedbo pritrditve Peltonovih gonilnikov prof. inž. M. Marinčiču 1.500 Ndin;

b) Ibra Alagića za 20-dnevni izredni neplačan dopust,

c) Franca Kržišnika, Vinka Klemenčiča in Vinka Mraka za 12-dnevni izredni neplačan dopust.

6. UOP je zaradi pomanjkanja finančnih sredstev zavrnil vlogo Klinične bolnišnice za otroške bolezni za finančno pomoč.

7. UOP je odobril dodatek za nadomeščanje v višini 20 % od 22. 5. 1967 dalje:

a) inž. Jožefu Marenčiču za nadomeščanje šefa mehanske oddelave,

b) inž. Dušanu Hočvarju za nadomeščanje šefa projektanta IO.

KS se naroča, da v najkrajšem času poskrbi za ustrezno zasedbo teh delovnih mest.

VEČ DOBRE VOLJE

(Nadaljevanje s 3. strani)

pak so imeli vse možnosti, pravice in dolžnosti do sodelovanja pri razvoju podjetja. Komaj dobra tretjina jih odgovarja, da so imeli možnosti za vpliv na napredek obrata po službeni liniji, vendar konec koncev ni vse odvisno samo od »komande«, ampak od vsakega posameznika, od vsakega delavca. Slabši so podatki o občutku soodgovornosti po samoupravni liniji, saj jih je komaj 17 % odgovorilo, da so po tej poti lahko kaj vplivali na napredek. Ali naj to razumemo kot nezaupnico njim samim kot potencialnim in dejanskim samoupravljalcem? Tu se precej jasno pokaže, da se sicer delno počutimo indivi-

odgovarja, da sami podjetju več dajejo kot prejemajo, in le 16 % jih je prepričanih v svetlejšo perspektivo podjetja. Oblačno razpoloženje gre vsaj deloma na račun trenutne krize v naročilih, toda odkod oni globlji pesimizem? Nekdo je celo naravnost zapisal: »Popolnoma je zatajila organizacija dela.« Le kakšne konstruktivne in uporabne predloge ima ta neznani kritik?

Zdi se mi, da je še najbolj pozitivna želja tistega dvajsetletnika, ki je zapisal:

VEČ DOBRE VOLJE, BOLJSI MEDSEBOJNI ODNOSI, VEČJI USPEHI!

Pripis:

Rezultati ankete so v predstavljani številčni obliki nujno pomanjkljivi in podobni torzu. Že višina odstotka ne more veljati kot zanesljivo dokumentirana, ampak jo jemljemo razumljivo na znanje z določeno toleranco navzgor ali navzdol.

In celo v tem primeru je to lahko le prvi korak, kajti poznamo bi se morali za vzroke, ozadje posameznih izjav, razpoloženja, kar bi seveda lahko opravili le z osebnimi pogovori. Kdor je zapisal, da ga ne upoštevajo kot človeka, ima najbrž svoje razloge: kako to občuti, kolikokrat je prišel do tega spoznanja, ali je to samo subjektiven vtis, ali pa je morda na tem kaj objektivno oprijemljivega.

Kdor misli, da v podjetju nima zadosti perspektiv, bi ga morali tudi pobarati, če ima v svojem poklicu sploh možnosti za napredovanje, ali je že kdaj kandidiral za višje mesto, ali se je pri dodelovanju delu dovolj izkazal, ali ima sploh sposobnosti za zahtevnejše delovno mesto, saj želja in interes še ne jamčita za uspeh pri delu. In če večina naših dvajsetletnikov ne vidi za naše podjetje najlepših perspektiv, je morda premalo poučena o sklepanju novih naročil, gleda položaj tovarne preveč izolirano in premalo povezano s splošnimi težavami kovinske industrije ipd.

Rezultati ankete so nujno samo skelet, ki mu je treba dodati še vse tisto, kar manjka, da postane pravo telo.

Prof. Mirko Hrovat

dualno odgovorne za svoje delo, da nam pa skoraj v celoti manjka občutek kolektivne odgovornosti.

Najbolj temačni in defetistični so odgovori na zadnjo skupino vprašanj, ki zadevajo proizvodnost. Le ena tretjina jih sodi, da je danes proizvodnost večja kot nekoč, le 14 % jih misli, da jim danes podjetje več nudi, kar 52 %

Kreditna veriga

»Novi list« z Reke je v juliju objavil članek z naslovom »Kreditna veriga«, kjer govori o težavah našega ladjedelništva.

V Reki je bil namreč pred časom sestanek, kjer so ladjedelnišce obvestile proizvajalce ladijske opreme, da se bodo pri plačevanju uslug držali istih pogojev, kot jih nudijo naročniki ladij. Do sedaj so ladjedelnišce morale kreditirati kupce ladij, ker sicer ne bi dobile dela. Ladjedelnišce so bile na ta način dvakrat oškodovane. Proizvajalcem ladijske opreme so račune plačale takoj, medtem ko jim lastniki ladij računov niso takoj poravnali.

Predstavniki ladjedelnic so predlagali proizvajalcem ladijske opreme, da bi kupovali na kredit okoli 24 % ladijske opreme. Ti so se s tem načelno strinjali, pri pomnili pa so, da se podjetjem, ki izdelujejo ladijsko opremo (tu ima zelo vidno vlogo tudi Litostroj), ta proizvodnja ne šteje kot izvozna, ker se ne izvažajo direktno. Zaradi vseh teh težav iščejo podjetja večje poslovne perspektive, mislijo pa tudi na to, da bi ustanovila združenje izdelovalcev ladijske opreme, da bi se po tej poti vertikalno integrirali z ladjedelnicami.

Učiteljeva strogost je boljša od laskanja staršev.

(Iranski)

Oprosti vsakomur prej kot sebi.

(Španski)

Z montaže v HE Rami

Marsikateri član Litostroja ne ve, kje se gradi HE Rama. Morda je sam delal za omenjeno centralo ali vsaj nekajkrat slišal iz ust tovarišev o njej. Veliko je takih, ki so sami obdelovali razne turbinske dele, pa so morda prečitali na načrtu, da gre za HE RAMO. Prav bo zato, če damo tu nekaj podatkov in povemo nekaj zanimivosti o tej centrali.

HE RAMA se imenuje tako po reki, na kateri bo zgrajena in katere vodo bo uporabljala.

Rama je prelepa planinska reka Hercegovine, zelenomodre barve in včasih nas v zgornjem teku zelo spominja na našo Sočo, le da se preliva čez večje skale, ki močno molijo iz vode ali pa se voda preliva čeznje in ustvarja slapove. Vsa voda reke Rame teče v Jablaniško jezero, kjer priteka v desni krak 30 km dolgega jezera. Pred dograditvijo znanega Jablaniškega jezera se je prav tam stekala Rama z Neretvo.

Rama je zelo bogata z ribami; poznane so zlasti njene postrvi. Tu je ob sobotah in nedeljah polno ribičev. Tisti, ki so brez avtomobilov, pridejo celo organizirano na lov z avtobusi. Prav zaradi tega, ker je ta lepa reka tako bo-

širina na vrhu pa 8 m. Jez je zgrajen z nasipanjem kamna in armiranega dela ekrana jez. Kamni nasip na jezu, to je telo jez, vsebuje 1.000.000 m³ kamna in 135.000 suhega dela jez, ki bo rabil za vodomet jez. Poleg tega bo nasutih še 32.000 m³ drugega materiala.

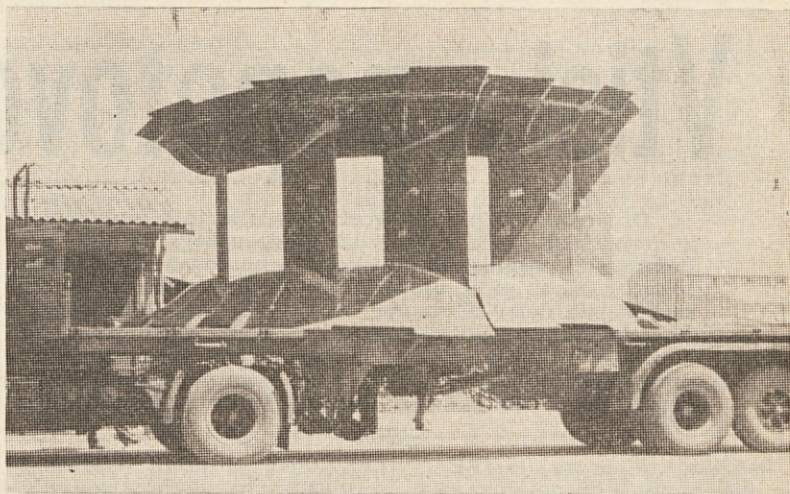
Dovodni predor do loputnega prostora je dolg 9,5 km s premerom 5000 mm. Na koncu se razcepi na dva predora, imenovana tlačna cevovoda, s premerom 2800 mm, ki padata navpično 238,3 m na turbine, kjer se premer postopno zmanjšuje na 1900 mm, kar je hkrati vstopni del v spiralo turbine. Strojnice je 500 m globoko v hribu, kjer je predor za vhod in skupni predor za odtok vode izpod obeh turbin v staro strugo Rame, takoj nato pa v Jablaniško jezero. Dve Francisovi turbini, vsaka po 117.000 KM, bosta dajali letno prek 80 MW generatorjev 735 milijonov kWh električne energije. Rama je tudi najmočnejša elektrarna v sistemu enajstih elektrarn na Neretvi, od katerih je do sedaj zgrajena le Jablanica.

Med naštevanjem števil ne smemo pozabiti na naše monter-

Prav v bližini naše barake je Jablaniško jezero, v katerem bodo monterji našli dovolj zabave, brž ko bosta vreme in čas to dopuščala.

Februarja, marca in aprila so že bili postavljeni naši žerjavi, dva v strojnici po 115 t ter en 25-tonski na vodostanu. Medtem se je ves čas opravljala montaža cevovoda za sistem hlajenja in drenaže, nadalje zapornik, sesalnih cevi itd.

Največje veselje vseh monterjev, kakor tudi investitorja, je bilo prve dni julija, ko je na teren prispela prva turbina. S tem dnem se je pravzaprav šele začela prava montaža. Naši fantje so komaj čakali na ta trenutek; zdaj se je zanje začelo glavno delo. Investitor in vsi gradbeni delavci

Odprema vodilnega obroča za HE Jamuna II (Indija)

zelo spoštujejo našo montažno ekipo, ki uživa velik ugled. Naši monterji pa si žele, da bi se turbine čimprej zavrtle. Želimo jim

tudi mi, da bi to bilo kmalu in da bi se po novem uspehu srečno vrnili k svojim družinam!

Inž. Silvan Štokelj

Popotovanje naše mladine po Jugoslaviji

Ob sestavljanju delovnega programa družine Počitniške zveze Litostroj je odbor sprejel program dela z naslednjimi udeleženci: te ločene mladinske organizacije.

Kot prva večja akcija PZ — družine Litostroj je bilo popotovanje po Jugoslaviji. Namen te akcije je bil ogled spomenikov iz NOB, kulturnih spomenikov in dosežkov našega gospodarstva.

Ker je bil izlet precej zahteven tako po organizacijski kakor finančni plati, smo se nanj pripravljali tri mesece. Medtem smo izdelali podroben program, s katerim smo mladince pravočasno seznanili. Prepričani smo, da so bili naši pogoji popotovanja zelo ugodni tako po materialni plati kakor po minimalni porabi rednega letnega dopusta (8 dni). Za udeležence popotovanja iz Litostroja je bila cena 330,00 Ndin, za udeležence drugih ferialnih družin v Šiški pa 400,00 Ndin. Razlika med ceno naših udeležencev in drugih je upravičena glede na pomoč litostrojskih družbeno političnih organizacij z naslednjimi prispevki: sindikalna podružnica 2000,00 Ndin, tovarniški komite ZM 1000,00 Ndin, Ferialna družina iz svojega proračuna 1000,00 Ndin. Za prispevke, ki so nam omogočili popotovanje in izvedbo sprejetega programa v celoti, se zahvaljujemo imenovanim organizacijam za izkazano pomoč.

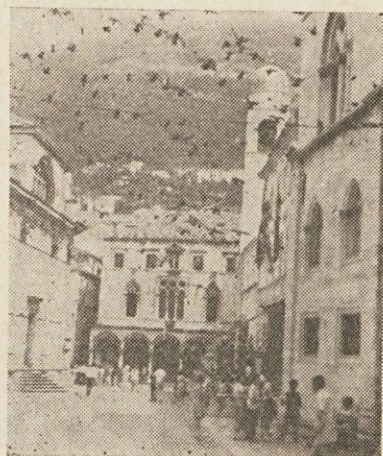
Odbor je zadolžil za izvedbo popotovanja po Jugoslaviji glavnega vodjo Marjana Miklavčiča, za prehrano in finance Antona Kovačiča in Jožeta Baumkircherja, za organizacijo prenočišča v naših šotorih je bil odgovoren Hasan Burnič, za rekreacijske rekvizite Franc Gluk, za prvo pomoč pa je skrbela Albina Behtar.

Petnajstdnevna pot nas je vodila prek Zagreba, Banja Luke, Jajca, Sarajeva, po dolini Neretve, prek Mostarja, Metkovića, Neuma, Dubrovnika, Hercega Novoga, Risnja, Kotora, serpentin Lovčena, Cetinja, Budve in Bara do Ulcinja ter nazaj do Makarske, kjer smo se utaborili za 7 dni, nakar smo nadaljevali pot prek Splita, Šibenika, slapov Krke, Zadra, Plitvičkih jezer in Karlovca v Ljubljano.

Kljub zgodnji uri smo veselo krenili na pot. V Banja Luko smo prispeli ob 7. uri zjutraj; tam smo privoščili nekaj oddiha sebi in našemu avtobusu »Janezu«, ki smo mu spremenili naličje z zaščitnim znakom »Litostroj«. Srečali smo se s prgom jugoslovanskega orienta, s prvo džamijo in živahnim trgov, za zajtrk pa so nam posebno teknila pleskavice s čevapčiči in odlični burek. Ogledali smi si kip narodne noše Bosne pred zgradbo Narodne banke. Omembe so vredne zelo lepo urejene mestne zelenice. Pot ob Vrbasu proti Jajcu nam je nudila pogled na staro mesto in spomenik iz NOB na obronkih Čemernice. Pred vstopom v Jajce smo bili impre-

sionirani ob pogledu na skupino domačinov v narodnih nošah. Po prihodu v Jajce smo se osvežili v jezerih Plive, nakar smo si ogledali predvsem zgodovinske znamenitosti NOB, stavbo, v kateri so bili sprejeti sklepi drugega zasedanja AVNOJ in postavljeni temelji naše nove Jugoslavije. Zatem smo si ogledali slap Plive in stari del mesta. Ker nam naš skromni proračun ni dopuščal visokih turističnih taks v kampu Jajca, smo se morali napotiti proti Donjemu Vakufu, kjer smo se ob Vrbasu utaborili. Po kratkem posvetovanju smo odredili nočno dežurno službo, ki je skrbela za red, varnost in disciplino tabora. Nočnim dežurnim je šumenje Vrbasa pričaralo iluzijo pravega tabora. Sladkost jutranjega spanja je prekinil glas vodje popotovanja, ki nas je klical k vstajanju. Po obilnem zajtrku — po izbiri — v Kiseljaku smo nadaljevali pot proti Sarajevu. Med peturnim postankom v Sarajevu smo si ogledali most Gavrilca Principa. Zelo zanimiv je bil ogled Baš Čaršije, Huser-Begove džamije z darili tepihov, ki so jih poklonili državniški arabskega sveta (Naser, šah Riza Pahlavi in Bembela). Na poti v Mostar smo se ustavili pri izviru reke Bosne, ki ga ljudstvo opeva v svojih narodnih pesmih. Naslednji kraj postanka je bilo mesto Mostar, kjer smo si ogledali edinstveni most v Evropi in grobnico padlim borcem na obronkih Mostarja. Pot do prenočišča Neuma nas je vodila mimo hidrocentrale Jablanice. Med vožnjo se je zaslislal ponosen vzklík: »To centralo je montiral tudi moj oče!« Mladi litostrojčani smo bili ponosni ob pogledu na to delo naših starejših članov kolektiva. Prenočili smo v ferialnem taboru v obmorskem mestecu Neumu. Kljub temi in pozni uri smo se brž vrgli v morje, da bi se osvežili. Vodja popotovanja nam žal spet ni privoščil jutranjega spanja: pred nami je bila še dolga pot.

Dobro smo se prebudili šele ob obilnem zajtrku v Dubrovniku, ki nas je prijetno presenetil ob nizki ceni prehrane, a krepko razočaral zaradi pristojbin za par-

Pogled na Stradun v Dubrovniku

kiranje; teh nas je rešil prizadevni voznik našega »Janeza« Hilarij Kovačič. Center stare dubrovniške republike nam je nudil vse preveč znamenitosti za naš šesturni postanek. Večina si je ogledala morski akvarij, mestni muzej in stari del mesta. Popoldansko vročino smo premagovali na plaži v Igalu pri Herceg-Novem. Zadnje svetlobo dneva smo izrabili za postavljanje tabora, da bi se pripravili na prepotrebne počitek. Jutranji hlad smo izkoristili za zajtrk v Kotoru in vožnjo po slikovitih serpentinah Lovčena, kjer je voznik pokazal vse svoje vozniške sposobnosti pri sukanju volana. Zaradi izredno slabe poti do spomenika Njegoša smo se spomenu velikega črnogorskega pesnika oddolžili samo z ogledom njegove rojstne hiše.

V Cetinju smo pri iskanju zgodovinske cerkve z znamenito ograjo, narejeno iz zaplenjenih tri tisoč turških pušk, doživljali naslednji nevsakdanji doživljaj. Ko je vodja popotovanja vprašal starejšega meščana, kje je znamenita cerkev, mu je ta odgovoril: »Mladiču, tri puta ti hvala, što si pitao za naš narodni ponos, još jednom ti hvala; eva ti, tamo je ta crkva.« Ob teh besedah smo občutili ves naravni ponos črnogorskega ljudstva.

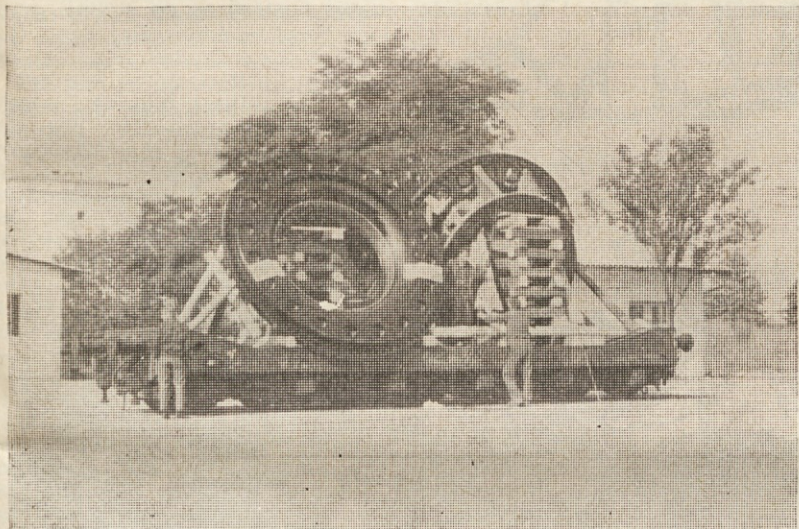
Ob spuščanju proti modremu Jadranu smo uživali ob izrednem pogledu na obalo okoli Budve, Miločera, Svetega Štefana in drugih biserov. Počitek po dobrem kosilu v Budvi smo si privoščili na čudoviti peščeni plaži blizu mesta.

Po večurnem kopanju smo morali nadaljevati pot po programu proti Baru in Ulcinju. Prihod v mesto Ulcinj nas je nekoliko razočaral. Nikakor ni bilo lahko najti novo odprti ferialni tabor na izredni tri in pol kilometra dolgi peščeni plaži, ki je bila polna komarjev. Na poti iz Ulcinja do Bara smo v jutranjih urah občudovali čudovite nasade oljk, katerih starost ocenjujejo do tisoč let. V želji po sedemdnevnom počitku smo brez daljših vmesnih postankov hiteli do Podgore, kjer smo si ogledali spomenik naše vojne mornarice, in nato nadaljevali sedem kilometrov dolgo pot do letovišča Počitniške zveze Goran — Savinja v Makarski.

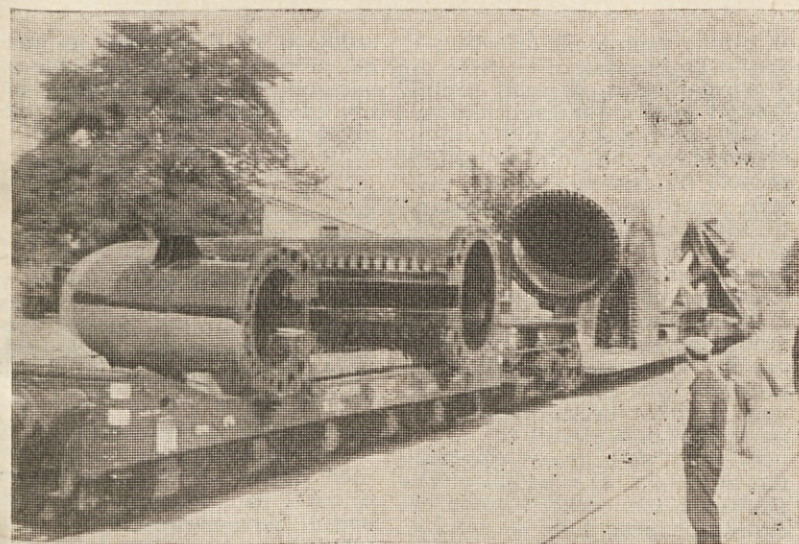
(Nadaljevanje prihodnjič)

RTV O DJERDAPSKIH ŽERJAVIH

V torek 1. avgusta t. l. je RTV Ljubljana med večernimi poročili ob 19.30 prenašal intervju sodelavca RTV Eda Rasbergerja z našim inž. Markom Kosom, direktorjem projekcije in konstrukcije, o dvigalih, ki jih bo za HE Djerdap izdelal Litostroj. Inž. Kos je v tem pogovoru še posebej opisal nekatere podrobnosti o velikem dvomostovnem 800-tonskem dvigalu, ki bo eno izmed največjih dvigal te vrste v Evropi in na svetu.

V Litostroju živahno dokončujejo opremo za nove hidroelektrarne. Med njimi sta tudi dve turbini za HE Ramo pri Jablanici. Ena od teh je bila v juniju že odposlana na gradbišče, druga pa bo odpremljena v začetku prihodnjega meseca. Skupna moč turbin bo 222.000 KS. Na prvih dveh slikah vidimo odpremo vodilnika in cevovoda za HE Ramo, na tretji sliki pa odpremo vodilnega obroča za HE Janu II. v Indiji.

gata z ribami, so projektanti predvideli le 43-odstotno izrabo vode, ko bo na njej zgrajen jez. Ostala voda bo še vedno tekla po stari strugi in krasila ta lepi del Hercegovine.

Jez na reki Rami bo zgrajen nekoliko od izvira Rame. Rama izvira na ravnini, imenovani Kovačev Polje, ki ga bo kasneje voda zalila z veliko večjo količino vode, kot jo vsebuje Jablaniško jezero, in sicer s 466.000 m³ vode. Nastalo bo veliko jezero, sredi katerega bo tudi otok s samostanom. Pred tem bo seve treba preseliti marsikatero kmetijo v višje lege. Jez bo visok 100 m, širina jeza bo v temeljih 269 m, dolžina 325 m,

je, ki vso našo opremo montirajo. Vse naše opreme za HE RAMO je okoli 1000 ton. Redna montaža se je začela že februarja. Takrat je to vladala huda zima. Snega je bilo tu še v začetku februarja okoli 70 cm! Naši monterji so se vselili v litostroj-sko stanovanjsko barako v Gračacu, oddaljenem 3 km od centrale. Kraj je zelo privlačen za naše že nekoliko »razvajene« fante, čeprav je pust in brez vsake zabave. Prvi večji kraj je Jablanica ali v drugi smeri Prozor, ki sta oddaljena po približno 15 km in ležita ob cesti, po kateri je najbližja pot v Dubrovnik iz Ljubljane.

Vtisi s popotovanja po Zahodni Nemčiji

Društvo socialnih delavcev Slovenije je v sodelovanju z docenti in študenti Socialno pedagoškega seminarja v Dortmundu organiziralo strokovno popotovanje v Zahodno Nemčijo, ki se ga je udeležilo 35 socialnih delavcev iz najrazličnejših delov Slovenije, in sicer 13 socialnih delavcev iz kadrovske socialnih služb v podjetjih, drugi pa so bili iz centrov za socialno delo, občinskih služb ter drugih zavodov in ustanov. Ker bo prav gotovo koga zanimalo, kaj smo zvedeli in videli, podajam ta kratek povzetek opažanj in vtisov.

Potovanje, ki je trajalo 18 dni, je bilo za vsakega posameznika doživetje, ki se ga težko pozabi. Vtisi o oblikah dela socialnih delavcev so se nam tako hitro kopčili, da smo študentom Socialno pedagoškega seminarja iz Dortmunda težko objektivno odgovarjali na njihova vprašanja, kaj nam pri njih najbolj ugaja in kaj bi lahko bilo drugače. Tudi po dneh bivanja v Ljubljani so vtisi še neurejeni in doživetja se šele sedaj združujejo v celotno sliko.

REHABILITACIJA INVALIDOV

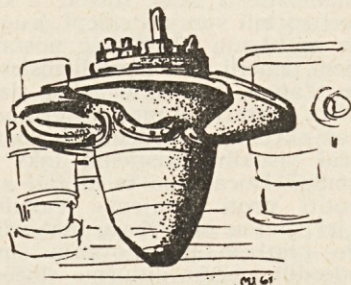
Prvo prijetno presenečenje nas je čakalo v Heidelbergu, kjer smo si ogledali sodobno urejen **rehabilitacijski center univerze Heidelberg**. V tem centru se invalidi usposabljaajo za najrazličnejše poklice in se po končani rehabilitaciji zaposle v gospodarskih organizacijah, ustanovah ali zavodih. Istega dne smo si ogledali in imeli razgovor v Specialno ortopedski kliniki za popolno ali delno hrome osebe zaradi poškodb hrbtenice. Opremljena je z vsemi najsodobnejšimi pripomočki zdravljenja in usposabljanja človeka za ponovno vključitev v normalno okolje. Temeljno vodilo dela na tej kliniki je skrb za usposobitev prizadete osebe, da se vrne v svoje staro okolje in ne ostane izolirana v kakšnem zavodu. Ta skrb za invalida traja od minute, ko ga sprejmejo, pa vse do odpusta. Torej ne gre samo za medicinsko rehabilitacijo, ampak predvsem za socialno in delovno rehabilitacijo.

Iz Heidelberga nas je vodila pot po čudoviti, a vendar sivi in žalostni dolini Rena od Bingena do Koblenza. Čudovita po gradovih, vinogradih in vrvežu, žalostna pa zaradi sivine saj, dima in prahu, ki je prekril vso dolino. Promet na obeh straneh reke je izredno živahen, saj se odvija po železnici, cesti, vodi in celo po zraku. Že na oko ugotoviš, da vozijo mimo vlaki vsaj vsake tri minute.

Od Koblenza naprej smo potovali z avtobusom in si spotoma ogledali parlament v Bonnu ter po kratkem postanku nadaljevali pot v Dortmund, mesto s 660.000 prebivalci, ki ga zaradi naglega razvoja imenujejo tudi Amerika Evrope. Tu smo ostali 10 dni in imeli predavanja, diskusije, obiske in ogleda. Med drugim smo si ogledali Hoeschove železarne, vrsto mladinskih domov odprtih vrat in mladinskih zavodov, tovarno zdravlil, kemičnih izdelkov in barv Bayer AG v Leverkusnu

pri Kölnu, poslušali predavanja o organizaciji mladinskega in socialnega dela v zahodnonemškem velenem, položaj socialnega dela v Nemčiji, o gospodarski in politični ureditvi Zvezne republike Nemčije, o sistemu socialnega zavarovanja, o razvoju in strukturi Rurskega področja in ogled industrijskega predela Bochum. Modrine neba zaradi saj, dima in prahu deset dni skorajda nismo videli in turobnost ozračja je nehote vplivala na naše počutje. Še sreča, da je vsako prgišče zemlje urejeno in polno cvetlic, ki so nam vračale vedrino in dajale moč, da smo zdržali v sivini okolja ob deset do trinajsturnem delovnem dnevu.

Ob stikih s študenti socialno pedagoškega seminarja sem do-

bila vtis, da so študijske zahteve predvsem z uporabne in praktične strani veliko bolj zahtevne kot pri našem študiju in prav s tega stališča se mi zdi, da je sodelovanje med obema šolama še posebej koristno. V vsem družbenem in gospodarskem življenju je čutili potrebo po šolanih socialnih delavcih in temu je prilagojen tudi študijski program. Idealna podoba socialnega delavca, ki ga ta univerza želi vzgojiti, je socialni delavec, ki je pripravljen, da je človekovo dostojanstvo mogoče uresničiti tudi v vsakdanjem življenju; resno mora znati oceniti človekove potrebe in ne postati socialni sanjač; upoštevati mora pravno, gospodarsko in organizacijsko stanje družbe, ne da bi postal pri tem robot. Težnja pedagoško socialnega seminarja je usposobiti socialnega delavca tako, da je sposoben za samostojno in skupinsko delo, da je partner zdravniku, pravniku, psihologu in predvsem svojim kolegom socialnim delavcem.

VZGOJA MLADINE

Kjerkoli smo se mudili, smo lahko ugotovili, da je težišče socialnega dela postavljeno na pravilno vzgojo in usmeritev mladine. Osnovno načelo je, da je mladega človeka potrebno spremljati skozi življenje v okolju, polnem sprememb, v katerem živi.

Neprisiljena skrb za organizacijo prostega časa mladih je osnovno, s čimer mladino pritegnejo k organiziranemu delu. Zavedajo se, da se v prostem času mladi ljudje pogosto odločajo o življenjsko važnih stvareh in prav čustvena doživetja in spoznanja v tem času oblikujejo njegovo življenjsko pot.

Ena izmed sodobnih oblik za vzgojo mladih, ki se je že uveljavila, so **mladinski domovi odprtih vrat**. V teh domovih se po šoli in delu zbira mladina, ki pod nevsiljivo skrbjo socialnih delavcev koristno uporabi svoj prosti čas in se udejstvuje v najrazličnejših dejavnostih.

Problem varstva predšolskih otrok nastopa tudi pri njih, čeprav podjetja bolj kot pri nas sama ustanavljajo vrtce za svoje potrebe (v Bayerju imajo 4 vrtce in ene jasli). V zvezi s tem mi je močno ugajal sklep občine v Coesfeldu, ki določa, da se mora pri vsakem novem naselju zgraditi otroško igrišče in poskrbeti za varstvo otrok. Sklep v praksi tudi izvajajo.

SOCIALNO DELO V PODJETJIH

Ker vas verjetno zanima, kako je urejeno socialno delo v podjetjih, naj poudarim, da bistvenih razlik ni. Cilj je isti, le način in oblike, kako priti do ciljev, se delno razlikujejo.

Osnovna vprašanja, ki zanimajo nemškega delavca, so:

1. zagotovilo in primernost delovnega mesta;
2. zdravstveno varstvo;
3. starostno varstvo;
4. stanovanjski problemi;
5. skrb ob nastanku najrazličnejših rizikov (invalidnost, bolezni, smrti itd.).

Tem vprašanjem posvečajo tudi največjo pozornost. To bo vidno tudi s kratkega povzetka o socialnem delu v Hoeschovih železarnah v Dortmundu in v Bayerjevih tovarnah v Leverkusnu.

Ker je v sedanji situaciji pri nas zelo pereč problem zaposlovanje invalidov, naj pričnem s tem, da je v obratu Hoeschove železarne v Dortmundu zaposlenih 16.000 ljudi, od tega 700 invalidov, ki delajo v posebnih invalidskih delavnicah, kar je povsem v nasprotju z našimi načeli, da invalida ne izoliramo, ampak zaposlimo na delovnem mestu v normalnem okolju. Vsekakor je izvedba našega načela težja. Pri nadomestilu osebnega dohodka nimajo težav, ker je vsem jasno, da delovni invalid ne sme biti prikrajšan pri osebnem dohodku in mu zato del razlike pri osebnem dohodku krije bolniška blagajna, del pa podjetje. V primerih, ko je invalidnost posledica nesreče zunaj dela ali bolezni, pa te ugodnosti ni.

Socialni delavci v tem podjetju usmerjajo svoje delo predvsem na svetovanje in na usmeritev rešitve problema na javne službe; šele ko to ni mogoče, rešujejo problem v podjetju, s čimer je še posebno poudarjeno, da podjetje ni socialna ustanova, iz česar sledi, da rešujejo le tiste probleme, ki so delodajalcu v korist. Omenim naj socialne dejavnosti, ki se mi v tem podjetju zde dobro urejene. V podjetju so posebno skrb posvetili prehrani delavcev, kjer delavec dobi za eno DM kosilo, in sicer v izbiri treh menijev in enega dietičnega kosila. Tudi zdravstveno delo je lepo urejeno. Usmerjeno je predvsem na preventivo, medtem ko vse kurativne posege usmerjajo v bolnišnico. V obratni ambulanti je zaposlenih pet zdravnikov specialstov za medicinsko delo, ki skrbijo za preventivne preglede 32.000 ljudi. Ambulanta je sodobno urejena z najmodernejšimi aparati in popolno hidroterapijo, kar nas je še posebej presenetilo.

Posebno skrb posvečajo v podjetju **priučevanju mladega kadra**. Imajo svoje delavnice, kjer se učenci usposabljaajo za bodoče poklice. Od učencev zahtevajo, da morajo spoznati vsa delovna

mesta in na njih delati po štiri tedne; celo tehnični risar mora opraviti to pot. V teh delavnicah se priučujejo tudi osebe, ki so izgubile svoj poklic; predvsem so to rudarji iz rudnikov, ki jih zapirajo ali v njih zmanjšujejo število zaposlenih.

Občutek imam, da je socialno delo v Hoeschovi železarni, ki smo jo bežno spoznali, potisnjeno močno nazaj in da o vsem odločajo delodajalci ob sodelovanju s svetom podjetja.

Povsem drug občutek pa sem imela ob obisku v tovarni zdravlil, barv in kemičnih izdelkov Bayer AG v Leverkusnu, čeprav so cilji teh delodajalcev isti kot pri Hoeschu. Podjetje zaposluje 35.000 delavcev in socialno delo je tu veliko bolj poudarjeno in urejeno, s širokim področjem dela. Pri svojem delu izhajajo iz postavke, da je delavec uspešen le, če je zadovoljen na delovnem mestu in v privatnem življenju. Socialno problematiko se ukvarja več kot sto ljudi. Skrb za reševanje socialnih problemov in skrb za zadovoljitev delavčevih osnovnih potreb se vidi že iz tega, da imajo v svojem okviru organizirane 4 otroške vrtce; 1 jasli za dojenčke; 1 okrevališče

Poudarek je na svetovanju in ne na denarni pomoči.

Na poti po Nemčiji smo bili prijetno presenečeni ob izredni skrbi za telesno in duševno prizadete osebe. Ogledali smo si nekaj ustanov, kjer se te osebe usposabljaajo. Višek organizirane in humane skrbi te oblike pa smo videli v naselju Beithel pri Bielefeldu, kjer živi 3000 prizadetih ljudi, predvsem za posledicami epilepsije; zanje pa skrbi 4000 ljudi. Delo s temi ljudmi je pretežno individualno, kar je še posebej pomembno. Pri svojem delu teže, da v prizadeti osebi obude vsaj delček preostalih zmognosti, ki so običajno le motorične in se tako človek usposobi vsaj za osnovne in najbolj enostavne naloge in vključi v delo, ne pa zapre med štiri stene. Skrb na tem področju dela se mi zdi veliko bolj humano urejena kot pri nas, pa čeprav besedo humanost uporabljamo bolj pogosto. Mnenja sem, da je rešitev v zaposlovanju teh ljudi v posebnih delavnicah veliko bolj humana, kot pa da jih povsem prepustimo same sebi, njihovim svojcem ali v najslabšem primeru damo v zavod. Zavodov, kjer bi bile osebe nastanjene po stopnji pri-

V naši zadnji številki smo poročali o občnem zboru Zdrženja rezervnih oficirjev in podoficirjev (ZROP) na terenu Litostroja in omenili, da so nekateri najboljši oficirji in podoficirji našega terena prešli odlikovanja. Na sliki: ob družabnem srečanju ob priliki pohoda, ki ga je priredila tedaj ta naša osnovna organizacija, nekateri člani ZROP iz našega podjetja.

za otroke zaposlenih delavcev; 1 družinske negovalke, ki skrbijo za družinske člane, če mati zaradi bolezni tega ne zmore; dom za stare s sto posteljami; naselje upokoencev; blagajno denarnih pomoči ob nesreči, bolezni, rojstvu, smrti itd.; lastno ambulantno, kjer dela 12 zdravnikov; bolniško blagajno s celotnim pokojninskim zavarovanjem; odbor za stanovanjsko izgradnjo (imajo 22.000 stanovanj in 4200 samskih ležišč); počitniške domove s skupaj 394 posteljami; veleblagovnico z 10 filijalami; 50 interesnih grup (športne in kulturne); lastno knjižnico in gledališče.

Posebno skrb posvečajo mladim delavcem, ki v podjetje šele pridejo. S temi delavci imajo tedensko enourne sestanke, na katerih jih seznanijo z organizacijo in poslovanjem podjetja, s pravili in dolžnostmi in se pogovorijo o težavah na delovnem mestu; eden izmed namenov teh sestankov je, katere mladince bodo kasneje izobraževali. Letno izučijo okoli 2.500 vajencev.

V podjetju je zaposlenih 1700 invalidov, in sicer ne tako kot pri Hoeschu v posebnih delavnicah, ampak na najrazličnejših delovnih mestih v proizvodnji. Problema osebnega dohodka delavcev, ki natančno invalidi, v podjetju ne poznajo; invalid prejema osebni dohodek, kot bi ga prejemal na svojem prejšnjem delovnem mestu. Socialno delo je usmerjeno predvsem na svetovanje in pomoč posamezniku, da se samostojno vključi v življenje.

zadetosti, ni. Poudarjam, da imamo premalo vmesnih zavodov in ustanov in je aktivna skrb na tem področju pri nas vse premajhna.

Ob koncu potovanja smo se ustavili še v Zahodnem Berlinu in na prestopu v Berlin smo imeli vtis, da vstopamo v taborišče. Vrvež velenemsta nam je ta neprijetni občutek odstranil, le v pogovorih srao lahko zvedeli za probleme, ki tarejo mesto. Vsekakor pa smo opazili, da so ljudje zelo realni in v svojih željah niso ekstremisti.

Za zaključek naj dodam še to, da je izmenjava strokovnjakov med obema deželama, našo in njihovo, pa čeprav sta po družbenem sistemu različni, koristna. Izkušnje se izmenjavajo in prav gotovo pripomorejo vsakemu posamezniku pri njegovem nadaljnjem delu in čisto tudi k bolj realnemu odločanju in ukrepanju v raznih situacijah. Mnenja sem, da bo prav s tem sodelovanjem višja šola za socialne delavce mogla pridobiti nekaj idej za svoje bodoče delo, obratno pa tudi socialno pedagoški seminar v Dortmundu. Izmenjava strokovnjakov iz različnih služb prav gotovo ne bi bila škodljiva, ampak bi lahko le pospešila in poglobila že začeto delo. Ekskurzija je nedvomno uspela, saj je pri vsakem udeležencu pustila vrsto spoznanj in mu dala vrsto idej, ki jih bo lahko koristno uporabil pri svojem delu.

Magda Kreft

Zdaj pa naprej... z Velega polja proti Triglavu.

Foto: Tone Erman

varnost(ne) varnost-varnost

PRVA POMOČ

S 15. julijem letos je bila ukinjena nočna dežurna služba medicinskih sester v OA Litostroj. Ta ukrep je bil potreben, ker se je pokazalo, da je od začetka leta 1967 pa do 15. junija 1967 prišel povprečno po en delavec na noč iskat pomoč, bodisi zaradi glavobola ali preveze rane, manjše poškodbe in podobnega. Glede na tako majhno potrebo in sorazmerno visoke stroške na eni strani in glede na majhno število zaposlenih pri nočnem delu, dobre telefonske zveze in takojšnja možnost prevoza ponesrečenega je bil sprejet sklep o ukinitvi nočne dežurne službe v obratni ambulanti Litostroj.

Seveda bo pa treba zato rešiti vprašanje nujenja prve pomoči na drug način. Omarice za prvo pomoč na tistih delovnih mestih, kjer delajo tudi ponoči, bodo opremljene s potrebnim sanitetnim materialom, katerega porabo pa je treba točno vpisovati v knjigo. Nadzor nad porabo bosta imeli obratna ambulanta in služba varnosti pri delu, da ne bi zaradi nepreudarne uporabe ostal ponesrečenec brez pomoči.

Pri tem bi opozoril na najvažnejše: kdo nudi prvo pomoč. Pri manjših poškodbah (urez, odrgnina) naj nudi prvo pomoč sodelavec. Z razkužilom naj očisti kožo okoli rane in tudi rano, če ne sega pod kožo, ter zavije s prvim zavojem. Takoj zjutraj SE MORA delavec javiti zdravniku, da ne bi prišlo do komplikacij. Pri manjših opeklinah ne čistimo, da ne odnesemo opečene povrhnjice. Pri opeklini I. stopnje — rdeča koža, ki peče — drži opečen del telesa pod mrzlo tekočo vodo od pol do ene ure, nato namaži z mastjo, ki je v omarici in povij. Pri opeklini II. stopnje (mehurji) pa namaži z mastjo, obveži in pošlji k zdravniku.

Pri težjih poškodbah je treba poklicati dežurne gasilce, da nudi prvo pomoč in poskrbe za prevoz ponesrečenca v bolnišnico. Tudi pri lažjih poškodbah ni odveč, če pokliče nekdo dežurnega gasilca, ki je poučen o nujenju prve pomoči. Pri težkih nesrečah ali celo smrtnih je treba biti dobro seznanjen z navodili službe varnosti pri delu, ki bodo

visela ali bodo nalepljena na omarice.

Ta navodila ne veljajo seve samo pri nočnem delu, ampak tudi pri delu podnevi, ker je treba ponesrečencu nuditi prvo pomoč na mestu nezgode, ne tako kot doslej, ko so večinoma prihajali ponesrečenci v ambulanto brez prvega zavoja in je od mesta poškodbe do ambulante sled, ki jo označuje kri.

V jesenskem času bosta dva tečaja po 20 ur, namenjena za

mojstre. Če bodo dopuščala sredstva in čas, bomo skušali v letu 1968 usposobiti s tečaji za prvo pomoč vse delovodje. Delovodja ni dolžan samo skrbeti za izpolnitev naročenega dela, ampak mora delavca tudi poučiti o nevarnostih na delovnem mestu; v primeru nesreče mora on nuditi tudi prvo pomoč.

V kasnejših številkah našega časopisa bomo skušali na kratko podati navodila za prvo pomoč pri raznih vrstah poškodb, tako da bo vsak delavec seznanjen z osnovnimi načeli prve pomoči.

Dr. EDO TEPINA

POŠKODBE V MESECU JUNIJU 1967

V juniju smo zabeležili 48 poškodb: 11 v MO, 3 v PK, 25 v FI, 4 v VO in v sektorjih 5 poškodb. Zaradi poškodb pri delu smo izgubili 581 delovnih dni, od tega zaradi poškodb na glavi 9 dni, telesu 25 dni, poškodb na roki 308 dni in poškodb na nogi 188 delovnih dni.

Zopet imamo največ poškodb med delavci, ki so stari od 20—30 let, t. j. 27 poškodb; slede delavci, ki so stari 30—40 let: 14, nad 50 let 3 ter od 40—50 in pod 20 let po 2 poškodbi.

V mesecu juniju je bilo v našem podjetju 6 poškodb več kot maja 1967.

Služba varstva pri delu

ŠTEVILO POŠKODB V JULIJU

Skupno je bilo v mesecu juliju 34 poškodb in sicer v MO 4, v PK 2, v FI 26, v VO 2, v sektorjih 1. Od tega je bilo največ poškodovanih kvalificiranih delavcev 15, nekvalificiranih 11, polkvalificiranih 4 in visoko kvalificiranih 4.

Po delih telesa so se vrstile poškodbe: prst na roki 12, oči 8, roka od zapestja do ramena 5, stopalo noge 4, telo 4 in ostalo 1.

Zaradi zgoraj omenjenih poškodb smo izgubili skupaj 556 delovnih dni, po enotah v MO 142, v PK 27, v FI 219, v VO 39 in v sektorjih 129 delovnih dni.

Služba varstva pri delu

Izostanki pod evropskim povprečjem

Delo je dne 14. VII. 1967 objavilo članek pod naslovom: »Izostanki pod evropskim povprečjem«, katerega v celoti objavljamo:

V razvitih evropskih državah velja za opravičljivo, če znaša povprečje bolniških izostankov z dela okrog 4%. Letos maja pa so znašali v naši republiki 3,18%, od tega je bilo 0,37% izostankov zaradi nesreč pri delu, 2,81% zaradi bolezni, izolacije in nege bolnih svojcev in posebej zaradi nosečnosti in porodov 0,89% izostankov.

Lansko povprečje bolniških izostankov, brez porodniških, je znašalo 4,01%. Lanskega maja smo zabeležili 3,96% bolniških izostankov, od tega zaradi nesreč pri delu 0,53%, zaradi bolezni in nege bolnih svojcev 3,53%, zaradi nosečnosti in porodov 1,04%. V lanskih prvih petih mesecih je bilo skupaj 4,22% bolniških izostankov, zaradi nosečnosti in porodov pa 1,06%.

V letih 1964 in 1965 smo imeli v prvih petih mesecih po 6 do 7% bolniških izostankov, brez porodniških, v posameznih delovnih organizacijah pa so zabeležili tudi do 12% bolniških izostankov. Najnižji bolniški stalež smo imeli v naši republiki leta 1963, ko je znašal 3,98%, od tega zaradi nesreč pri delu 0,5%,

bolezni in nege svojcev 3,48% ter zaradi nosečnosti in porodov 0,72%.

Navedene številke o letošnjih bolniških izostankih z dela nedvomno govorijo o nekaterih spremembah in premikih, ki pa bi jih kazalo čimprej vsestransko analizirati.

IZOSTANKI V LITOSTROJU

V letu 1964 je znašal bolniški stalež 4,4%, od tega 0,23% zaradi nosečnosti in porodov, 0,11% zaradi nege bolnih svojcev in zaradi poškodb pri delu 0,82%.

V letu 1965 je znašal bolniški stalež celo 5,60%, kar je najvišji procent, ki smo ga zabeležili v zgodovini Litostroja. Od tega odpade na izostanek zaradi nosečnosti in porodov 0,31%, zaradi nege bolnih svojcev 0,16% in nesreč pri delu 0,98%.

V LETU 1966 JE ŽE OPAZITI UPAD, vendar znaša procent izostankov še vedno 4,54. Zaradi nesreč pri delu je bilo 0,57% izostankov, zaradi nosečnosti in porodov 0,33% in zaradi nege bolnih svojcev 0,16%.

V prvem polletju 1967 pa znaša izostanek zaradi nosečnosti 0,37 odstotka, nege bolnih svojcev 0,16% in zaradi obratnih poškodb 0,64%. Skupni izostanek pa znaša 5,1%.

O uporabi tehničnih plinov

Zaradi raznih nesreč ali premajhne pozornosti pri uporabi tehničnih plinov objavljamo nekaj splošnih podatkov in navodil o njihovi uporabi.

Tehnične pline uporabljamo danes za najrazličnejše tehnološke procese. Glede na pridobivanje tehničnih plinov pa se vse bolj uveljavljajo tisti plini, katerih proizvodnja je cenejša, ne da bi pri tem zanemarjali tudi njihovo vrednost. Med danes najbolj uporabljive pline sodijo kisik, aceten (dissous plin), butan-propan, metan, ogljikov monoksid, ogljikov dioksid, klor, amoniak, generatorski plin, plavžni plin, žveplovodik in drugi.

Najbolj znani in za vsestransko dejavnost uporabljivi pa so plini za avtogeno varjenje in rezanje. To so: kisik, aceten (dissous plin) in butan-propan, skratka plini, ki dajejo pri zgorevanju dovolj veliko toploto, s pomočjo katere je moč raztopiti jeklo, ga variti in rezati.

Najznačilnejše pri izgorevanju plinov je torej občutek toplote in pa zaznavanje plamena. Toplota, ki nam jo dajejo plinasta goriva v plamenu, je za delo v kovinski industriji najprimernejša, ker je moč segrevati trdne predmete najbolj enostavno in najuspešneje le s plamenom.

Plini pa se med seboj močno razlikujejo po kemični sestavi, kakor tudi po kalorični vrednosti; vse to pa je seveda odvisno od prisotnosti kisika.

Kadar gorilni plini izgorevajo na prostem, je pri reakciji prisoten tudi dušik, ki kot interni plin samo zavira intenzivnost

izgorevanja ali zmanjšuje toplotno vrednost sežiga. Če pa pline mešamo s čistim kisikom, poteka reakcija sežiga neovirano v najintenzivnejši obliki, pri čemer se doseže tudi najvišja temperatura. Vloga kisika v toplotni tehniki je s tem definirana.

Za primer, kolikšen vpliv ima kisik na višino temperature, pogledimo podatke o nekaterih osnovnih plinih, ki jih danes uporabljamo.

Plin	Spodnja toplotna vrednost ca.	Zgornja toplotna vrednost	Temperatura plamena z zrakom ca.	Temperatura plamena s kisikom ca.
Vodik	2500 kal./m ³	1200 kal.	1700 °C	2100 °C
Svetilni plin	4000 kal./m ³	1900 kal.	1800 °C	2400 °C
Metan	8000 kal./m ³	500 kal.	1800 °C	2100 °C
Butan	11000 kal./m ³	—	1900 °C	2300 °C
Bencol	10000 kal./m ³	2500 kal.	1800 °C	2600 °C
Aceten	13500 kal./m ³	5300 kal.	2200 °C	3100 °C

Največjo toploto dosežemo pri sežiganju mešanice acetilena (dissous plina) in kisika. Prav v tem pa se kažejo njune neprecenljive vrednosti za industrijo, saj danes trošijo ogromne količine prav teh dveh plinov.

Zgornja toplotna vrednost nam pove tisto kalorično vrednost, ki jo je sploh mogoče doseči ob normalnih pogojih sežiganja zmesi.

Splošno je znano, da pri varjenju ali lotanju ne smemo imeti

plamena, v katerem poteka sežig do zadnje skrajne oksidacijske stopnje. Sežigni produkti lahko v takem primeru kvarno vplivajo na segrete kovine. Če zgorevajo plini, ki sestojijo kemično predvsem iz ogljika in vodika, do končnih produktov, kot sta (CO₂) ogljikova kislina in vodna para (H₂O), potem bi utegnili ti produkti še nadalje vplivati na segrete kovine. Sežig plinov je torej potrebno uravnavati tako, da se izognemo najvišji oksidacijski stopnji, da bodo nastali v plamenski coni le taki sežigni produkti, ki imajo reduktivni značaj (kot je npr. ogljikov monoksid CO). Seveda se bo pri tem toplotni efekt take mešanice zmanjšal v primeri s tem, kar bi ustrezalo toplotni vrednosti določenega plina pri njegovem takojšnjem popolnem sežigu. Vodik smemo mešati npr. s kisikom (O₂) le v razmerju 4:1, čeravno bi imeli večji koristni efekt pri plinskem razmerju 2:1. Ta ustreza pravi kemijski formuli sežiga vodika. Aceten mešamo s kisikom tudi v razmerju 1:1, čeravno ustreza njegovi sežigni formuli razmerje 2:5. Gornja meja toplotne vrednosti acetilena je po tabeli največja, kar mu daje določene prednosti pred drugimi plini.

Kapaciteta plamena imenujemo v tehniki tisto množino toplote, ki se razvija pri gorenju takega plina v enoti časa in v določenem prostoru, ki je definiran s površino jedra tako imenovanega Bunsenovega plamena. Ta kapaciteta je odvisna od dveh kom-

ponent: od toplotne vrednosti določenega plina in od njegove gorilne hitrosti, s katero se proces gorenja razširja naprej.

Aceten ima tako veliko gorilno hitrost, da lahko mešanico acetilena in kisika izpihemo iz gorilnikove šobe celo s hitrostjo 190 m/sek, ne da bi pri tem plamen ugasnil. To pa je pogoj, da lahko v zelo kratkem času razvijemo veliko količino toplote, kar je zopet dobra lastnost, ki jo zahtevamo v naši tehnologiji. Iz dosedanje razlage izhaja, da je aceten daleč najugodnejši gorilni plin pred drugimi, saj ima acetilenski plamen največjo učinkovitost, ki je trikrat večja od vodikovega plamena, od drugih plinov pa še večkrat.

V zadnjem času se nekoliko bolj uveljavlja drugi gorilni plin, t. j. butan-propan. Posebno v razredčeni obliki ga vse bolj uporabljajo v gospodinjstvu. V delavniške prostore pa je zašel šele pred kratkim. V prvotni obliki so ga tu uporabljali predvsem za gretje raznih kovinskih delov (bandaže, zobniki). Poizkusili pa so z njim tudi rezati razne kovinske dele, predvsem pločevine. Do določene debeline (300 m/m) se je izkazal butan-propan kot odličan. Predvsem pa je vabljava cena, saj je znatno cenejši kot aceten. Poizkusi so pokazali, da je moč z njim variti tudi barvne kovine, kar njegovo potencialno vrednost le še povečuje.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Zanima vas...

PRIŠLI

Marko Rajilič, strugar (FI), Nikola Kolev, delavec (FI), Gorče Tolov, delavec (FI), Albin Bohorič, obl. varilec (PK), vsi vzeti po potrebi, predvsem zaradi montažnih del.

Iz poklicne šole v Izobraževalnem centru so prišli v podjetje (vsi v FI): Andrija Šijak, zarisovalec, Dragutin Vukovec, zarisovalec, Marjan Pihler, zarisovalec, Anton Zagožen, skoblar, Alojz Metelko, zarisovalec, Ivan Božič, ključavničar, Janko Cirič, ključavničar, Anton Bogataj, vrtalec, Viktor Gruden, rezkalec, Janez Kepa, ključavničar, Štefan Kohek, zarisovalec, Janko Kos, vrtalec, Josip Mikloša, ključavničar, Janko Mlakar, rezkalec, Darko Mržek, ključavničar, Ratomir Mulej, ključavničar, Filip Novak, vrtalec, Milan Novak, rezkalec, Srečko Petroša, vrtalec, Viktor Plankar, zarisovalec, Drago Pongrac, ključavničar, Stane Seliškar, zarisovalec, Peter Strban, zarisovalec, Viktor Šentjurs, rezkalec, Zvonimir Turk, rezkalec, Zvonimir Jovanovič, orodjar, Andrej Prah, orodjar, Josip Cero, str. ključavničar, Roman Koplan, ključavničar, Zdenko Avsec, ključavničar, Karel Gubič, ključavničar, Vladimir Krčman, ključavničar, Anton Oblak, ključavničar, Ivan Šantlin, ključavničar, Ignac Zorc, ključavničar, Srečko Zalokar, ključavničar, Peter Baloh, strugar, Zarko Božeglav, strugar, Tomo Maglica, strugar, Milan Požeg, strugar, Janez Praprotnik, rev. strugar, Martin Rupert, strugar, Alojz Srebrnič, strugar, Janko Teršelič, strugar, Jože Turšič, strugar, Ladislav Vuga, rev. strugar, Jože Zalar, strugar, Marijan Žagar, strugar, Slavko Avsec, električar, Anton Hajdarovič, električar, Ciril Pate, električar, Jure Šajatovič, električar, Stane Bratož, ključavničar, Nedo Cvijanovič, ključavničar (v PK), Martin Hočevar, zarisovalec (v PK), Božo Koželj, ključavničar (v PK), Miha Vidmar, ključavničar (v PK), Stjepan Vincek,

ključavničar (v PK), Jože Fajs, ključavničar (v PK); v MO: Andrija Malek, livar; v VO: Franc Mirnik, električar, Lovro Možina, električar; v MO: Vinko Klemenčič, mod. mizar, Franc Kržišnik, mod. mizar, Vinko Mrak, mod. mizar. Kot štipendist pa je bil sprejet stažist Anton Burič (v KS).

Po potrebi so bili sprejeti v FI: Zvone Mlakar, strugar, Maks Ivanuša, vrtalec, Jože Kores, strugar, Valentin Klančar, strugar, Ivan Štrukelj, strugar in Janko Rovšek, strugar, a v PPB kot inženir v razvojnem oddelku: Dušan inž. Joksimočič.

ODŠLI

Stane Smolič, čistilec, MO, Mile Demič, delovodja, FI, Ivan Koprivec, strugar, FI, Franc Kužnik, izpraznjevalec, MO, Karel Kopušar, pleskar, MO, Anton Papež, rezkalec, FI, Pavel Dolensšek, str. brusilec, FI, Jože Nose, čistilec, MO, Štefan Adamič, čistilec, MO, Krištof Roth, finomehanik, VO, Stane Šuc, obr. električar, VO, Anton Blatnik, čistilec, MO, Peter Metelko, tran. delavec, PTO, Ignac Štrus, čistilec, MO, Milan Gozovič, ključavničar, MO, Edo Dolensšek, strugar, PK, Leopold Petrin, mod. mizar, MO, Izidor Mole, polnilec, VO, Božo Lavrenčič, skladiščnik, VO, Ivan Krivec, pom. tušer, VO, Vinko Pirc, šofer, PO, Marija Marcola, evidentičarka, FI, Majda Robežnik, kuh. delavka, KS, Anton Brezovar, orodjar, FI, Vilko Jerič, strugar, FI, Ivan Anderlič, čistilec, MO, Rudolf Oberstar, priprava peska, MO, Jože Končina, rev. strugar, FI, Štefan Prijatelj, čistilec, MO, Jože Teršar, ključavničar, PKT.

OJ TA VOJAŠKI BOBEN...

Iz Beograda nam je pisal Franc Bertoncelj, ki je spremenil vojno pošto in nas zato prosi, da bi mu pošljali naš časopis na novi naslov, kajti zanimajo ga naši »delovni uspehi, kakor tudi pereči problemi kolektiva. Vse to pa lahko najbolje spoznam v časopisu Litostroj, ki je zame zelo

zanimiv«. Na koncu želi kolektivu »čim več delovnega uspeha, posebno pa sodelavcem z 11. polja in vodilnemu osebju obdelovalnice«.

Tov. Anton Vovk nam je pisal iz Pule:

Oglašam se iz Pule, kjer služim zadnje dneve svojega vojaškega roka in bi ob tej priložnosti s to kartico čestital vam kot tudi vsemu kolektivu tovarne ob redkem jubileju — 20. obletnici tovarne ter obenem zaželel obilo uspehov v nadaljnjem delu.

ZAHVALA

Vsem sodelavcem in prijateljem, ki so mi izkazali toliko pozornosti ob odhodu v pokoj, da mi bo to slovo od kolektiva eden najlepših spominov, se želim zahvaliti za prekrasna darila in tople besede, ki so mi jih ob tej priliki izrekli. Posebno se zahvaljujem vodstvu in delavcem iz PE/PK ter sodelavcem iz GRS ter jim želim kar največ delovnih uspehov in osebnega zadovoljstva.

Ivanka Žagar

ZAHVALA

Zelo me je ganilo tovariško slovo, katerega sta mi priredila izvršni odbor sindikalne podružnice podjetja in sindikalna podružnica strojnega oddelka ob mojem odhodu v pokoj.

Posebno se zahvaljujem za denarno pomoč, prijete in nepozabne ure, katere sta mi izkazala na domu tovariš Burič in tovariš Brajak.

Za delavca, ki se po 18 letih dela v podjetju poslavlja, je slovo od dela in tovarišev težka prelomnica v življenju. Zato je zadnji stisk roke tisti trenutek, ki te v spominu spremlja daleč v življenje.

Vsem še enkrat iskrena hvala!

Božo Lavrenčič

Po ugodni ceni prodam kamin, malo Lutzovo peč ter peč Kraljica peči, vse kompletno z dimnimi cevmi. Peči so izredno dobro ohranjene. Ogled v Vipaski 27, Ljubljana.

Kaj je z litostrojsko rekreacijo?

Pri vsakodnevnih naporih za izpolnjevanje proizvodnega plana je morda malo neprimerno govoriti o rekreaciji, čeprav ni dvoma, kdaj in zakaj je delovnemu človeku še posebej potrebna. O tem so si gotovo na jasnem vsi, ki jim počitek ne pomeni samo gledanje televizijskega programa, poslušanje vseh mogočih in nemogočih popevk, ampak tudi kak izlet v naravo, igra z žogo in partija kegljanja ali balinanja ter kak zaokrožen šahovski problem.

Vse to in še kaj je na voljo tudi članom našega kolektiva. V okviru komisije za rekreacijo pri sindikatu so se v nekaterih panogah zbrali navdušeni pristaši športnega izživljanja. Nekateri od njih imajo za seboj tudi že lepe tekmovalne uspehe. To velja posebno za kegljače, balinarje in šahiste.

Kegljači so morda najbolj organizirani, saj svojemu vsakoletnemu železnemu programu igranja redno dodajajo še nove nastope.

Balinarji imajo vse pogoje, da z enim najlepših balinišč daleč naokrog ponovno postanejo »velesila« med ljubitelji »bližanja in zbivanja«.

Šahisti so na nedavnem ekipnem prvenstvu SRS v Portorožu

dosegli odlično peto mesto, kar je vredno posebne pohvale. Menda ni potrebno naglašati, da so rezultati vedno plod tihega in vztrajnega dela.

Glavni namen litostrojskih športnikov-rekreativcev pa niso tekmovanja na visoki ravni, temveč predvsem zdravo razvedrilo in tovariško merjenje sil s sorodnimi kolektivi. Najpomembnejše vsakoletno tako tekmovanje je gotovo troboj MM — STT — TZL v delavskih igrah.

Po posebnem dogovoru je letošnji organizator Litostroj, ki namerava to tradicionalno tekmovanje izvesti prav v dneh proslave dvajsetletnice podjetja. Zimski del iger je že za nami, ostane pa še letni del in sicer srečanja v streljanju, šahu, balinanju, kegljanju, odbojki, nogometu in namiznem tenisu.

Prav gotovo bodo tekmovanja zanimiva, saj se naši, kot tudi Mariborčani in Trboveljčani, vestno pripravljajo nanje. Iz zimskih iger imajo Mariborčani točko prednosti, ki bi jo gotovo radi obdržali do zmage v celotnem tekmovanju, medtem ko se borbeni Trboveljčani (letos nesrečno tretji v zimskih igrah) ne bodo dali kar tako potisniti v kot.

ETO

Program športnih iger ob 20-letnici podjetja

STRELJANJE:

3. IX. ob 9. uri. Začetek troboja v prostorih strelske sekcije (zgradba pri ambulantni).

KEGLJANJE:

3. IX. ob 9. uri. Začetek troboja na kegljišču v domu PARTIZAN v Zgornji Šiški.

3. IX. popoldne meddruštveni turnir v borbenih partijah, Kegljišče v domu MAKSA PERCA.

BALINANJE:

2. IX. ob 9. uri začetek troboja. 1. in 2. IX. ob 15.30 uri ter 3. IX. ob 8. uri moštveni pokalni turnir ob 20-letnici TZL; vse na balinišču pri DUR.

Vabimo člane kolektiva, da se navedenih tekmovanj udeleže v čimvečjem številu. Slovesna razglasitev rezultatov in podelitev nagrad bo 3. IX. ob 14. uri v DUR.

Komisija za rekreacijo

NAMIZNI TENIS:

3. IX. ob 8. uri začetek troboja v domu PARTIZAN v Zgornji Šiški.

NOGOMET:

2. IX. ob 9. uri in ob 16. uri 3. IX. ob 9. uri

Igralni prostor: igrišče PARTIZAN v Zgornji Šiški.

ODBOJKA:

3. IX. ob 9. uri. Začetek troboja na igrišču ICL.

Prijetno je na izletih planincev...

Kot smo že poročali, so se letos planinci resno lotili svojega programa dela. To velja zlasti za izletniško dejavnost. Tako sta bila v mesecu juliju organizirana dva izredno uspešna izleta, o katerih je prav, da zapišemo besedo ali dve. Prvi od obeh je bil izlet v NEZNANO.

Na določeni dan se je zbralo za poln avtobus vesele družine, ki je nestrpnost ugibala, kam jo bosta zapeljala najavljena vodiča Stane in Tone. Že takoj v začetku

se je »zataknilo«, ko je avtobus odpeljal v smeri Gorenjske kar brez enega vodiča, pa je potem nenadoma skrenil z gorenjske magistrale in tam okrog Scopoli jeve le naložil tudi zakasnelega drugega vodiča, težko otovorjenega z nahrbtnikom in večjim lepenkastim zavojem, da o steklenici piva ne govorimo. Ker se nato vodiča do križišča pred »Urbanom« nista mogla sporazumeti ali sta se namenila na Gorenjsko ali v Kanmiške, jo je šofer kar sam

ubral proti Kalcam in naprej na Črni vrh. Zabavna loterija med potjo je neverjetno skrajšala vožnjo do tega prebujajočega se turističnega kraja.

Nadaljnja pot je vodila skozi Idrijo in proti Vojskemu. Avtobus se je po ozki in zaviti cesti ob splošni napetosti le prebil do Hleviške, kjer sta vodiča povabila udeležence na poldrugourni sprehod po grebenu planine do prijazne Hleviške kočice. Tu so izletniki med drugim pomagali iskati in tudi našli petstoletni zaklad starega gusarja Krivogleda in primerno počastili njegov spomin.

Prav posebna poslastica za vse udeležence pa je bil gotovo zaključek izleta s kopanjem v bistri Beli, kamor so prispeli mimo slikovitega Divjega jezera (tam je padel narodni heroj Primorske Janko Premrl-Vojko). Kdo bi si mislil, da bosta šele tu ob prijetnem duhu klobas na žaru vodiča razkrila skrivnost omota iz lepenke, ki so ga tako skrbno od vsega začetka in po vsej poti prenašali udeleženci; bila je gola lepenka, ki sta jo navihana fanta razgrnila za svoje ležišče po kamenju na plaži, in zraven srednje težak kamen kot podstavek za cigarete in vžigalnik...

Da je bila pot domov polna zadovoljstva in pesmi, menda ni potrebno poudarjati.

IZLET NA TRIGLAV

Drugi prav tako uspešni izlet so planinci organizirali za praznik vstaje in to na Triglav. Žal se ga

Na izletu v neznano se je odbor PD spomnil s primernim darilom šestdesetletnice ene izmed najzvestejših udeleženk planinskih izletov — tov. Beletove. Foto: Karl Drašler

Planinci na cilju izleta v neznano pri Hleviški koči nad Idrijo. Foto: Karl Drašler

je kljub živahni propagandi udeležilo le 16 ljudi. Vsaj tem za udeležbo gotovo ni bilo žal, saj je pot z Rudnega polja v čudovito dolino Velega polja, v času najlepšega planinskega cvetja, užitek posebne vrste. Ker je vreme, kljub strašnim napovedim, bilo kot si ga planinec le more želeči, je tudi pot na naš najvišji vrh 11 prvopristopnikom pomenila posebno doživetje. Preko Gorjuš in Koprivnika so se izlet-

niki pripeljali v Staro Fužino in za konec dolge poti osvežili v toplem Bohinjskem jezeru, kar je skupno z obveznim »krščenjem« prvopristopnikov le še podvojilo izredno zadovoljstvo nad izletom.

Vodič Tone nam je zaupal, da bi take izletnike rad še večkrat peljal v gore...

Naši planinci še niso rekli zadnje besede.

ETO

ČLOVEK IN DELO

Izobrazba delovnega kadra

Ugledni ameriški ekonomist Ch. BENSON pravi v svojem delu »The Economic of Education«, da zavzema strokovno izobraževanje v gospodarstvu strateško mesto v povečanju proizvodnosti. Sovjetski ekonomist STRUMILIN pa je izračunal, da efekt strokovnega izobraževanja v gospodarstvu za 27,6-krat prekoračuje izdatke za izobraževanje. In v referatih na konferenci o uporabi znanosti in tehnike v Ženevi (1963) so ekonomisti opozorili na zanimivo dejstvo, da omogoča v gospodarsko razvitih deželah višji standard kar 3/4 dejavnikov s področja vlaganja v strokovne kadre.

I.

Naša socialistična družba je zdaj v fazi gospodarsko družbene reforme, ob kateri se je nujno zala v polni meri potreba po višje izobraženih delovnih kadrih, tako po strokovni kakor gospodarsko družbeni in splošni plati.

Naše gospodarstvo potrebuje že danes delovne kadre (in potrebovalo jih bo vedno bolj!), ki morajo obvladati zapletene gospodarske družbene probleme in popolnejše proizvodne postopke; zato morajo imeti predvsem višjo stopnjo strokovnosti. To spoznanje se ujema s splošnim gospodarskim pojavom v sodobnih svetovnih proizvodnjah, kjer postaja potreba po delavcih v neposredni proizvodnji vedno manjša, vedno več pa je potrebnih višje in visoko kvalificiranih delavcev in tehnikov, tj. strokovnjakov, ki ne bi več stregli samo strojem, temveč si prizadevali doseči z racionalno metodo še popolnejše proizvodne procese za še večji dvig proizvodnje. Zato dobimo že danes kadrovska služba v naših podjetjih še globlji pomen v tem, da si mora v povezavi s tehničnim sektorjem prizadevati za doseg višje proizvodnosti podjetja tudi s strokovno višje usposobljenimi kadri. Se pravi, dejavnost kadrovskega sektorja mora že v prvi fazi reforme, t. j. v nekaj letih, izpolniti še posebno nalogo: — organizirati mora izobraževalno službo po novem intenzivnem izobraževalnem sistemu v gospodarstvu.

In, dozoreva čas, ko bo moral naš najvišji gospodarski forum — republiška gospodarska zbornica poklicati strokovnjake (ekonome, sociologe, psihologe in pedagoge), da bi izdelali z znanstveno utemeljitvijo splošni osnutek izobraževalnega sistema, ki bo v doglednem času lahko osnova za znanstveno proučitev in izdelavo potrebnega reformnega, t. j. racionalno-intenzivnega izobraževalnega sistema v šolstvu, ker je dosedanj klasični šolski izobraževalni sistem že zastarel.

Nekaj značilnosti, ki utemeljujejo potrebo po strokovno višje usposobljenih kadrih v gospodarstvu:

a) praksa v sodobnih gospodarskih organizacijah kaže, da so zgradbe in stroji šele pol poti do proizvodnje in da je druga polovica poti prav v popolnejših oblikah in načinih izobraževanja strokovnih kadrov;

b) kadrovska služba v podjetjih je dobila danes že tak pomen, da ne opravlja več le tehničnega dela v zvezi z najemanjem in odpuščanjem delovne sile, marveč si mora prizadevati, da delovne sile tudi višje strokovno izobrazi;

c) vsak plan, ki si ga postavi podjetje (n. pr. proizvodni, finančni, komercialni in drugi) že nakazuje potrebo po strokovno višje izobraženih kadrih;

č) kadrovska služba je stalno vključena v vse probleme podjetja, zlasti pa v tiste, ki so važni za uresničenje dolgoročnega programa s strokovno višje izobraženimi kadri;

d) racionalno gospodarjenje v podjetjih je danes že pogojeno s potrebo po višje kvalificiranih kadrih;

e) decentralizacija v podjetjih je prenesla še več pravic na ne-

posrednega proizvajalca, ki pričakuje, da se mu bo nudila za zahtevano kvalitetnejše proizvodnje tudi ustrezna višja strokovna izobrazba.

Nekaj značilnosti, ki jih vsebuje naše socialistično gospodarstvo:

a) sredstva za proizvodnjo so družbena, s čimer se preprečuje obnovev izkoriščanja človeka po človeku in se osvobaja delo človeka kot bistvena vrednost v socializmu;

b) družbena lastnina je pogoj za enakopravnost delovnega človeka;

c) neposredno soodločanje delovnega človeka v gospodarskih organizacijah, kjer imajo delovni ljudje pravico in dolžnost, da gospodarjenje enakopravno in odgovorno planirajo neposredno ali prek svojih predstavniških organov;

č) delovni ljudje imajo pravico in dolžnost, da v skladu z ustavo, zakoni, statuti, pravilniki in drugimi na zakonopravni predpisi določajo osnove in merila za razdeljevanje dohodka.

II.

Delavsko samoupravljanje je prineslo v naša podjetja bistvene spremembe v organizaciji, posebej pa še v formiranju takih socialističnih odnosov med delavci, da se sami usposabljaajo za proizvodnjo in upravljanje. Jasno je, da je upravičena zahteva družbe, da se delavec (delavska in uslužbenska kategorija) seznani z našo socialistično družbeno ureditvijo, da jo proučuje in usvaja. Prav tako pa je upravičena tudi zahteva delavca, da mu družba takšno družbeno izobrazbo omogoči. V družbenem izobraževanju je predvsem potrebno, da se delovni kader seznani s hrbtenico vse naše družbene politične ureditve, t. j. z delavskim in družbenim samoupravljanjem, poznati pa mora tudi temeljne svoboščine, pravice in dolžnosti človeka in občana, oblike družbeno-političnih skupnosti, vloge in pomen ZK,

SZDL, ZS, ZM, pomen ustavnosti in zakonitosti itd.

Nekaj posebnosti, ki jih še vsebuje naša družbena ureditev:

a) vsebuje prizadevanje za razvijanje vseh oblik mednarodnega sodelovanja, ki služijo koeksistenci in miru ter miroljubnemu spoštovanju, prijateljstvu in zblizovanju med narodi, se pravi, k takemu zblizovanju, ki prispeva k skupnim koristim narodov, zlasti pa socializmu oz. splošno družbenemu napredku;

b) vsebuje prizadevanje za reševanje mednarodnih sporov z miroljubnimi sredstvi in za popolno razorožitev ter odklanjanje

vojne kot sredstva za reševanje sporov;

c) vsebuje prizadevanja, ki podpirajo težnjo progresivnega človeka proti kolonializmu in neokolonializmu oziroma proti vsem oblikam modernega zaslužjevanja narodov (Vietnam);

č) vsebuje podpiranje pravic zatiranih narodov do samoodločbe in nacionalne neodvisnosti in pravic, da se z vsemi sredstvi borijo, da te cilje dosežejo;

d) vsebuje prizadevanje za gospodarsko pomoč državam v razvoju;

e) vsebuje prizadevanje revolucionarnih težnjaj svobodoljubnih narodov, kadar so te težave v bistvu naporji za doseg socialističnih ciljev;

f) vsebuje prizadevanje za ohranitev vseh nacionalnih in socialističnih pridobitev naše revolucije (bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov, agrarna reforma, enakost ženske, socialno zavarovanje itd.).

Že samo to, poleg še mnogo drugega družbenega, opravičuje zahtevo delovnega kadra, da se

seznanja z našo družbeno ureditvijo ali da se strokovno družbeno višje izobražuje in vzgaja.

III.

Odveč bi bilo utemeljevati tudi potrebo po splošni izobrazbi in vzgoji delovnega kadra v gospodarstvu, kar je v napredni družbeni ureditvi, kot je naša, še zlasti težnja, da bi pridobitev splošne izobrazbe in kulture koristno služila delavskemu kadru za globlje in širše razumevanje predvsem ekonomsko-družbenih problemov v gospodarskih organizacijah. Iz vsega izvajanja sledi: 1. Naš delavec-proizvajalec bo tem kvalitetnejši na delovnem mestu, čim bolj bo strokovno-gospodarsko usposobljen; 2. naš delavec-upravljalet bo tem kvalitetnejši za podjetje in družbo, čim bolj bo strokovno-družbeno izobražen; 3. naš delavec-samoupravljalet in samopriizvajalec bo tem večji socialistični humanist, čim bolj si bo oblikoval svojo osebnost tudi s splošno izobrazbo in kulturo.

V. H.

Izraba prostega časa

Morda se čudno sliši, če razpravljamo v Litostroju o izrabi prostega časa, ko pa vemo, da bi morali prav pri nas razpravljati predvsem o izrabi delovnega časa, saj bi nas k temu navajalo tudi izvajanje gospodarske reforme, ki postavlja kot eno izmed svojih temeljnih zahtev pred vse naše delovne skupnosti — in tako tudi pred našo — neogibno potrebo po čim višji storilnosti kot jamstvu za zniževanje proizvodnih stroškov, boljše kakovost dela in izpolnjevanje izdelovalnih rokov. Vendar pa se danes strinjajo vsi industrijski psihologi, sociologi in tudi ekonomisti v tem, da je eden izmed bistvenih dejavnikov, ki vplivajo na višjo proizvodnost dela, tudi smotrna izraba prostega časa. Prav zato so vprašanju smotrne izrabe prostega časa že davno začeli posvečati največjo pozornost po vsem svetu, tako na vzhodu kakor zahodu. O tem je že bilo tudi nešteto mednarodnih posvetov, na katerih so ta vprašanja strokovno obravnavali najuglednejši znanstveniki z omenjenih področij.

Sodobno nomadstvo in prosti čas

V dobi vsesplošnega tehniškega napredka, ki močno skrajšuje med drugim tudi vse svetovne razdalje in tako posredno vpliva — hkrati z naraščajočo motorizacijo — tudi k težnji vseh ljudi k potovanjem ali moderni vrtnitvi k starim načinom nomadskega preseljevanja iz kraja v kraj in s tem k pravemu hlastanju po vsak dan novih doživljajih tudi v prostem času, kar pomeni prehaja-

nje iz delovnega nemira (delovne dinamike) v novi nemir (počitniški nemir), se nam seve ne zdi posebno čudno, če ponekod razpravljajo celo o tem, kako bi »regulirali« ali s posebnimi določili predpisali, kako naj se pravzaprav človek na dopustu giblje, da ne bi s svojim sodobnim hlastanjem po uživanju in izrabi prostega časa oviral pri tem vseh drugih, ki imajo enake težnje.

V Italiji (a seveda ne samo tam) se je motorizirano počitniško preseljevanje tako razvilo, da so že avtostrade prve kategorije tako zatrpale z vozili v teh počitniških mesecih, da za marsikoga in marsikatero družino, ki se podaja na dopust, začetek ni prav nič dopustniški, hočem reči, ni več iskanje miru iz vsakdanjega nemira. Tako je danes že sam »cestni problem« za vse, ki bi svoj prosti čas (bodisi vsakdanji ali daljši dopustniški) hoteli izrabiti z vožnjami kamor koli, huda obremenitev živcev za vsakogar. V italijanskih časnikih smo pred kratkim brali celo predloge, da bi morali na primer avtomobilske popotnike iz Milana proti morju porazdeliti v kategorije tako, da bi vsak počitniški teden posebej (seveda le v tako imenovani visoki sezoni) smeli potovati proti morju samo avtomobilisti s priimki od A do, recimo, D itd. Kakor so videti ti predlogi prvi hip smešni in močno karikirani, nam vendarle odkrivajo neko sodobno resnico, ki jo velja tu poudariti: po eni plati so se močno povečale možnosti in oblike izrabe prostega časa skorajda že za vsakega delovnega človeka, po drugi plati pa se prav zaradi tega pojavljajo novi problemi prevelike »nasičenosti« in »zatrpčnosti« glede teh možnosti in oblik v vseh smereh, kajti kar se zdi novega odpira na tem področju enemu, se odpira tudi vsem drugim. In prav zaradi tega se večno vprašanje o smotnosti izrabe prostega časa pojavlja v zmeraj bolj in bolj pereči, da ne rečemo kritični obliki.

Kaj je torej smotrno danes?

Menda se boste že po tem, kar smo zaradi ilustracije povedali zgoraj, strinjali z mnenjem, da se je danes glede izrabe prostega časa že sam pojem smotnosti nekoliko zamajal, kajti ne le da se je v sodobnem svetu precej spremenila že sama subjektivna (osebna) ocena smotnosti v izrabi prostega časa, temveč so se v marsičem spremenili tudi njeni objektivni elementi. Skrajšan delovni čas je, na primer, po vsem svetu vnesel nove navade in težnje po smotni izrabi prostega časa: če je bila prej na voljo za to razen prostih popoldnevov in večerov samo še nedelja, je zdaj v večini primerov na voljo še sobota. Nadalje: če je moralo biti prej izrabljanje prostega časa bolj »racionalno« ali pretehtano, ker je pač bil prosti čas krajši od današnjega, se sedaj že lahko

spuščamo v neko večje »razsipništvo« s prostim časom... In če smo prej mislili v prostem času na znane in »standardne« oblike izrabe prostega časa: od domačih zabav (raznih »konjičkov« ali »hobijev«, kakor vrtničarstvo, urejanje doma, zbiranje znamk, razglednic, denarja ali, recimo, škatlic vžgalic itd., branja knjig, kvartanja, poslušanja radia ali gledanja televizije itd.) pa do obiskovanja kinematografskih, gledaliških in drugih predstav ali športnih prireditev in manifestacij vseh mogočih vrst, izletništva (planinskega ali drugega), se je v sodobnem svetu pobrignala tako imenovana »počitniška industrija« za to, da je delovnemu človeku pričarala še celo vrsto drugih navad in oblik izrabe prostega časa: taborjenje, piknike, kampiranje, vožnje z motornimi čolni, vodno smučanje, razne vrste novih iger itd. itd. Zlasti mladina je v tej dobi moderne tehnike in neke zmeraj večje nasičenosti v vseh smereh našla sto novih načinov »svoje« rekreacije in »svoje« izrabe prostega časa, o čemer danes toliko beremo in z deljenimi mnenji tudi razpravljamo...

Nov način življenja

Lahko bi torej rekli, da so tudi objektivne razmere napotile današnjega človeka k iskanju povsem novih oblik ne le zabave, temveč načina življenja sploh. Spretna propaganda »počitniške industrije« nevidno usmerja danes skoraj vsakega človeka v to, da se manj zanima za svoje delo in svoj poklic in se preusmerja v kar »najpopolnejšo« izrabo prostega časa, pri čemer se opiče oprijema vseh novih navad in načinov življenja, slepo sledi vsem modnim novotarijam in vsem vplivom — posrednim ali neposrednim — svoje okolice.

Tako grozi po mnenju nekaterih sodobnemu človeku nevarnost, da se njegov prosti čas spremeni v nekakšen »čas obrabe« namesto v čas resničnega počitka in obnove življenjskih moči, da bi zdržal napore moderne delovne dinamike. Prosti čas, ki bi lahko pomenil za vsakega delovnega človeka večje sodelovanje v družbenem in kulturnem življenju naroda, tvega potemtakem, da se s sodobnim nemirnim hlastanjem po novih načinih in oblikah življenja sprevrže po svojem namenu v svoje nasprotje: v duhovno in splošno poplitenje človeka.

Prav te negativne plati novih načinov sodobnega življenja, ki ob njih nobena družba ne more biti brezbrizna, nalagajo tudi pri nas vsem delovnim skupnostim — in še posebej vsem družbenim in rekreacijskim organizacijam v njih, da posvetijo vso svojo pozornost zdravim oblikam smotrne izrabe prostega časa, saj je zdravo, spočito telo ne le v novih delovnih moči za napredek pri delu in v poklicu, temveč tudi najboljše posoda zdravega duha.

